

זכרונות ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 18 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1979 • ΝΙΣΑΝ 5739

אשה עיני אל ההרים מאין יבא עזרי
עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ

«Υψώνω τούς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὰ ὄρη· Πόθεν θέλει ἔλ-
θει ἡ βοήθειά μου; Ἡ βοήθειά μου ἔρχεται ἀπὸ τοῦ Κυρίου, Τοῦ
ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», (Ψαλ. 121: 1 - 2).

ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΧΗΣ

ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ τέτοια μέρα ή μνήμη μας γυρνά και στρέφεται με πόνο στους γονείς μας, τα αδέρφια μας, τους συγγενείς μας, τους φίλους και τους γνωστούς μας, που χάθηκαν στα γερμανικά στρατόπεδα και στους ναζιστικούς διωγμούς.

Η ΟΔΥΝΗ είναι μεγάλη γιατί οι περισσότεροι από μας είμαστε ή ίδια γενιά του πολέμου και οι δικοί μας συγγενείς και φίλοι είναι εκείνοι που βάρβαρα κι απάνθρωπα εξοντώθηκαν. Είμαστε εμείς οι ίδιοι τα τραγικά θύματα της καταστροφής του Όλοκαυτώματος!

ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ αυτή της Μνήμης και του Πόνου έρχεται πάντα στη σκέψη μας τό έρώτημα: «Γιατί εμείς οι Έλληνες, Χριστιανοί ή Έβραϊοι τό θρήσκευμα, στεκόμαστε και υποκλινόμαστε στην ιερή μνήμη των εκατομμυρίων θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας; Οι διεθνείς οργανισμοί (όπως π.χ. ό Ο.Η.Ε.) γιατί δέν επαναφέρουν στη μνήμη τους, για ένα λεπτό τό χρόνο, αυτή την ατίμωση της ανθρωπίνης φυλής;»

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΤΙΠΟΤΑ δέν δικαιολογει αυτή την αδιάφορη στάση της Άνθρωπότητας που προέκυψε μετά τό β' παγκόσμιο πόλεμο. Όταν κάθε χρόνο, πολλές μέρες του χρόνου είναι αφιερωμένες σέ διαφόρους έπετείους (άκόμη και ή «Ημέρα των Ζώων» τιμάται!) γιατί νά μήν υπάρχει και μία ημέρα αφιερωμένη στα δώδεκα εκατομμύρια των άθώων θυμάτων; Γιατί;

Η ΗΜΕΡΑ αυτή δέν θά ήταν ημέρα άντεκδικήσεως ή όργης. Δέν θά ήταν ημέρα κατακραυγής κατά της σημερινής Γερμανίας. Θά ήταν ημέρα πόνου και διδαχής. Της διδαχής των δεινών, που μπορούν νά έπιφέρουν οι φυλετικές, πολιτικές και θρησκευτικές διακρίσεις, της διδαχής των άποτελεσμάτων, που μπορεί νά σημαίνει ή καταστροφή ενός νέου παγκόσμιου πολέμου.

ΕΜΕΙΣ οι Έλληνες, Έβραϊοι τό θρήσκευμα, προτείνουμε έπισημως την καθιέρωση μιās παγκοσμίου **Ήμέρας των θυμάτων του β' παγκοσμίου πολέμου**. Των θυμάτων άνεξάρτητα από έθνητα, χρώμα, θρησκεία. Την χαλεπή αυτή έπέτειο θά τιμούμε την ιερή μνήμη όλων όσοι χάθηκαν, θά προσευχόμαστε στον Ένα Θεό γι' αυτούς και για την ειρήνη της ανθρωπότητας, του «σύμπαντος κόσμου».

ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τό 1979, που είναι αφιερωμένο στό παιδί, τά σχέδια των μικρών Έβραίων, που ήταν κι' αυτοί κρατούμενοι στό στρατόπεδο Terezin, στη γερμανοκρατούμενη Τσεχοσλοβακία, δίνουν μία άλλη τραγική παρουσίαση του φοβερού Όλοκαυτώματος.

Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας και όταν οι Γερμανοί κατάλαβαν τη Ρόδο, ο αρχηγός των Ές - Ές στρατηγός Σιμάνα, έστειλε στο δημοφιλές νησί τους αξιωματικούς του Μπρούγκερ και Λίντεμαν μαζί με μία ομάδα ελδικομένων στην έκτιμηση του χρυσού και των πολυτίμων λίθων. Οι Γερμανοί Ές - Ές, αφού απογύμνωσαν τους Ισραηλίτες της Ρόδου από κάθε είδος αξίας, τους «φόρτωσαν» σε πλοία και τους μετέφεραν στον Πειραιά, για να κλειστούν, εν συνεχεία, στο Χαϊδάρι.

Τό κολαστήριο των Έβραίων της Ρόδου

ΧΑΪΔΑΡΙ

Τό Χαϊδάρι άμέσως μετά την άπελευθέρωση. Έδώ μαρτύρησαν χιλιάδες Χριστιανοί και οι Έβραίοι της Ρόδου. Η έπιγραφή, κάτω είχε γραφή από την κρατούμενη Άλίκη Σχοινά σέ κάποιο από τά κελλά του θανάτου.

Τό Χαϊδάρι, ήταν τό στρατόπεδο, όπου ώδηγοούντο από τους κατακτητές όλοι οι συλλαμβανόμενοι από τά Ές - Ές, τή Γκεστάπο, ή τήν Κομάντο Πιάτσα, αφού προηγουμένως «άνεκρίνοντο» στά άντρα της οδού Μέρλιν, Σέκερη ή στά ύπόγεια της Ιταλικής μυστικής άστυνομίας. Τό στρατόπεδο του Χαϊδαρίου ύπήρξε ένα άπαισιο στήν κυριολεξία χωνευτήρι κάθε ανθρωπίνης ύπάρξεως. Χιλιάδες άνθρωποι έχασαν εκεί τή ζωή τους, άλλοι τήν ύγεία τους ή τή σωματική τους άκεραιότητα. Έκατοντάδες άνθρωποι, πού κλείστηκαν σ' αυτό τό κότεργο των δαιμόνων ζούν ακόμα και σήμερα μέ παραμορφωμένα τά σώματά τους, μέ κλονισμένο τό νευρικό τους σύστημα, σωστά ράκη, μετά από τά βασανιστήρια και τίς δοκιμασίες, στίς όποιες τους υπέβαλλαν τά κτήνη του Σιμάνα και του έπιτελείου του. «Στήν οδό Μέρλιν», γράφει παλαιός δημοσιογράφος, «ήταν ο πρόλογος των βασανιστηρίων. Τό στρατόπεδο του Χαϊδαρίου, ήτο ή ψύχραιμος ανάπτυξη της βαρβαρότητας και άγριότητας σέ μία μόνιμη κατάσταση, ήτο τό τραγικό έργαστήριό των δαιμόνων πού έπαιρνε τήν ανθρωπίνη ψυχή και τό ανθρωπινό ύγιές σώμα, για να τά μεταβάλει μέσα σέ λίγο καιρό σέ ανθρωπίνα έρείπια».

Τό κολαστήριο του Χαϊδαρίου «συγκροτούσαν» ο διοικητής του, Γερμανός ταγματάρχης Ραντόμσκυ, Πρώσοςσας τήν καταγωγή και άλλοτε διοικητής στρατοπέδου στο Κίεβο της Ρωσίας, ο ύπολοχαγός Κάρλ Φίσερ, δικηγόρος από τό Βερολίνο, ο άνθυπασιτιστής Λόφλερ, ο δεκανέας Κόβατς, ο στρατιώτης Σμίτσερ, μονόφθαλμος και από τά πιο αλμοβόρα θηρία και ο στρατιώτης της έσωτερικής φρουράς Σήφφερ.

Οι προαναφερθέντες έξ μαζί με έκατό περίπου ύποτακτικούς υπό τίς διαταγές τους στρατιώτες - βασανιστές, διέπραξαν τίς πιο άνήκουστες κακουργίες, πού μπορεί να

Μιά «μαρτυρία» από τό Χαϊδάρι. Λέξεις και φράσεις πού μαρτυρούν όλο τό δράμα των κρατουμένων. Έίχαν γραφή στο έσωτερικό κάποιο κελλιάς.

Ἄς ἐπανεέλθουμε ὁμως στὸ Γολγοθᾶ τῶν Ἑβραίων τῆς Ρόδου, οἱ ὁποῖοι ὅπως εἶπαμε, ἀφοῦ ἐληστεύθησαν ἀπὸ τὰ «τσιράκια» τοῦ Σιμᾶνα, ὁδηγήθηκαν ἐν συνεχείᾳ στὸ Χαϊ-

αρπάζοντας το κεφάλι της ξερμής γριούλας από τα λιγοστά κάτασπρα μαλλιά, τὸ βροντοκόπησε στὸ χῶμα, μιά, δύο φορές. "Ἐκλεισα τὰ μάτια μου ἀπὸ τὴ φρίκη. "Ὅταν τὰ ἀνοιξα πάλι, ἡ βασανισμένη ψυχὴ εἶχε ἀφήσει τὸ γέρικο κουφάρι. Μιά χούφτα κόκκαλα ντυμένα μὲ ἓνα ζαρωμένο πετσί καὶ λίγα κουρέλια κοίτονταν τώρα ἐκεῖ στὸ χῶμα. Τὸ σπῆτι τῆς κουκουβάγιας αὐξήσε κατὰ ἓνα ἀκόμη κάτοικο».

Καὶ συνεχίζει στὴν ἀναφορά τῆς, περιγράφοντας τὸ πένθιμο πρελούτιο τῶν Ἑβραίων στὸ Χαϊδάρι, ἡ Ἰωάννα Καραγιάννη:

«Τὸ οἶκμα πού ἔφεραν τὰ γυναικόπεδα χωριζόταν ἀπὸ τὸ δικό μας μὲ μιά μεσοτοιχία. Μὰς ἀπαγόρευσαν κάθε ἐπικοινωνία μαζί τους μὰ ἐμεῖς, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ διαταγή, προσπαθήσαμε νὰ τίς βοηθήσουμε ὅπως μπορούσαμε. Πέθαιναν ἀπὸ τὴ δίψα, ἐκλιπαροῦσαν γιὰ μιά γουλιὰ νεράκι. Ἰδίως τὰ παιδάκια μὰς σπάραζαν τὴν καρδιά. Σήκωναν ἐπάνω μας τὰ ματάκια τους γεμάτα ἀθωότητα καὶ πονεμένη ἔκφραση, τὰ στοματάκια τους σοῦρωναν ἔτοιμα νὰ ξεσπάσουν σὲ κλάμα καὶ ἡ τρεμουλιαστὴ φωνούλα τους ψιθύριζε: «Νερό!!!». Εἶχαμε ἀπὸ ἓνα μικρὸ κανάτι κάθε δέκα ὀκτὼ γυναῖκες γιὰ 24 ὥρες καὶ μ' αὐτὸ τὸ λιγοστὸ νερὸ προσπαθήσαμε νὰ ξεδιψάσουμε τοὐλάχιστον τὰ παιδάκια.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ ἐνῶ καθορίζαμε στὴν αὐλὴ κουκιά, μερικές νέες κοπέλλες κατῶρθωσαν νὰ περάσουν τὰ δικά μας συρματοπλέγματα καὶ νὰ ἀνακατευθοῦν μαζί μας. Καθαρίζοντας κουκιά καὶ αὐτές, μὰς διηγήθηκαν τὸ δρῆμα τους. Μιά μελαχρινὴ κοπέλλα, πού τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς εἶχαν κάπου κάπου κατὶ λάμψεις τρέλλας, μιλοῦσε μὲ μονότονη σιγανὴ φωνή, σάν νὰ διηγότανε τὴν ἱστορία κάποιων ἄλλων καὶ ὄχι τὴ δική τῆς. Τὰ μαρτύρια τῆς εἶχαν ἀφήσει μιά παθολογικὴ ἀπάθεια. Ζοῦσε σάν κτῆνος. Σὲ λίγες μέρες, ὅσους ἐξῆσαν τοὺς ξαναπῆραν ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ ταξίδι τους πρὸς τὴ Γερμανία καὶ τὸ θάνατο. Συγκεντρωμένες στὸ φραγμένο περιβόλό μας, ἀποχαιρέτισαμε ἀπὸ μακριὰ ἐκεῖνες πού γνωρίσαμε καὶ παρακολουθήσαμε τὴν ἀναχώρησή τους, πού ἔγινε μὲ τίς ἴδιες ἀγριές σκηνές τῆς ἀφίξεώς τους. Ἐχω νὰ προσθέσω μιά σκηνὴ ἀκόμα, ὡμὴ καὶ ἀπαίσια, ὅπως καὶ οἱ Οὐνοὶ πού τὴν ἐπροκάλεσαν. Τὴ στιγμὴ πού οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ μποῦν στὰ αὐτοκίνητα, μιά ἀπὸ αὐτές γεννοῦσε. Ὁ

Ἐνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα «μπλόκα» τῶν Γερμανο - Ἱταλῶν σὲ δρόμο τῶν Ἀθηνῶν. Σὲ τέτοια «μπλόκα» συνελήφθησαν δεκάδες Ἑβραῖοι.

Κάρλ Φίσερ, ἦταν ἕξω φρενῶν γιὰ τὴν καθυστέρηση. Κάθε στιγμὴ κοιτοῦσε τὴν ὥρα στὸ μπρασελέ του καὶ τὴν ἔβριζε χτυπώντας μὲ τὸ μαστίγιο τίς μπόττες του. Καὶ τότε ἔγινε κάτι πού οὔτε ὁ Δάντης, οὔτε ὁ Ἐντγκαρ Πόε τὸ φαντάστηκαν ποτέ! Οἱ δεσμοφύλακες χωρὶς νὰ σεβαστοῦν τὴν ἱερὴ αὐτὴ στιγμὴ τῆς δημιουργίας ἐνὸς καινούργιου πλάσματος, ἀνάγκασαν τὴν ἐτοιμόγεννη μὲ βουρδουλιές νὰ βιαστῇ στὴν ἐκτέλεση τοῦ προορισμοῦ τῆς σὰ μητέρας! Καὶ ἡ γυναῖκα αὐτὴ, πού γέννησε κάτω ἀπὸ συνθήκες χειρότερες καὶ ἀπὸ ἓνα σκυλί, ρωτήθηκε ἀπὸ τὸν Φίσερ, ἐάν θὰ ἔπαιρνε μαζί τῆς τὸ παιδάκι τῆς ἢ θὰ τὸ ἀφηνεε στὸ Χαϊδάρι!.. Ἐκοψε ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ κουρέλια τῆς, τύλιξε τὸ πλάσματάκι καὶ τσάφισε στὴν ἀγκαλιά τῆς. Τὴν ἐξανόγκασαν τότε, νὰ μῇ στὸ αὐτοκίνητο. Ξεκίνησε μὲ κλονισμένα βήματα, περιχυμένη ἀκόμα ἀπὸ τὰ αἵματα τοῦ τοκετοῦ. Μέρους ὁλόκληρης εἶχα μπροστά μου αὐτὴ τὴ φοβερὴ σκηνή...».

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τὸν ὁμαδικὸ ἐγκλεισμό στὸ Χαϊδάρι τῶν Ἑβραίων τῆς Ρόδου, δεκάδες ἀκόμα Ἰσραηλίτες πού συνελήφθησαν στὴν περιοχή τῆς πρωτεύουσας ἐμαρτύρησαν καὶ ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸν πιὸ ἀπάνθρωπο τρόπο στὸ στρατόπεδο τοῦ θανάτου. Μὲ φρίκη θυμούνται οἱ κρατούμενοι, τὴν ἐκτέλεση τοῦ Ἑλληνοεβραίου Λεβὴ Χαΐμ Λεῶν, ἐφέδρου ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἀτυχος νέος συνελήφθη, ὅταν ἄρχισαν καὶ στὴν Ἀθήνα οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑβραίων. Ἀφοῦ ἀνέκρινθη στὸ ἄντρο τῶν Ἑς - Ἑς στὴν ὁδὸ Μέρλιν, ἀδηγήθηκε σιδηροδέσμιος στὸ Χαϊδάρι, χωρὶς καμμιά κατηγορία, πλὴν τοῦ ὅτι ἦταν Ἑβραῖος. Τὸ πρωὶ τῆς 7ης Δεκεμβρίου τοῦ 1943, ἐκτελέστηκε παρουσία ὄλων τῶν ὑπολοίπων κρατουμένων, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἰδίως γυναῖκες, ἔπαθαν ψυχικὸ σόκ.

Ὅταν τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα τέλειωσε τὸ μακάβριο ἔργο του, πλησίασε τὸ ἀψυχο πιά κουφάρι ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοπέδου, ὁ ταγματάρχης Ραντόμσκυ. Ἐβγαλε τὸ πιστόλι του ἐπιδεικτικά καὶ ἔριξε τὴ χαριστικὴ βολὴ στὸ κεφάλι τοῦ Λεβὴ...

Ἐνας ἀκόμα ἀνθρώπος, ἓνας ἀκόμα Ἑβραῖος θυσιαζόταν γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν στὸν κόσμο τὰ «ἰδεώδη» τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὅμως, τὸ αἷμα τοῦ Λεβὴ Χαΐμ Λεῶν καὶ τῶν ἑκατομμυρίων ἄλλων ἀθῶων μαρτύρων, ἔγινε ποτάμι, πού λίγους μῆνες ὕστερα ἐπνίξε τοὺς δαίμονες τοῦ μίσους καὶ τὰ ἄβουλα, τὰ ἀφιονισμένα ὄργανά τους...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ

«ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: ΔΥΟ ΦΥΛΕΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΕΣ»

**Τόνισε στὸ Διάγγελμά του γιὰ
τὴν 25ην Μαρτίου ὁ Πρόεδρος
τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσος.**

Στὸ Διάγγελμά του γιὰ τὸν ἑορτασμό τῆς ἑθνικῆς ἐπετείου ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Τσάτσος, ἀνέφερε μεταξύ τῶν ἄλλων:

«Ἐν πρώτοις δέν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ποτὲ πῶς εἴμαστε ἀπὸ τίς λίγες φυλές καὶ πάντως μιά ἀπὸ τίς δυὸ ἱστορικές φυλές, πού ἐνῶ ἔπαιζαν πρωτεῦοντα ρόλο στὴν ἱστορία, ὑπάρχουν ἀνέκαθεν μόνες. Οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Δέν ἔχουμε ὁμοφύλους, ὅπως ἔχουν οἱ λαοὶ τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου, ὅπως ἔχουν οἱ Σκανδιναβοί, ὅπως ἔχουν οἱ Νοτιοαμερικανοὶ ἢ καὶ οἱ Ἀφρικανοί. Εἴμαστε μόνους».

Ο στρατηγός Σιμάνα, αρχηγός των Ές - Ές στην Ελλάδα. «Φρόντισε» να πάρη ένα καλό μερίδιο για τον εαυτό του, από τις εβραϊκές περιουσίες.

Η ΚΑΤΑΛΗΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΪΚΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

Μιά άγνωστη σελίδα από τὰ δεινά των Έβραίων τῆς Ἑλλάδος

Ἀνώτερος κρατικός λειτουργός, πού λόγω τῆς θέσεώς του ὑπογράφει μέ ψευδώνυμο, ἀλλά καί πού ἔχει στά χέρια του ἐνδιαφέροντα ἀνέκδοτα στοιχεῖα γιά τή δραστηριότητα τῶν Ναζί, ἔγραψε τήν παρακάτω ἔρευνα:

Ἐνα σημαντικό μέρος τοῦ δράματος τῶν Ἑβραίων, ὑπηκόων τῶν χωρῶν πού κατέλαβε ὁ Χίτλερ, «ἀνήκει» καί στούς Ἑβραίους τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι, «πλήρωσαν» καί αὐτοί, ἄλλοι μέ τήν περιουσία τους καί ἄλλοι μέ τήν ἴδια τή ζωή τους.

Εἶναι γνωστό ὅτι τὰ χιτλερικά κτήνη, ἐμχανεύοντο τὰ πιά ἀπίθανα καί σατανικά τεχνάσματα, γιά νά «βάλουν στό χέρι» τοὺς ἀτυχεῖς Ἰσραηλίτες, πράγμα πού ἐγίνε ἀτυχῶς καί στή χώρα μας, παρά τή βοήθεια πού προσέφεραν, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, ἐκατοντάδες Ἕλληνες, βοήθεια ἡ ὁποία πῆρε ὀργανωμένη θά λέγαμε μορφή, ἀπό τή στιγμή πού ἡ Ἱδία ἡ Ἀστυνομία Ἀθηνῶν ἐφοδίασε μέ πλαστές ταυτότητες χιλιάδες Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι κατάφεραν τελικῶς νά σωθοῦν ἀπό τὰ νύχια τῶν Ές - Ές καί τῆς Γκεστάπο.

Ἀλλά, στίς γραμμές πού ἀκολουθοῦν, δέν πρόκειται νά μᾶς ἀπασχολήσουν τὰ δεινά τῶν συμπολιτῶν μας Ἑβραίων σ' ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα οὔτε οἱ θυσίες τους σέ ἀνθρώπινο ὕλικο, θέμα, πού ἀπαιτεῖ δεκάδες σελίδες καί πού εἶναι λίγο πολύ γνωστό στοὺς περισσότερους. Ἐδῶ, θά σταθοῦμε σέ μία «πτυχή» τῆς τραγωδίας τοῦ ἐβραϊκοῦ στοιχείου, πού ἀφορᾷ στήν ὁλοσχερῇ ὁικονομική καταστροφή του καί τήν καταλήστευση ἀπό τοὺς Γερμανοὺς τῶν ἐβραϊκῶν περιουσιῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία δέν μπόρεσε φυσικά ποτέ νά ὑπολογισθῇ.

Στά Ές - Ές, τῇ γνωστῇ ἀστυνομίᾳ ἀσφαλείας τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος, εἶχε ἀνατεθῇ ἀπὸ τὸν Φύρερ, ἡ ἀνάκληση καί καταδίωξη τῶν Ἰσραηλιτῶν, τόσο στήν Ἱδία τῇ Γερμανίᾳ, ὅσο καί στίς χώρες πού κατελάμβαναν οἱ χιτλερικές μεραρχίες. Στήν Ἑλλάδα ἀνώτατος διοικητὴς τῶν Ές - Ές ἦταν ὁ διαβόητος στρατηγὸς Σιμάνα, πού ἦταν συγχρόνως καί σύμβουλος τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Ράιχ Ἀλτεμπουρκ καί τοῦ στρατηγοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Νοτίου Ἑλλάδος, γιά πολιτικά καί θέματα ἀσφαλείας.

Τῇ διεύθυνση τῶν Ές - Ές εἶχε ὁ συνταγματάρχης Μπλοῦμε, τοῦ ὁποίου οἱ ὑπηρεσίες ἐστεγάζοντο στήν ὁδὸ Μέρλιν καί στήν ὁδὸ Σέκερη στήν Ἀθήνα. Τὰ ἐλληνικά Ές - Ές εἶχαν διαιρεθῇ σέ διάφορα τμήματα, μέ διαφορετικές τὸ κάθε ἓνα ἀρμοδιότητες. Σέ ἓνα ἀπὸ τὰ τμήματα αὐτά, πού εἶχε τήν ὀνομασία Ές - Ντέ, εἶχε ἀνατεθῇ καί τὸ «πρό-

βλημα τῶν Ἑβραίων». Βοηθός τοῦ συνταγματάρχου Μπλοῦμε καί προϊστάμενος τῶν Ές - Ντέ ἦταν ὁ ταγματάρχης Μπροῦγκερ μέ συνεργάτες τοὺς ὑπαξιωματικούς τῶν Ές - Ές Λίντεναι, Κρουμπάχ καί Σέλλε. Ὅλοι αὐτοί καί πολλοὶ ἀκόμα μέ «ἐπικεφαλῆς» τὸ Σιμάνα, ὠργάνωσαν κατὰ «ἀριστοκρατικὸν» τρόπο τὴ διώξη τῶν Ἰσραηλιτῶν, χωρὶς βεβαίως νά ἀδιαφορήσουν γιά τὰ περιουσιακὰ τους στοιχεῖα, πού δέν ἦταν καθόλου εὐκαταφρόνητα.

Σύμφωνα μέ νόμο, πού ἐξέδωκε ἡ γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση καί πού ἦταν ὑποχρεωτικός γιά τήν κατοχικὴ ἐλληνικὴ κυβέρνησι, οἱ ἐν Ἑλλάδῃ ἐβραϊκὲς περιουσίες, ἀνῆκαν ἐξ ὁλοκλήρου στὸ ἐλληνικὸ κράτος.

Ὅποιος ἔδινε στίς γερμανικὲς ἀρχὲς πληροφορία, γιά κρυμμένη ἢ μὴ δηλωθεῖσα ἐβραϊκὴ περιουσία, ἐδικαιοῦτο τὸ 20% ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς. Τὸ ὑπόλοιπο 80%, ἔπρεπε, σύμφωνα μέ τὸ νόμο, νά περιέρχεται στὸ ἐλληνικὸ δημόσιο. Κατὰ τήν κατάσχεση, παρίστατο καί ὑπάλληλος τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Ὅπως εἶναι φανερό, ὁ «νόμος» τῆς γερμανικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως καί ἡ «συμμετοχὴ» τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους ἀποτελοῦσαν τὸ προπέντασμα μέ τὸ ὁποῖο οἱ Γερμανοὶ σκέπαζαν τὸ ὄργιο τῆς λαφυραγωγίας καί τοῦ ἐγκλήματος.

Οἱ περιουσίες τῶν Ἑβραίων παρεδίδοντο ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς τῶν Ές - Ντέ στίς ὑπηρεσίες τους. Ὅμως, ἓνα μεγάλο μέρος, καί ἰδίως σέ κοσμήματα καί ἄλλα εἶδη πολυ-

τελείας, κρατούσαν οι ίδιοι, πράγμα που τους «άνοιγε» βεβαίως την δρεξη για μεγαλύτερη «δραστηριότητα». Χαρακτηριστική είναι εν προκειμένω, η περίπτωση της εβραϊκής Κοινότητας της Ρόδου. Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας και όταν οι Γερμανοί κατέλαβαν τη νήσο, ο Σιμάνο έστειλε εκεί μία έκτακτη «άποστολή», που την αποτελούσαν οι Ές - Ές Μπρούγκερ και Λίντεμαν με μερικούς ακόμα «ειδικευμένους» στρατιώτες. Άφου συνέλαβαν όλους σχεδόν τους Ισραηλίτες της Ρόδου, τους φόρτωσαν σάν κτήνη σε πλοία και τους μετέφεραν στον Πειραιά, για να «κλειστούν στο Χαϊδάρι για τα «περαιτέρω». Η εβραϊκή περιουσία που κατασχέθηκε, αποτελούμενη από χρυσό και πολύτιμους λίθους, τοποθετήθηκε σε έννεα μεγάλα κιβώτια και αεροπορικώς, μεταφέρθηκε από τον Μπρούγκερ στην Αθήνα.

Τό μεγαλύτερο μέρος από την περιουσία αυτή, της οποίας η αξία υπολογίστηκε γύρω στις 300.000 χρυσές λίρες, παραδόθηκε στις γερμανικές αρχές, ενώ τό υπόλοιπο «εσοφρώσαν» οι Μπρούγκερ και Λίντεμαν. Οι δύο αυτοί αξιωματικοί, πούλησαν με δνθρωπό τους τό θησαυρό σε δύο κοσμηματοπώλες των Αθηνών, αντί 4.000 χρυσών λιρών, ενώ η πραγματική του αξία ήταν 15.000 λίρες.

Αλλά, τή μεγάλη «μπάζα» έκανε ο στρατηγός Σιμάνο. Από τά έννεα κιβώτια έστειλε μόνο τά τρία στη Βιέννη, με ειδικό αεροπλάνο της «Λούφτ - Χάνσα». Καί αυτά όμως δέν κατάφεραν νά φθάσουν τελικώς στον προορισμό τους. Τό αεροπλάνο που τά μετέφερε, χτυπήθηκε από συμμαχικά πάνω από τό Βελιγράδι. Μιά ολόκληρη περιοχή ήταν «σπαρμένη» από χρυσές λίρες και κοσμήματα, τά οποία βεβαίως έσπυσαν με μεγάλη προθυμία και δικαιολογμένη έκπληξη νά μαζέψουν οι Γιουγκοσλάβοι.

Τά υπόλοιπα έξι κιβώτια «μοιράστηκαν» άλλοι «παράγοντες» και αξιωματοῦχοι των Ές - Ές, με πρώτο, όπως προαναφέραμε, τό Σιμάνο, του οποίου τό «μέρισμα», από τίς εβραϊκές περιουσίες της Ρόδου, έφθασε τίς 80 - 100.000 χρυσές λίρες. Τήν «περίπτωση Σιμάνο» απέκάλυψε μετά τήν κατάρρευση της Γερμανίας ο αρχηγός των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα Άρθουρος Ζάιτς. Γράφει στα απομνημονεύματά του ο Ζάιτς: «Όταν ο στρατηγός Σιμάνο τό θέρος του 1944, έδέησε νά αναχωρήσει αεροπορικώς έξ Αθηνών είχε επισήμως ως προσωπικός του άποσκευάς δύο έσφραγισμένα κιβώτια, των οποίων τό βάρος έκάστου ανήρχετο εις 70 - 80 χιλιόγραμμα. Τά δύο ταῦτα κιβώτια μετεφέρθησαν διά του αὐτοκινήτου της γερμανικής εταιρείας «Λούφτ - Χάνσα» υπό συνοδείαν τεσσάρων ανδρών των Ές - Ές εις τό αεροδρόμιον Τατοίου. Η φρουρά αυτή άπεσύρθη τότε μόνον, όταν τό αεροπλάνον της «Λούφτ - Χάνσα», τό φέρον τον στρατηγόν Σιμάνο και τά δύο κιβώτια, εύρίσκετο εις τον άέρα. Ό άστυνόμος Χέσελμπαρτ απέκάλυψε βραδύτερον εις έμπιστευτικόν κύκλον, ότι τά δύο κιβώτια περιείχον τά μυστικά ποσά του κ. Διοικητού και περιελάμβανον χρυσόν και πολύτιμους λίθους αξίας 80 - 100.000 χρυσών λιρών».

Αλλά δέν υπήρξε τιμωρότερος και ο άστυνόμος των Ές - Ές Χέσελμπαρτ, ο οποίος συνεργάστηκε με ένα Γερμανό «έμπορο» τό Λεοπόλδο Χούγκερ. Ό Χούγκερ, ένας γαλανομάτης Αυστριακός με χλωμό πρόσωπο και παρουσιαστικό «μάγκα», είχε ζήσει πολλά χρόνια πριν από τον πόλεμο

ΑΝΩ: Ό Άρθουρος Ζάιτς, αρχηγός των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, κατά τή διάρκεια της κατοχής. Απέκάλυψε τά «κατορθώματα» του Σιμάνο σε βάρος των εβραϊκών περιουσιών. ΚΑΤΩ: Ό ύπαξιωματικός των Ές - Ές Μπέκετ, του τμήματος διώξεως Εβραίων. Ωργίασε στην κυριολεξία εναντίον των Ισραηλιτών της Ελλάδος.

στην Ελλάδα και ήσθε καλοί «πρόσωπα και πράγματα». Όταν τον Ιούνιο του 1941 τα Ές - Ές μετακινήθηκαν στο ρωσικό μέτωπο, ο γερμανός φρούραρχος Αθηνών συνταγματάρχης Σούμπερτ «διωρίσθη» για λογαριασμό των Ές - Ές «διαχειριστή» των έβραικών περιουσιών στο Λεοπόλδο Χούγκερ, ο οποίος υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα ανθρωπομόρφα κτήνη στις τάξεις των Ές - Ές που υπηρέτησαν στην Ελλάδα. Χιλιάδες Εβραίους έστειλε στα κρεματορία του Νταχάου και του Άουσβιτς και έσφετερίστηκε διασκοτομυρία δραχμών, που ανήκαν σέ έβραικές οικογένειες. Για τό Χούγκερ μία έμπιστευτική έκθεση των Ές - Ές που έπεσε στα χέρια της άστυνομικής ομάδος αντίστασέως, της γνωστής ως «Ο.Μ.», έγραφε τά έξής χαρακτηριστικά: «Ασκέτως έάν ο L.H. (Λεοπόλδος Χούγκερ) διωρίσθη επίτροπος - διαχειριστής των έν Έλλάδι έβραικών περιουσιών, από τόν συνταγματάρχη της Βέρμαχτ Ζ.Β. Σούμπερτ, έχομεν τήν τιμήν νά αναφέρωμεν ότι αύτος τυγχάνει πρόσωπον τής άπολύτου έμπιστοσύνης του Σώματός μας (των Ές - Ές) καθ' όσον είναι από πολλών ετών εγκατεστημένος εις τήν Έλλάδα, έχει Έλληνίδα σύζυγον, ή οποία εκ του πρώτου γάμου της είχε άνδρα έναν πρίην νομάρχην και γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα καλώς. Ο έν λόγω L.H. γνωρίζει καλώς τό ποιόν των ανθρώπων τούς οποίους χρησιμοποιούν ο πλοίαρχος Νένεκε, ο συνταγματάρχης Φόν Κλέμ, ο αντιπλοίαρχος Λίντχ και οι περί τήν Άμπερ - Στέλλε, Κλούς, Τζίνο και Ρίχαρτ και θά φροντίση νά τούς έξουδετερώση, ώστε όλόκληρον τό γερμανικόν δικτύον νά περιέλθη υπό τήν έπιρροήν μας και τόν έλεγχόν μας».

Ο Χούγκερ, άφού «κατέγραψε» λεπτομερώς τίς έβραικές περιουσίες των Άθηνών, άρχισε τή «δράση» του, από τόν Οκτώβριο τού 1941, άφού πρώτα ώργάνωσε τό «στρατηγείο» του σέ ένα οίκο μόδας, στήν όδό Έρμου. Άλλά, γιά νά «ρίξη» στράκτη» στά μάτια των Γερμανών, ο τός ο άδίστακτος αυστριακός Ναζί, έπρότεινε στους έξωμπείκους των Ές - Ές νά χρηματώσθι ο ίδιος και μάλιστα μέ άφθονα χρήματα, τίς γερμανικές μυστικές ύπηρεσίες στήν Έλλάδα, πράγμα που έγινε δεκτό. Έτσι ο Χούγκερ έγινε ο παντοδύναμος χρηματοδότης των δικτύων κατασκοπείας, τόσο, ώστε νά κινήση τό φθόνο και τήν αντίηλία ενός στελέχους τής γερμανικής ναυτικής κατασκοπείας, του πλοίαρχου Έρίτ Νένεκε, ο οποίος τόν κατηγορούσε, ότι τό περισσότερο έσοδα από τή λεηλασία των έβραικών περιουσιών τά κράτασε γιά τόν εαυτό του και, έλάχιστα παρέδίδε στους προϊσταμένους του.

Μία από τίς σπουδαιότερες και πρώτες έβραικές περιουσίες, γιά τήν οποία «ενδιαφέρθηκε» ο Χούγκερ, ήταν εκείνη τής έβραικής εταιρείας «Μπριτάνια». Τό έμπόρευμα τής εταιρείας αύτης, αποτελούμενα από μάλλινα ύφασματα μεγάλης άξίας, ο Λεοπόλδος Χούγκερ τό επώλησε μέσω διαφόρων μεσιτών στήν αθηναϊκή αγορά. Από τό έμπόρευμα τής «Μπριτάνια» ο Χούγκερ και οι «συνεργάτες» του έκέρδισαν τεράστια ποσά.

Άλλά καιρός είναι νά επανέλθουμε στά διαβόητα Ές - Ντέ, γιά νά παρακολουθήσουμε τή συνέχεια τής «επίδοσέως» τους στή Θεσσαλονίκη, όπου, όπως είναι γνωστό, τό έβραϊκό στοιχείο καταδιώχθηκε περισσότερο από ό,τι στήν υπόλοιπη Έλλάδα:

Όταν οι «άρμοδιοι» των Ές - Ές έμαθαν γιά τίς ειδικές γνώσεις που είχε γύρω από τούς πολυτίμους λίθους ο Γερμανός ύπαιχος Παυλάφσκ, που έργαζόταν προηγουμένως σέ ελληνικό κοσμηματοπωλείο των Άθηνών, τόν έστειλαν στή Θεσσαλονίκη, όπου τόν παρέλαβαν τά Ές -

Ντέ, τό τμήμα όπως προαναφέραμε διώξεως Έβραίων, μέ σκοπό νά έκτιμήση τούς πολυτίμους λίθους, που κατασχέθηκαν στά χέρια των Ισραηλιτών της Βορειοελληνικής πρωτεύουσας. Οι μνι γνήσιοι ή οι ελαττωματικοί από αυτούς επώληθησαν στή Γερμανία. Ο Ζάις, γιά τόν όποιο μιλήσαμε προηγουμένως, απέκλυσε ότι ο διοικητής των Ές - Ές Θεσσαλονίκης έστειλε τόν Οκτώβριο τού 1943, δευτεροβάριως στό Βερολίνο, υπό ισχυρά συνοδεία καταδιωκτικών, τρία κιβώτια μέ τά κοσμήματα των Έβραίων τής Θεσσαλονίκης, τά όποια άσφαλίστηκαν, γιά τό ποσό των 600.000 χρυσών λιρών. Όταν άργότερα, τό 1945, οι σύμμαχοι μπήκαν στή Γερμανία, βρήκαν, σέ ένα αλατωρυχείο κρυμμένους θησαυρούς πολλών διακεκομμένων μαρκών. Τό θησαυρό αυτό είχε κρύψει εκεί ή ύπηρεσία του Χίμλερ.

Οι άτυχοι όμως Έβραίοι δέν έδιώχθηκαν μόνο από τίς ύπηρεσίες που ήταν «έντεταγμένες» γιά τό σκοπό αυτό, αλλά άπετέλεσαν τόν εύκολο στόχο γιά όσους Ναζί ήθελαν νά κορέσουν τά θηριακά ένστικτά τους ή νά δοκιμασουν τήν τύχη τους μέ τίς έβραικές περιουσίες. Μία από τίς ύπηρεσίες που «άναρμοδίως» άνεμειχθήσαν στή «έβραϊκό ζήτημα», ήταν και ή διαβόητη «3.000», ή όποια ώργανώθηκε στήν Άθήνα τό Φεβρουάριο τού 1943, όταν τό γραφείο 6Φ τής διευθύνσεως ο του Ράιχχιχερζάιτς Χάουπταμτ, τής άνωτάτης δηλαδή διευθύνσεως άσφαλείας του Ράιχ, άπεφάσισε νά ίδρύση μία έντελής ανεξάρτητη ύπηρεσία, μέ σκοπό τήν άποστολή πρακτόρων στή Μ. Άνατολή, τήν κατασκοπεία και τήν ώργάνωση δικτύου αμμοπατάς. Άρχηγός τής «3.000» ήταν ο ταγματάρχης των Ές - Ές Όππο Μπέίκους. Η ύπηρεσία του Μπέίκους στεγάστηκε άρχικά στή γραφεία του Γερμανού έμπορου Σάντερ, επί τής όδου Σανταρόζα 3 και έν συνεχεία στήν όδο Παμίου 8. Οι άξιωματικοί τής «3.000», άφού άρχικώς γιά νά έξοικονομήσουν χρήματα, έξέδωσαν και έκκύκλοφόρησαν πλαστά ελληνικά χαρτονομίσματα, «άνεκάλυψαν» στή συνέχεια τήν περισσότερο άποδοτική και πιό εύκολη πηγή, τούς Έβραίους. Άλλά, αντί άλλου, άξιζει νομίζουμε στό σημείο αυτό νά ακούσουμε τή «μαρτυρία» ενός Γερμανού, του Άρθούρου Ζάιτς, και πάλι, γιά τόν όποιο προαναφέραμε ότι ήταν ο άρχηγός των μυστικών γερμανικών ύπηρεσιών στήν Έλλάδα. Γράφει ο Ζάιτς:

«Οι άνθρωποι τής «3.000», ένώ δέν είχαν καμμία άρμοδιότητα διά τήν δίωξιν των Έβραίων επεδόθησαν εις συστηματικήν άνεπίσημον δίωξιν, όστι άνεκάλυψαν ότι αύτη ήτο άρκετά προσδοφόρος επίχειρησις. Πλειστοί εκ των συλλεφθέντων ώδηγήθησαν εις τό άντρον τής όδου Παμίου 8 και κατελήστεύθησαν κυριολεκτικώς ή έξεβιάσθησαν μέχρι τελευταίας πεντάρας διά νά άφεθούν έλεύθεροι και ζήσουν. Τήν ίδίαν τύχην υπέστησαν και πολλοί Έλληνες, όρρόβιατα δέ ή ύπηρεσία αύτη έκαρκτηρίζετο τόσο υπό των Γερμανών όσον και από των Έλλήνων ως ώργανωμένη συμμορία ληστών».

Πράγματι ή ύπηρεσία «3.000» είχε ώργανώσει τήν ληστείαν και τόν έκβιασμόν κατά τρόπον άριστοτεχνικόν. Δέν παρέλειπε μάλιστα διά νά «εξοικονομήσει» εύκάως θύματα νά ώργάνωνε δι' άνθρωπον τής άποστασίας εις Μέσην Άνατολήν μέ ιδιόκτητα καΐκια τής:

Εις τας άποσταλάς τούτας οι άνθρωποι τής ύπηρεσίας έμεριμνούν νά συμπεριλαβούν ως έμ τή πλείστον, Έβραίους, τούς όποιους άπέστελλαν μέ αστοκλήτητα τής ύπηρεσίας εις ερημικήν άκτήν, όπου νά θά άήρητο τό ισσιοφόρον τής ύπηρεσίας νά τούς παραλάβη διά νά τούς μεταφέρη εις τήν Τουρκίαν.

Ο ταγματάρχης των Ές - Ές Ρίχαρντ Μπέρκερ. Ήλθε ειδικώς στην Αθήνα από το Βερολίνο για να συντονίσει τα σχέδια του Λεοπόλδου Χούγκερ για την καταλήστευση των εβραϊκών περιουσιών και την οργάνωση των ομάδων κατασκοπείας.

Ο καθένας φυσικά έφερε μαζί του αρκετά χρήματα εις χρυσόν και άλλα πολύτιμα αντικείμενα.

Όταν συγκεντρώνοντο αρκετοί, τότε άνεχώρει εκ Πειραιώς τό καίκι συνοδευόμενον και παρακολουθούμενον εκ του μακρόθεν από άλλο έξωπλισμένο καίκι της υπηρεσίας. Είς τό προσδιωρισμένον σημείον παρελάμβανε τά θύματα και έξηκολούθει τόν πλοούν προς Τουρκίαν. Καθ' όδόν όμως τό έξωπλισμένο καίκι μέ μίαν βολήν τούς έκανε σινιάλο νά σταματήσουν διά νηοψίαν δήθεν και έπειδή τά έγγραφα των έπιβατών ούδέποτε ήταν έν τάξει υπό τήν απειλή του τηλεβόλου του έξωπλισμένου καίκιου, τό άλλο ήναγκάζετο δήθεν νά ανακρούση πρύμναν και νά κατευθυνθή εις τόν Πειραιά, όπόθεν οι έπιβαίνοντες αυτού έφορτώνοντο έπ' αυτοκινήτων και μετεφέροντο διά τά περαιτέρω εις τόν άντρον τής όδοϋ Παρίσου 8.

Είς μίαν τριαύτην πειρατικήν αποστολήν τό έξωπλισμένον Ιστιοφόρον ήναγκάσθη νά δώση και μάχην προς συμμαχικών ύποβρύχιον, τό όποιον τυχαίως άνεδύθη εις τά ύδατα του Κάβο Ντόρο.

Αυτά, για μία μικρή «παρένθεση» σέ μία μεγάλη δοκιμασία ενός μεγάλου λαού, πού τό μόνο του «φταίξιμο» ήταν ότι ή ύπαρξή του «κέντριζε» τά άπωθημένα ενός παρανοϊκού, ό όποιος βάλλθηκε νά τόν άφανίση από τό πρόσωπο τής γής, στιγματίζοντας έτσι μέ δνειδος αίώνιο τήν ανθρωπινή άξία και τόν πανανθρώπινο πολιτισμό.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗΣ

Ο «Άριστοτέλης» Καλαμαριάς καταφύγιο τών κατατρεγμένων Έβραίων

Του κ. Γ. Βιβιλάκη, από τόν
«Έλληνικό Βορρά»

Θ' άρχίσουμε μέ τήν τεράστια προσφορά στή διάσωση πολλών Έβραϊόπουλων, του Όρφανοτροφείου Άρρένων ό «Άριστοτέλης» στήν Καλαμαριά, πού τότε είχε τόν τίτλο «Άσυλο Άλητοπαίδων». Δεκάδες παιδιά Έβραίων μπηκαν στό Ίδρυμα τότε και γλύτωσαν τό θάνατο μέ τίς αλλαγές ονομάτων πού τούς έκαναν οι ύπάλληλοι του Όρφανοτροφείου. Μάλιστα στόν ίδιο τό Γερμανό στρατιωτικό διοικητή Θεσσαλονίκης, τό διαβόητο Μάξ Μέρτεν, δόθηκαν οι πληροφορίες για άσυλο στα Έβραϊόπουλα άπ' τόν «Άριστοτέλη», πράγμα πού τόν ανάγκασε νά πει στόν άείμνηστο διευθυντή του Ίδρύματος Κερκυραίο Διονύση Τριμέρη:

Νιόνιο προσέξτε. Άν άληθεύουν οι πληροφορίες τής Γκεστάπο, έσύ και τό προσωπικό παίζετε μέ τή ζωή σας.

Ο Τριμέρης τόν διαβεβαίωσε ότι τίποτα τό ύποπτο δέν συνέβαινε και συνεχίστηκε ή παροχή άσφαλούς καταφυγίου στα Έβραϊόπουλα, μέσα στούς κόλπους του Ίδρύματος, μέχρι τήν κατάρρευση του Ναζισμού.

Ενδεικτικώς αναφέρουμε ότι στα χρόνια τής κατοχής, στόν «Άριστοτέλη» εισάχθηκαν 913 παιδιά, άπ' τά όποια πολλά Έβραϊόπουλα. Συγκεκριμένα:

Τό 1941 μπηκαν 238 μέ σύνολο δυνάμει 389, τό 1942 264 μέ δύναμη 512, τό 1943, μπηκαν 204 (δύναμη 527) και τό 1944 μπηκαν 207 (δύναμη 502).

Δυό άνθρωποι πού έζησαν εκείνα τά γεγονότα σάν ύπάλληλοι του Ίδρύματος, μάς είπαν χαρακτηριστικά τά έξης:

★ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ (Συνταξιούχος Διευθυντής και τότε προϊστάμενος Διαχειρίσεως): «Κάναμε τό καθήκον μας άπέναντι σέ συνανθρώπους μας, μ' όλους τούς κινδύνους γιατί έτσι έπρεπε. Δέν βγάλαμε «βούκινο» γιατί τό χρέος μας αυτό έλεγε τότε».

★ ΖΥΓΟΥΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (Προϊστάμενος Έργαστηρίων): «Θυμάμαι εκείνα τά δύσκολα χρόνια, τήν άπόφαση όλων νά σωθούν περισσότεροι άνθρωποι και πρό παντός νέα παιδιά, πού τά βλέπαμε όλα σάν δικά μας».

Ός πληροφορούμεθα ή Ίσραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, προτίθεται ν' αναλάβει υπό τήν προστασία της, τό τώρα Κέντρο Παιδικής Μερίμνης, του «Άριστοτέλη», ενώ τό Ίδρυμα «Γιάντ Βασέμ» του Ίσραήλ, θά τιμήσει αυτό μέ ειδικό δίπλωμα και μετάλλιο.

Ο Μωρίς Μπενρουμπί.

— Έγώ ζώ έδω, τό πνεῦμα μου στό 'Αουσβιτς

Ήταν πραγματικά συγκλονιστική ή μαρτυρία του Μωρίς Μπενρουμπί στην τηλεόραση, μέ τήν εύκαιρία τής προβολής του τελευταίου επεισοδίου του «Όλοκαυτώματος». Ο Μωρίς Μπενρουμπί είναι Έβραίος, 67 χρονών, κατάγεται από τή Θεσσαλονίκη καί σήμερα ζει στό Παρίσι, όπου καί εργάζεται σάν ράφτης. Συνελήφθη τό 1942 καί εξορίστηκε στό στρατόπεδο του Άουσβιτς — Μπιρκενάου. Είναι ο μόνος πού επέζησε από τίς «ειδικές ομάδες κρούσεως», πού δουλειά τους ήταν νά μαζεύνουν καί νά θάβουν αυτούς πού πέθαιναν μέσα στους θαλάμους αερίων. Αύτός ο εφιάλτης τόν τυραννάει γιά 35 δόκληρα χρόνια.

Από τό 1942 οι θάλαμοι αερίων ήσαν έγκατεστημένοι στό Μπιρκενάου. Δυό τετράγωνα κτίρια, μήκους 20 μέτρων μέ ύψος 3 μέτρα. Τό καθένα έκλεινε μέ μιά στενή, συρόμενη ξύλινη πόρτα.

Ο Μωρίς Μπενρουμπί ήταν βοηθητικός στίς «ειδικές ομάδες κρούσεως». Μετέφεραν τά πτώματα από τούς θαλάμους αερίων μέχρι τούς ομαδικούς «τάφους», μέσα σέ μικρά βαγόνια.

«Ήταν πρωί — λέει ο Μπενρουμπί — όταν φτάσαμε.

Βρήκαμε τρείς σωρούς από πτώματα. Τριακόσιοι περίπου άνδρες, περισσότερες από διακόσιες γυναίκες καί παιδιά καί γέροι. Δέν παίρναμε τή μυρωδιά από τό αέριο. Όλοι έμοιαζαν σά νά είχαν πεθάνει από φυσικό θάνατο».

Θέαμα φρίκης

Όσοι πέθαιναν στους θαλάμους αερίων, δέν προέρχονταν από τούς κρατούμενους του Άουσβιτς. Στέλνονταν εκεί ειδικά γιά νά εκτελεστούν στους θαλάμους. Μετά τήν εκτέλεση ομάδες κρατουμένων είχαν άποστολή νά μα-

Στό μπράτσο του Μωρίς Μπενρουμπί, από τή Θεσσαλονίκη, υπάρχει πάντα ο άριθμός μητρώου κρατουμένου του Άουσβιτς. Τό τρίγωνο από κάτω σημαίνει πώς είναι Έβραίος.

BEISER	ANDRE	19.04.28	METZ	DICI
BEISER	SAMUEL	29.09.24	METZ	DICI
BENROUBI	MORITZ	27.12.14	SALONIKI	DORI
BERCU	ITIC	24.01.03	FALTICENI	RO FEDE
BERGMANN	KREINOWA	19.06.06	BORISLOW	P FEDE

ζεύουν τά χρυσά δόντια τῶν πεθαμένων, κατά διαταγή τοῦ Τρίτου Ράιχ. Τό θέαμα ἦταν φρικιαστικό. Ξεσκισμένα μάγουλα καί χεῖλη. Καί οἱ «εἰδικές ομάδες κρούσεως» φόρωναν γρήγορα - γρήγορα τά πτώματα στά βαγόνια καί τἀσπρωχναν μέχρι τοὺς τάφους. Ἡ δουλειά γίνονταν βιαστικά γιατί φοβόντουσαν τό θάνατο. Πάρα πολλοί κρατούμενοι τῶν «εἰδικῶν ομάδων κρούσεως» δολοφονοῦνταν κατά τή διάρκεια τῆς μεταφορᾶς τῶν πτωμάτων ἐπειδὴ δέν ἦταν γρήγοροι στή δουλειά τους. «Ὁ φόβος ἦταν ἡ μόνη δύναμη πού μᾶς κρατοῦσε», λέει χαρακτηριστικά ὁ Μπενρουμπί.

Στή συνέχεια, ὁ Μωρίς Μπενρουμπί διηγήθηκε τό χρονικό τῆς σύλληψής του καί τῆς κράτησής του στό Ἄουσβιτς. Κανείς δέν φανταζόταν τό τί μέρες φρίκης ἐπρόκειτο νά ζήσει ἐκεῖ μέσα. Ὅταν ἔφθασαν, μιά ὀρχήστρα ἔπαιζε τό «Λιλὴ Μαρλέν». Μετά χώρισαν τά παιδιά ἀπὸ τίς μάνες τους, καί ἀφοῦ τοὺς χάραξαν μέ τατουάζ στό μπράτσο τὸν ἀριθμὸ τους, καθὼς καί τό ἄστρο, σ' ὅσους ἦταν Ἑβραῖοι, τοὺς ὁδήγησαν στά παραπήγματα.

Ἀπὸ κεῖ καί πέρα κάθε κρατούμενος περίμενε τό θάνατό του. Ὁ καθένας ἀνέλαβε καί μιά δουλειά. Γιά τρεῖς βδομάδες ὁ Μπενρουμπί σήκωνε πεθαμένα παιδιά μπροστά ἀπὸ τοὺς θαλάμους τῶν ἀερίων. Τά Ἔς - Ἔς τοὺς ἀπαρρυσαν νά κοιτάζουν μέσα στοὺς θαλάμους. Ὅποιος τολμοῦσε νά κοιτάξει τουφεκιζόταν τήν ἴδια στιγμή. Ὅμως ὁ Μπενρουμπί μπόρεσε, μιά στιγμή πού ὁ φύλακας ἦταν στραμμένος ἄλλου, νά κοιτάξει πρὸς τό ἐσωτερικὸ τῶν θαλάμων. Γκρίζοι τοῖχοι καί ἑκατοντάδες ἀγωγοὶ ἀερίου στό ταβάνι. Καί τό παράλογο ἦταν οἱ κρεμάστρες γιά τά πανωφόρια στοὺς τοίχους. Αὐτὴ τήν εἰκόνα ὁ Μπενρουμπί δέν μπορεῖ νά τή βγάλει ἀπ' τό μυαλό του, ἔστω κι ἂν πέρασαν 35 χρόνια ἀπὸ τότε.

Κανείς δέν ἔμενε στίς «εἰδικές ομάδες κρούσεως» πάνω ἀπὸ 15 μέρες. Τά Ἔς - Ἔς τοὺς σκότωναν μέ τήν παραμικρὴ ἀφορμή. Ὁ Μπενρουμπί, γιά καλὴ του τύχη, μεταφέρθηκε σέ ἄλλη ομάδα ἐργασίας. Ἀργότερα τὸν μετέφεραν στό στρατόπεδο τοῦ Μπούχενβαλντ καί ἀπὸ κεῖ στό στρατόπεδο τοῦ Μπέργκεν - Μπέλσεν, ἀπ' ὅπου καί ἐλευθερώθηκε μέ τή λήξη τοῦ πολέμου. Σήμερα, ὅσο κι ἂν προσπαθεῖ, δέν μπορεῖ νά ξεχάσει. «Εἶναι μιά ἱστορία χωρὶς τέλος», λέει ὁ Μωρίς Μπενρουμπί, «δέν εἶμαι κομμάτι αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Τό πνεῦμα μου ἔχει μείνει γιά πάντα στό Ἄουσβιτς».

(Ἀπὸ τὰ «Νέα»)

ΧΡΟΝΙΚΑ

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ
Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153

Ἑπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος
τοῦ ΚΙΣ Ἰωσήφ Λόβιγγερ (Πειραιῶς
46 - Ἀθῆναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπιδῆς, μέλος
τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.
Ἑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαοῦνης
ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Ἀθῆναι

ΤΕΥΧΟΣ 18 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1979 • ΝΙΣΑΝ 5739

Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΔΙΩΞΕ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟ ΤΟΥΣ ΛΙΓΟΤΕΡΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΕΣ ΑΠ' ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Σέ ἀνταπόκρισή του ἀπὸ τὴ Βόννη, πού δημοσιεύθηκε στό «Βῆμα» (8/3/1979) ὁ κ. Β. Π. Μαθιόπουλος, γράφει μεταξύ ἄλλων.

«Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μόνη χώρα ἀπ' ὅσες κατακτήθηκαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς κατά τὸ δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο, πού δίωξε λιγότερο ἐγκληματίες πολέμου μετὰ τό 1945. Αὐτό ἦταν στήν ἐλληνική πλευρά γνωστό. Ἀλλά τώρα ἡ ἐπίσημη γερμανική πλευρά τό κωδικοποίησε μέ ἐκθεση ντοκουμέντων, πού δημοσίευσε στίς ἀρχές τοῦ μηνὸς ὁ πρόεδρος τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας διώξεως τῶν ἐγκληματιῶν τοῦ ναζισμοῦ στό Λούντβιγκσμπαουγκ Ἀνταλμπερτ Ρόκερλ. Στὴ σελίδα 32 τῆς ἐμπεριστατωμένης ἐργασίας τοῦ ἀναφέρει πῶς, ἐκτός ἀπὸ τίς τέσσερις κύριες νικητρίες δυνάμεις: Ἀγγλία, Σοβιετικὴ Ἐνωση, Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί Γαλλία, πού συνολικά δίωξαν μεταπολεμικά 14.900 πρόσωπα καί ἐξετέλεσαν γύρω στοὺς 240 ἐγκληματίες, οἱ ἀκόλουθες εὐρωπαϊκὲς χώρες καταδίκασαν Γερμανοὺς μετὰ τό 1945: Τό Βέλγιο 75, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους 10 σέ θάνατο, ἡ Δανία 80 καί 4 σέ θάνατο, τό Λουξεμβούργο 68 (15), ἡ Ὁλλανδία 204 (19) καί ἡ Νορβηγία 80, ἀπ' τοὺς ὁποῖους 16 σέ θάνατο. Ἡ Πολωνία καταδίκασε συνολικά 5358 Γερμανοὺς καί ἡ Γιουγκοσλαβία πολλές χιλιάδες, πού δέν ὑπάρχει ἀκριβὴς ἀριθμὸς τους. Ἡ Ἑλλάδα δέν ἀναφέρεται καθόλου.

Ἡ Πολωνία καί ἡ Γιουγκοσλαβία ζήτησαν ἀποζημιώσεις καί γιά τά θύματά τους τοῦ ἀντάρτικου κινήματος. Καί πῆραν κι οἱ δύο: ἡ Γιουγκοσλαβία τό 1956 κι ἡ Πολωνία τό 1970 ἀπὸ ἓνα δισεκατομμύριο μάρκα ὑπὸ μορφή ἁτοκου δανείου, πού θά ἐξοφληθεῖ σέ τριάντα χρόνια — στήν οὐσία πρόκειται γιά δωρεά, γιατί προβλέπεται ἐπέκταση τῆς ἀπόσβεσης. Χρησιμοποιήθηκε δέ ὁ εὐφημιστικὸς τίτλος «δάνειο» γιά νά μὴ ἀναφέρονται ὕστερα ἀπὸ δεκαετίες τά πολεμικά γεγονότα. Τό Ἰσραὴλ ἐξ ἄλλου πήρε στό 1952 ἀποζημιώσεις πέντε δισεκατομμυρίων μάρκων — ποσό σήμερα διπλάσιο — μέ τά ὁποῖα στήριξε στήν οὐσία τήν ἀνοικοδόμησή του».

Μετά την προβολή της τηλεοπτικής σειράς «Όλοκαύτωμα», πολλοί Γάλλοι έθεσαν ερωτήματα πάνω στα έγκλήματα των Ναζί και τις συνέπειές τους. Η παρισινή «Φράνς-Σουόρ» ζήτησε από τον ακαδημαϊκό κ. Έντγκαρ Φώρ, πρώην πρόεδρο της Έθνοσυνέλευσης, να απαντήσει σε πολλά ερωτήματα, διαφωτίζοντας από ιστορικής και νομικής πλευράς την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά τη γενοκτονία των Εβραίων και τη δίκη της Νυρεμβέργης. Ο κ. Φώρ, νεαρός τότε δικηγόρος, ήταν ο γενικός κατηγορος της Γαλλίας στη δίκη της Νυρεμβέργης. Στη συνέντευξη που έδωσε ο κ. Φώρ, έδειξε ότι η δίκη της Νυρεμβέργης υπήρξε χρησιμη παρ' όλο που τα έγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν εξαφανίστηκαν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. «Δέν υπάρχουν λαοί έγκληματίες», είπε, «τήν ευθύνη έχουν αυτοί που δίνουν τις διαταγές».

«Πιστεύω ότι στη δίκη της Νυρεμβέργης αποδόθηκε δικαιοσύνη» είπε ο κ. Φώρ. «Στή Νυρεμβέργη δημιουργήσαμε ένα νέο χώρο δικαιοσύνης. Ήταν κάτι που έπρεπε να γίνει, η απόφαση των συμμάχων ήταν πολύ σωστή: Έπρεπε να τιμωρηθούν οι υπεύθυνοι. Μέχρι τότε καταδικάζονταν οι κομπάρσοι, αυτοί που έκτελούσαν διαταγές και όχι η ηγεσία. Έκείνη την εποχή δέν υπήρχε διεθνές δίκαιο. Η δίκη λοιπόν της Νυρεμβέργης ήταν ένα πείραμα, μία καινοτομία. Φυσικά μετά αισθανθήκαμε μία σχετική απογοήτευση, γιατί είδαμε ότι τα έγκλήματα πολέμου συνεχίζονταν, ότι δέν σταμάτησαν οι γενοκτονίες, και ότι θά περνούσε ακόμη πολύς καιρός μέχρι να επικρατήσει ένα διεθνές δικαστικό σύστημα. Πάντως η δίκη της Νυρεμβέργης υπήρξε σταθμός και ο τρόπος που αποδόθηκε η δικαιοσύνη παραδειγματικός.

»Φυσικά θά μπορούσε κανείς να πει ότι ήταν ένα δικαστήριο νικητών. Άλλα άνεκαθεν τα πρώτα δικαστήρια είχαν δημιουργηθεί απ' αυτούς που είχαν νικήσει σ' ένα πόλεμο και είχαν αποκαταστήσει την τάξη. Έμεϊς συγκροτήσαμε ένα στρατοδικείο και άκολουθήσαμε μία διαδικασία σεβόμενοι απόλυτα τους νόμους: Τά ντοκουμέντα ήταν αριθμημένα και οι κατηγορούμενοι

ΕΝΤΓΚΑΡ ΦΩΡ: «Η Γερμανία - Ένα ολόκληρο Κράτος που όργάνωσε μία έγκληματική έπιχείρηση, την εξολόθρευση των Έβραίων και πολλών άλλων ατόμων, στα στρατοπεδα συγκεντρώσεως»

Η Δίκη της Νυρεμβέργης σταθμός για τη Δικαιοσύνη

ανακρίθηκαν για μεγάλο διάστημα. **Συζητήσαμε πολύ πάνω στο θέμα του αν υπήρξαν πραγματικά τά στρατόπεδα εξολοθρεύσεως και οι θάλαμοι αερίων και αποδείξαμε την αλήθεια βασιζόμενοι πάνω σε ντοκουμέντα που έπαληθεύτηκαν από τό δικαστήριο.**

» Στην πραγματικότητα τό πείραμα της Νυρεμβέργης απέδειξε ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά στα έγκλήματα πολέμου και στην οργανωμένη έπιχείρηση έγκλημάτων πολέμου. **Αυτή ήταν ακριβώς η περίπτωση της Γερμανίας: Ένα ολόκληρο Κράτος που όργάνωσε μία έγκληματική έπιχείρηση, την εξολόθρευση των Έβραίων και πολλών άλλων ατόμων, στα στρατόπεδα**

συγκεντρώσεως. Όλο τό Κράτος συμμετείχε σ' αυτή την έπιχείρηση: ύπουργεία Έξωτερικών, Έσωτερικών, Μεταφορών, μέλη της κυβέρνησης. Και αυτό ακριβώς είναι τό φοβερό σ' αυτή την υπόθεση. Ότι τό Κράτος έθεσε ολόκληρο τό μηχανισμό του στην ύπηρεσία ενός έγκληματικού σκοπού.

» Φυσικά δέν μπορεί κανείς να καταλογίσει την ίδια ευθύνη σ' αυτούς που ήταν παθητικοί, δηλαδή έκτελούσαν διαταγές και σ' αυτούς που είχαν την πρωτοβουλία. Αυτό ακριβώς ήταν τό πρόβλημα που τέθηκε στη Νυρεμβέργη. Υπάρχει λαός έγκληματίων; Ο γερμανικός λαός αποτελείται από έγκληματίες; Η απάντηση ήταν άρνητική. Η απόλυτη έξουσία οδηγεί ένα λαό στην παραφροσύνη. Ο γερμανικός λαός έχει την τάση να υπακούει σε διαταγές και δέν μπορεί κανείς να τον κατηγορήσει γι' αυτό. Αυτοί που δίνουν τις διαταγές και ο λόγος που τις δίνουν οφείλεται στο γεγονός ότι δέν υπάρχει δημοκρατικός έλεγχος της έξουσίας.

» Χωρίς να επικρίνω την ταινία «Όλοκαύτωμα» μπορώ να πω ότι είμαι άρνητικός στό να θίγονται ιστορικά γεγονότα μέ μυθιστορηματικό τρόπο. Πιστεύω ότι δέν χρειάζεται να χρησιμοποιήσει κανείς μυθιστορηματικούς τρόπους για να εύαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη απέναντι σ' ένα ιστορικό γεγονός. Υπάρχουν ντοκουμέντα, στοιχεία, ή Ιστορία που μιλάει από μόνη της. Και κάτι ακόμα: Τήν ευθύνη γι' αυτά τά γεγονότα έχει η ηγεσία και όχι οι λαοί. Αυτό που έχει σημασία είναι να ξυπνήσουμε τη διεθνή συνείδηση. Μετά τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ξανάγιναν γενοκτονίες, στην Καμπότζη και τό Βιετνάμ. Όμως ο δρόμος προς την ύψηλή συνείδηση είναι ακόμη πολύ μακρύς».

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΞΟΝΤΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

**«Μικρό 'Ισραήλ» είχαν δημιουργήσει οι χιλιάδες Έβραίοι της πολωνικής πρωτεύουσας, στις δ-
χθες του Βιστούλα, με 27.000 σπίτια, συναγω-
γή, θέατρα κ.λπ. Έκεί τούς έκλεισαν οι Γερμανοί
τό 1943, εκεί έδωσαν τη μάχη τους και εκεί έ-
ξοντώθηκαν 56.000 περίπου.**

Στην οδό Μαρσαλκόφσκα, στο κέντρο της Βαρσοβίας, ο διαβάτης συναντά τον ούρανοξύστη 'Επιστημών και Τεχνών που οι Σοβιετικοί έχτισαν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Λίγοι ξέρουν ότι βρίσκονται στα μέρη εκείνα, όπου, πριν από 35 χρόνια, τό γκέτο της Βαρσοβίας έζησε τη θανάσιμη αγωνία του. Από την εποχή εκείνη δεν απομένει σήμερα τίποτε, εκτός από τό μοναχικό μνημείο, σέ κάποια πλατεία, τριγυρισμένη από εργατικά σπίτια, στο όποιο κάποτε γονάτισε ό Γερμανός καγκελλάριος Βίλυ Μπράντ. Κανένας επίσημος οδηγός της πόλεως δεν μνημονεύει τη φρίκη εκείνη, και ή σφαγή εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων φαίνεται πιά θαμμένη στα άρχεϊα της Ιστορίας. Καί όμως, τό τραγικό τείχος που περιέκλειε τό γκέτο βρισκόταν στην καρδιά ακριβώς της πόλεως, τό έσφιγγε ολόκληρο σαν τρομερή μέγγενη. Τό γκέτο αποτελούσε τό ένα τρίτο της επιφάνειας της πολωνικής πρωτεύουσας, και έκτεινόταν στην άριστερή όχθη του Βιστούλα. Ξεκινώντας από την περιοχή πίσω από τό σοβιετικό ούρανοξύστη, συ-
ναντούμε και σήμερα τούς ίδιους δρόμους όπου είχε ύψω-
θεί τό τείχος. Στο έσωτερικό του βρίσκονταν τό έβραϊκό νεκροταφείο, ή Συναγωγή, τρεις χριστιανικές εκκλησίες, τό

θέατρο Λέντι, τό μέγαρο του ύπουργείου Οικονομικών, ή έβραϊκή βιβλιοθήκη Γκρόσσερ, τό νοσοκομείο του 'Αγίου Πνεύματος, τό 'Ιδρυμα Ρούκνερς, διάφορα έργαστάσια που εργάζονταν για λογαριασμό των Γερμανών, και τά γραφεία του Έβραϊκού Συμβουλίου στην οδό Ζαμένχαφα 19.

Τό τείχος περνούσε ξυστά από τό σημερινό σιδηροδρομικό σταθμό, τό μνημείο του 'Αγνωστου Στρατιώτη, κοντά στο ξενοδοχείο «Έουροπέϊσκι», τό Δικαστήριο και εκείνη την περίφημη, πολυσύχναστη λεωφόρο, την Γιεροζολίμσκι, δηλαδή τη λεωφόρο των 'Ιεροσολυμιτών, όπου ύψώνεται σήμερα τό επιβλητικό μέγαρο της Κεντρικής Έπιτροπής του Πολωνικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Όλη ή περιοχή ήταν χωρισμένη σέ δύο τμήματα — τό Μικρό και τό Μεγάλο Γκέτο. Τά συνένδεε μιά ξύλινη γέφυρα. Στην οδό Στάφσκι, υπήρχε δίοδος που κατέληγε στον 'Ανατολικό Σιδηροδρομικό Σταθμό. Στόν τόπο αυτό ακριβώς, μέρα και νύχτα, οι αϊχμάλωτοι Έβραίοι φορτώνονταν στα τραίνα που τούς οδηγούσαν στους θαλάμους άερίων του 'Αουσβιτς, του Μάιντανεκ και της Τρεμπλίνκα. 'Η επιχείρηση έπαναλαμβανόταν κάθε φορά μέ χρονομετρική ακρίβεια.

Τό τείχος, τρία μέτρα ψηλό, χώριζε τούς 'Ισραηλίτες από τούς 'Αρίους «πρός όφελος της υγείας των γερμανικών στρατευμάτων και του άριου πληθυσμού» (έκθεση Στρούπ). Κατασκευάσθηκε από τούς ίδιους τούς Έβραίους, που είχαν σχηματίσει ομάδες εργασίας, και σύμφωνα μέ τίς οδηγίες της εταιρίας, που είχε αναλάβει την εκτέλεση του έργου από τίς 26 Νοεμβρίου 1940. Τά εξακόσιες χιλιάδες άτομα, που βρέθηκαν κλεισμένα στη

φυλακή αυτή. Είχαν λιγοστές πιθανότητες διαφυγής: μιά απ' αυτές ήταν τὰ τράμ, πού διέσχιζαν τό γκέτο κατά μήκος τῆς ὁδοῦ Λέζνο καί ἡ δεύτερη οἱ ὑπόνομοι, πού ἀν τούς ἀκολουθοῦσαν, μπορούσαν νά φθάσουν στήν πολωνική πλευρά τῆς πόλεως.

Ἡ θανατική καταδίκη αὐτῆς τῆς «πόλεως ἐν πόλει» — ὅταν ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄτομα εἶχαν ἤδη ὀδηγηθεῖ στά στρατόπεδα συγκεντρώσεως — ἔφθασε μέ μιά ἐπιστολή τοῦ Χίμλερ μέ ἡμερομηνία 6 Φεβρουαρίου 1943, λίγες μέρες μετά τή συνθηκολόγηση τοῦ στρατάρχη φόν Πάουλους στό Στάλινγκραντ. Ὁ ἀρχηγός τῶν Ἑς Ἑς ζητοῦσε ἀπό τό στρατηγό Φρήντριχ Κρύγκερ, ἐπικεφαλῆς τῶν Ἑς Ἑς καί τῆς ἀστυνομίας τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τῆς Κρακοβίας, ἕνα γενικό σχέδιο γιά τήν καταστροφή τοῦ γκέτο, πού ἔπρεπε νά μπεῖ σέ ἐφορμολογία πολύ σύντομα. Σκοπός ἦταν, μεταξύ ἄλλων, νά προσφερθεῖ ἡ «ἐπιχείρηση ἐξυγιάνσεως», ἡ Grossaktion, ὅπως τήν ἀποκαλοῦσαν τὰ Ἑς Ἑς, στόν Χίτλερ σάν δῶρο γιά τὰ γενέθλιά του, στίς 20 Ἀπριλίου. Τήν ἐπιχείρηση ἔπρεπε νά φέρεῖ εἰς πέρας ὁ ἀρχηγός τῶν Ἑς Ἑς καί τῆς ἀστυνομίας τῆς Βαρσοβίας, Φέρντιναντ Ζάμμερν — Φράνκενεγκ. Μετατέθηκε ὅμως, καί τῇ θέσει του κατέλαβε ὁ «συνάδελφός» του Γιούργκεν Στρούπ.

Ὁ Στρούπ — 48 ἐτῶν, ψηλός, ἀδύνατος, γεμάτος διεστραμμένη ἐνεργητικότητα — τελείωσε γρήγορα τό ἔργο του ἀν καί δέν πρόλαβε νά τό παραδώσει τήν προκαθορισμένη ἡμερομηνία. Ὁ ἀποτρόπαιος ἄθλος του περιγράφεται μέ γραφειοκρατική σχολαστικότητα, σάν νά ἐπρόκειτο γιά ἕνα ὁποιοδήποτε λογιστικό θέμα, σέ ἕνα βιβλίο δεμένο μέ μαῦρο δέρμα, ὅπου κάποιος καλλιγράφος τῶν Ἑς Ἑς ἔγραψε μέ ὀψογούς γοτθικούς χαρακτήρες: «Δέν ὑπάρχει πιά ἐβραϊκή συνοικία στή Βαρσοβία». Ἐκ πρώτης ὄψεως, τό βιβλίο αὐτό δίνει τήν ἐντύπωση οἰκογενειακοῦ ἁλμπουμ, μέ τίς 54 φρικιαστικές φωτογραφίες του, παρμένες ἀπό रेπόρτερ ψημένους στόν πόλεμο, πού ἤξεραν νά κρατοῦν στό χέρι τή «Λάικα» χωρίς νά τρέμει, καί πού εὐσυνειδήτοι ὑπάλληλοι κόλλησαν ἔπειτα μέ διακοσμητική εὐαισθησία σέ χαρτόνι πολυτελείας μέ στρογγυλεμένες ἄκρες. Πού βρῆκαν τὰ Ἑς Ἑς τό εἰδικό αὐτό χαρτί, δέν τό ξέρομε. Ἰσως τό παρήγγειλαν ἐπίτηδες στή Λιψία ἢ στό Βερολίνο. Ἀνάμεσα στίς φωτογραφίες ἐκεῖνες ὑπάρχει μιά πού κλείνει ὁλόκληρη τήν τραγωδία τοῦ λαοῦ τοῦ Δαυίδ: τό παιδάκι μέ τό μπερὶ στό κεφάλι πού σηκώνει ψηλά τὰ χέρια, δίπλα στή μητέρα του, ἐνῶ ἕνας στρατιώτης τῶν Ἑς

Τό Χρονικό τῆς Ἑξοντώσεως

Τά Ἑβραϊόπουλα τῆς Βαρσοβίας — κάτω τῶν δεκαπέντε ἐτῶν — ἦταν γύρω στίς ἑκατό χιλιάδες. Στίς φωτογραφίες μας σκηνές ἀπό τό δράμα τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ἀριστερά: ἀγκυλωμένα καί μέ τόν τρόπο στά μάτια. Ἀπέναντι δεξιά: ἕνα παιδάκι γέρνει μέ ἐμπιστοσύνη στόν ὦμο τοῦ πατέρα του, ἐνῶ παραπλεύρως στριμωγμένα στόν τοῖχο σέ μάταιη ἀναμονή. Στό κέντρο: ἕνα ἄθωο πλάσμα ὀδηγεῖται — πού ἄλλοῦ; — στό θάνατο!...

Ἑς ἔχει στραμμένο τό ὄπλο πρὸς τήν ομάδα τῶν Ἑβραίων. Ὁ στρατιώτης αὐτός ἦταν σωματοφύλακας τοῦ στρατηγοῦ Στρούπ καί ἐπέζησε. Κάποιος τόν ἀναγνώρισε στή Δυτική Γερμανία, γερασμένο πιά, μέ τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου του ἀκόμη σκληρότερα. Δέν εἶναι γνωστό πού βρίσκεται τώρα. Ἡ γυναίκα πέθανε σέ στρατόπεδο συγκεντρώσεως, ἐνῶ τό παιδί, πενήντα ἐτῶν σήμερα, ἀναγνωρίστηκε πρὶν ἀπό λίγο καιρό στήν Ἀγγλία.

Ἄς γυρίσουμε ὅμως στό οἰκογενειακό ἁλμπουμ τοῦ στρατηγοῦ Στρούπ. Γιά νά τό συμπληρώσει, ὑπαγόρευσε μιά ἔκθεση δώδεκα σελίδων (τήν περιγραφή τῆς ἐπιθέ-

σεως κατά των «συμμοριτών» του γκέτο και της «έκκαθαρίσεως» τους), που δακτυλογράφησε κάποια δακτυλογράφος της βοηθητικής υπηρεσίας, χωρίς τό παραμικρό λάθος. Σέ όλα αυτά πρόσθεσε άλλες τριάντα σελίδες, τά μηνύματα πού κάθε μέρα έστειλε μέ τηλετύπο στό συνάδελφό του Κρύγκερ, διοικητή των Ές Ές Κρακοβίας. Τό άλμπουμ, φυσικά, έφερε τήν υπογραφή του Στρούπ — ή Grossaktion ήταν τό μεγάλο καύχημά του — ένώ τά μηνύματα είναι υπογεγραμμένα από τόν άρχηγό του έπιτελείου του, πού είχε όνομα εξαιρετικά περίεργο γιά έξολοθρευτή Έβραίων: Γιεζουΐτερ (Ίησουΐτης). Ή ύπηρεσία του άρχηγείου των

Ές Ές έτοίμασε τρία αντίτυπα του άλμπουμ. Τό ένα στάλθηκε ως δώρο στό Χίμλερ, τό δεύτερο στόν Κρύγκερ. Τό τρίτο τό κράτησε ό Στρούπ, πού μετά από ένα μήνα έλαβε από τό Βερολίνο, μέσα σέ κόκκινη βελούδινη θήκη, τόν Σιδηρού Σταυρό πρώτης τάξεως «είς αναγνώρισιν τής άρίστης έργασίας ή όποία διεξήχθη είς Βαρσοβίαν».

Όταν ό πόλεμος τελείωσε, τό μαύρο άλμπουμ είχε εξαφανιστεί. Άλλά οι άνδρες τής έβδομης άμερικανικής Στρατιάς, πού διέθετε είδικά τμήματα άσχολούμενα μέ τήν άναζήτηση των σημαντικότερων έγγραφων του Γ΄ Ράιχ, κατόρθωσαν νά άνακαλύψουν τό πρωτότυπο και νά τό παραδώσουν στό Δικαστήριο τής Νυρεμβέργης. Ό Στρούπ τό ξαναείδε μέ τρόμο τό 1951 στή Βαρσοβία, όταν οι Πολωνοί τόν δίκαν για τήν άγρία γενοκτονία. Στήν καταστροφή του γκέτο — διηγείται ό Στρούπ — έλαβαν μέρος από τά Ές Ές τό τρίτο τάγμα θωρακισμένων γρεναδιέρων και μία ύλη ίππικού, μέ έδρα τή Βαρσοβία, από τήν άστυνομία, τά πρώτο και τρίτο τάγμα Ές Ές και μέ 363 άνδρες τής πολωνικής έπικουρικής άστυνομίας, πυροσβέστες και μία όμάδα τής Άστυνομίας Άσφαλείας από τή Βέρμαχτ, μία έλαφριά άντιαεροπορική πυροβολαρχία, μία μονάδα μηχανικών σιδηροδρόμων του Ρέμπερτοφ, ένα τάγμα μηχανικών του Γκόρα - Καλβάρια και, τέλος ένα τάγμα Ούκρανών, Λεττονών και Λιθουανών.

Σάν καλός λογιστής πού καταστρώνει προσεκτικά τό πρόγραμμα τής δουλειάς του, ό Στρούπ γράφει ότι στήν έβραϊκή συνοικία «βρίσκονται 27.000 κατοικίες, πού κατά μέσον όρο, έχουν δυόμισι δωμάτια ή καθεμιά (πράγμα πού σημαίνει περί τά επτά άτομα σέ κάθε δωμάτιο, σ.τ.Σ). Ή συνοικία είναι άπομονωμένη από τήν υπόλοιπη πόλη μέ διαχωριστικά τείχη και άντιπυρική ζώνη. Παράθυρα, πόρτες, παρατηρητήρια και γραμμές του τράμ χτίσθηκαν μέ τούβλα και τσιμέντο. Στή Βαρσοβία έφτασα στίς 17 Άπριλίου 1943. Άνέλαβα τή διεύθυνση των έργων στίς 19 του μηνός και ώρα 8 τό πρωΐ, δυό ώρες μετά τήν έναρξη τής έπιχειρήσεως. Πρίν από τήν έναρξη του πυρός, τά σύνορα τής συνοικίας περικυκλώθηκαν από μία ύπηρεσία περιφρουρήσεως, ώστε νά άποφευχθεί ή φυγή των Έβραίων».

Τίς πρώτες όμάδες Γερμανών ύποδέχτηκαν βόμβες Μολότωφ και πυκνά πυρά από τουφέκια, περίστροφα, και σποραδικά όπλοπολυβόλα. Πάνω στήν όχυρή θέση άπ' όπου έπεφταν οι πρώτοι πυροβολισμοί, οι άνδρες και γυναίκες του γκέτο είχαν ύψώσει τήν πολωνική σημαία και τή

σημαία του Δαυίδ, με το γαλάζιο αστέρι σε ασπρο φόντο. Οι συμπλοκές άρχισαν στην όδο Ναλέφσκι, σημερινή Άνιελεβίτσκα, στην όδο Ζαμένχοβα και στην πλατεία Μουράνωφ. Δυό τάνκς πυρπολήθηκαν. Από ένα μεγάλωνο τοποθετημένο σε αυτοκίνητο των Ές Ές, μία φωνή συμβούλευε τους Έβραίους να προχωρούν προς τόν Άντολικό Σιδηροδρομικό Σταθμό όπου σχηματίζονταν οι συρμοί για τή μεταφορά τους από τό γκέτο. Υπήρχαν νοσοκομειακά αυτοκίνητα για τούς ναζί τραυματίες και ένα μαγειρείο στρατοπέδου, πού ετοίμαζε ζεστά φαγητά για τούς δολοφόνους. Οι Έβραίοι πυροβολούσαν από τίς στέγες και τή παράθυρα. Για νά γλυτώσουν όμως τή σύλληψη οι περισσότερες οικογένειες είχαν καταφύγει στα υπόγεια και στους άγωγούς των υπονόμων. Στους τοίχους των σπιτιών ήταν γραμμένα συνθήματα: «Άγνοισθήτε», «Γυναίκες και παιδιά, πηγαίνετε στα καταφύγια» και επίσης «Άς πεθάνουμε με αξιοπρέπεια». «Οι Έβραίοι και οι έγκληματίες», διηγείται ο Στρούπ, «γλιστρούν από τή μία μεριά στην άλλη και πυροβολούν, φεύγουν από τίς στέγες ή από υπόγεια περάσματα. Σήμερα μόνο πιάσαμε 580».

«Από τή τέλη του φθινοπώρου 1942» συνεχίζει ο Στρούπ «με τήν δικαιολογία ότι ετοιμάζουν αντίεραπορρικιά καταφύγια, οι Έβραίοι κατασκευάζουν κρησφύγετα σ' αυτή τήν πλευρά τής πόλεως. Σκοπός τους ήταν νά τή χρησιμοποιήσουν σάν ομαδικά οικογενειακά κρησφύγετα σε περίπτωση άναγκαστικής μεταφοράς και νά οργανώσουν αντίσταση έναντι των μονάδων μας. Σε πολλές περιπτώσεις τή καταφύγια κατασκευάσθηκαν με όλα τή χρειώδη για οικογένειες ολόκληρες: τρεχούμενο νερό και μπάνιο, τουαλέτες, άποθήκες για όπλα και πυρομαχικά και άποθέματα τροφίμων για πολλούς μήνες. Υπάρχουν διαφορετικά καταφύγια για πλούσιους και φτωχούς. Η άνακάλυψη τής θέσεώς τους είναι πολύ δύσκολη, και σε πολλές περιπτώσεις τή κατορθώσαμε μόνο μετά από προδοσία των συντρόφων τους».

«Ενώ στην αρχή», συνεχίζει ο Στρούπ στο μαύρο άλμπουμ του «ήταν εύκολο νά συλληφθούν μαζί τή έκφοβισμένα ότομα, στο δεύτερο μέρος τής δράσεως μας τό έργο αυτό έγινε δυσκολότερο. Υπήρχουν πάντοτε καινούργιες ομάδες 20 — 30 ή και περισσότερων νέων, ηλικίας 18 — 25 έτών. Μεταξύ τούς βρίσκονταν και πολλές γυναίκες. Οι ομάδες αυτές είχαν διαταγή νά υπερασπίσουν τούς έαυτούς των με τή όπλα μέχρις έσχάτων και νά σκοτωθούν οι ίδιοι παρά νά παραδοθούν. Μιά από τίς ομάδες αυτές, ξεγλιστρώντας από ένα φρεάτιο υπονόμου, κατάφερε νά συλλάβει ένα φορητό και νά διαφύγει μ' αυτό. Ό τελειώσεως τής ομάδας, πού τούς κάλυπτε, αίχμαλωτίσθηκε. Άπ' αυτόν μάθαμε τούς συνενγάτες του, αλλά δεν βρήκαμε τή ίχνη του αυτοκινήτου. Και οι γυναίκες ακόμη είναι όπλισμένες. Μερικές πυροβολούν και με τή δύο χέρια. Μεταφέρουν όπλα και χειροβομβίδες κρυμμένα κάτω από τή φορέματά τους». Οι μάχες συνεχίστηκαν στην πλατεία Μουράνωφ και κατά μήκος των οδών Μίλα και Σαπιεζίνσκα. Μιά ομάδα άστυνομικών μπήκε σε ναρκοθετημένη περιοχή και τινάχθηκε στον αέρα. Άπολογισμός: δώδεκα νεκροί. Οι Γερμανοί άρχισαν νά χρησιμοποιούν τό πυροβολικό και νά πυρπολούν τή σπύτα με φλογόβολα. Στο εργοστάσιο υποδημάτων τής οδού Σβιετογιέρσκα έγιναν λυσσώδεις μάχες, πού έπεκτάθηκαν και στίς οδούς Λέζνο, Νοβόλινκι και Σμόκτσα.

Ίδου μερικά άποσπάσματα από τή τηλεγραφήματα του Στρούπ, πού από τή Βαρσοβία έφευγαν για τήν Κρακοβία τήν ίδια πάντοτε ώρα, στίς 16.07.22 Άπριλίου: «Στά πυρπολημένα σπίτια, οι Έβραίοι — οικογενειακές ολόκληρες — ρίχνονται από τή παράθυρα όταν τούς φθάσει ή φωτιά ή

προσπαθούν νά κατεβούν στο όρομο με σχοινιά φτιαγμένα από σεντόνια. Φροντίσαμε νά τούς σκοτώσουμε όλους άμέσως... Η ρίψη άσφυξιγόνων στα υπόγεια περάσματα και ό δηλητηριασμός του νερού δεν απέδωσαν τή άναμενόμενα άποτελέσματα».

»Ο άριος πληθυσμός είδοποιήθηκε με προκηρύξεις ότι ή είσοδος στην έβραϊκή συνοικία άπαγορεύεται και ότι όποιοςδήποτε άριος βρεθεί στην περιοχή αυτή χωρίς άδεια θά τουφεκισθεί επί τόπου. Παράλληλα, πάντοτε με προκηρύξεις, ό άριος πληθυσμός προειδοποιήθηκε ότι όποιος δώσει καταφύγιο σε Έβραίο, και ιδιαίτερα σε Έβραίο πού βγήκε από τό γκέτο, θά καταδικασθεί σε θάνατο. Η πολωνική άστυνομία έξουσιοδοτήθηκε νά παραδίσει σε κάθε Πολωνό άστυνομικό πού συλλαμβάνει Έβραίο στην άρία πλατιά τής Βαρσοβίας, τό ένα τρίτο των ύπαρχόντων του συλληφθέντος σε μετρητά. Τό μέτρο αυτό σημείωσε σχετική έπιτυχία».

Οι ναζί έψαχναν από σπίτι σε σπίτι. Οι Έβραίοι πού δεν σκοτώνονταν στο πεδίο τής μάχης, συγκεντρώνονταν και μεταφέρονταν στα σταθμά, πού βρίσκονταν κοντά στο νεκροταφείο και εκεί έμπαιναν σε φορητά τρέινα με προορισμό τό στρατόπεδο Τρεμπλίνκα Β. Οι πυρκαγιές άπλωνον συνεχώς. Τή κέντρα αντίστασεως των οδών Φραντσιζκάνσκα, Στάφκι, Λέζνο και Σμόκτσα έπεσαν τό ένα μετά τό άλλο. Δεν ύποχωρησε όμως τό κέντρο τής οδού Μίλα 18, όπου βρίσκονταν ή Έβραϊκή Έθνική Έπιτροπή, με επικεφαλής τόν Μορντεχάι Άνιελίβιτς.

Στίς 23 Άπριλίου ό Χίμλερ διέταξε τόν Κρύγκερ νά χτυπήσει τό γκέτο με μεγαλύτερη σκληρότητα. «Τότε άποφάσισα» διηγείται ο Στρούπ «νά καταστρέψω έντελώς τήν έβραϊκή συνοικία βάζοντας φωτιά σε όλα τή κατοικήσιμα σπίτια και τή κτίρια πού τή χρησιμοποιούσαμε πρίν σάν εργοστάσια ένδυμάτων και άλλων ειδών για τό γερμανικό στρατό. Διέταξα τή συστηματική έκκένωση όλων των εργοστασίων. Έπειτα τή παρέδωκα στίς φλόγες. Σχεδόν πάντα οι Έβραίοι έβγαιναν μόνοι τους από τή καταφύγια και τούς κρυψώνες τους. Σε πολλές περιπτώσεις όμως, μερικοί άπ' αυτούς έμεναν στα καίόμενα σπίτια μέχρις ότου, λόγω τής τρομακτικής θερμοκρασίας από τό φόβο μήπως καούν ζωντανοί, αναγκάζονταν νά πέφτουν στο κενό, άφου έριχναν στα πεζοδρόμια στρώματα και άλλα αντικείμενα για νά μή χτυπήσουν πολύ. Με σπασμένα πόδια, προσπαθούσαν έπειτα νά συρθούν προς τή κτίρια πού δεν είχαν πυρποληθεί ακόμη, ή δεν καίγονταν ολόκληρα. Συχνά οι Έβραίοι αλλάζουν κρυψώνα μέσα στην νύχτα».

»Η παραμονή επίσης στα υπόγεια περάσματα δεν ήταν δυνατή μετά τίς πρώτες όκτώ μέρες. Συχνά ακούγονταν στο όρομο φωνές από τίς σκάρες των υπονόμων. Σιωπηλά οι άνδρες των Ές Ές, τής άστυνομίας και του μηχανικού τής Βέρμαχτ κατέβαιναν για νά ξετρυπώσουν Έβραίους. Πολλές φορές συναντούσαν ανθρώπους νεκρούς ήδη, ή γίνονταν δεκτοί με πυροβολισμούς. Ήταν πάντοτε άναγκαίο νά ριχτούν άσφυξιγόνα, για νά βγούν τή κρυμμένα ότομα. Σε μία μόνη ήμέρα άνοιξαμε 183 σκάρες και ρίξαμε μέσα δακρυγόνα. Οι καπνοί άνάγκασαν τούς συμμορίτες νά αναζητήσουν διέξοδο στο κέντρο τής έβραϊκής συνοικίας, όπου τούς περιμέναμε έμεις. Πολλοί Έβραίοι — δεν μπορέσαμε νά τούς μετρήσουμε — άποκλείσθηκαν για πάντα στα περάσματα και στα καταφύγια από τίς καλοισθήσεις πού προκάλεσαν οι χειροβομβίδες πού ρίξαμε».

»Κατά τήν διάρκεια τής επιχειρήσεως άναπτύχθηκε ύψηλό αίσθημα συναδελφικότητας άνάμεσα στους άνδρες των Ές Ές, τής άστυνομίας και τής Βέρμαχτ, πού ήταν άπασχολημένοι από τίς πρώτες πρωινές ώρες ως άργά τή νύχτα. Τή νύχτα, για νά μήν κάνουν θόρυβο, οι στρατιώτες

Δύο άνδρες των Ές - Ές κάνουν σωματική έρευνα σέ Έβραίο του Γκέτο.

φορούσαν μπότες τυλιγμένες μέ πανιά, καί έτσι κατόρθω-
ναν νά συλλαμβάνουν τούς Έβραίους πού έβγαιναν από
τούς κρυψώνες γιά νά άνεφοδιαστούν μέ τρόφιμα ή γιά νά
έλθουν σέ έπαφή μέ γειτονικές ομάδες καί νά μάθουν
νέα... 'Αν άναλογιστούμε ότι τά Ές Ές είχαν εκπαιδευτεί
μόνο γιά τρείς - τέσσερις βδομάδες, πρέπει νά άναγνωρί-
σουμε ότι επέδειξαν θάρρος καί μεγάλη γνώση των πρα-
γμάτων. 'Επίσης οι μηχανικοί τής Βέρμαχτ έκαμαν άριστη
έργασία. 'Ανατίναξαν καταφύγια, ύπόγεια περάσματα καί
κτίρια. Οι άξιωματικοί καί οι άνδρες τής άστυνομίας, πού οι
περισσότεροι είχαν πείρα από τό μέτωπο, κινήθηκαν μέ
τρόπο ύποδειγματικό».

Τηλεγράφημα τής 23 'Απριλίου: «Χωρίσαμε τό γκέτο σέ
24 τομείς. Σέ κάθε τομέα στείλαμε ομάδες ιδιαίτερα ένι-
σχυμένες. 'Αποτέλεσμα: συνελήφθησαν έξακόσιοι
Έβραίοι καί συμμορίτες. Διακόσιοι περίπου τουφεκίσθη-
καν επί τόπου. Σαράντα όκτώ καταφύγια άνατινάχθηκαν
στόν άέρα. Σέ όρισμένα σπήτια Έβραίοι καί συμμορίτες μέ-
νουν ως τήν τελευταία στιγμή πυροβολώντας έναντίον των
στρατιωτών μας. Χτυπήσαμε μερικούς ενώ πυροβολούσαν
από τό μαπακόνια. Τά πτώματα έπεσαν στό δρόμο...».

Τηλεγράφημα τής 24 'Απριλίου: «... Μέσα στό λαβύριν-
θο των κτιρίων του γκέτο βρισκόταν ένα έργοστάσιο πού
έργαζόταν γιά λογαριασμό του γερμανικού στρατού. 'Ο έ-
ξοπλισμός του άξιζε άρκετά έκατομμύρια. 'Εδωσα καιρό
στός άνδρες μου νά τόν μεταφέρουν χωρίς τό άπόγευμα,
καί στίς 18.15', άφού άνακαλύψαμε ότι στό έσωτερικό του
κτιρίου βρίσκονταν πολλοί Έβραίοι πού πρόβαλλαν αντί-
σταση, διέταξα νά του βάλουν φωτιά. Οι Έβραίοι προσπά-
θησαν νά πέσουν από τά παράθυρα, στά σημεία όπου εί-
χαν ρίξει κρεβάτια, κουβέρτες καί στρώματα. Παρατηρή-
σαμε ότι, παρά τίς ύψηλές φλόγες, προτιμούσαν νά ξανα-
γυρίζουν στή φωτιά καί νά πυροβολούν έναντίον μας παρά
νά πέσουν στό χέρι μας...».

Τηλεγράφημα, τής 25 'Απριλίου: «274 Έβραίοι τουφε-
κίσθηκαν καί πολλοί άλλοι σκοτώθηκαν σέ καταφύγια πού

πυρπολήθηκαν καί κατόπιν άνατινάχθηκαν...»

Τηλεγράφημα τής 27 'Απριλίου: «'Ανώνυμη έπιστολή
μάς είδοποίησε ότι σέ ένα κτίριο τής βορειοανατολικής πε-
ριοχής του γκέτο βρισκόταν ισχυρή ομάδα Έβραίων. Μιά
ομάδα κομάντος, μέ έπικεφαλής τόν ύπολοχαγό Ντήλ,
προχώρησε στήν έπίθεση καί βρέθηκε αντιμετώπη μέ μία
συμμορία 120 άνδρων. 21 συμμορίτες σκοτώθηκαν κατά
τή διάρκεια τής συγκρούσεως. 52 πιάστηκαν αϊχμάλωτοι.
Γιά νά γίνει καλύτερα κατανοητή ή σκληρότητα των έπιχει-
ρήσεων, κάνω γνωστό ότι πολλοί Έβραίοι γιά νά μήν πε-
ραδοθούν, πέφτουν από τά παράθυρα καί τά μαπακόνια
των σπιτιών πού καίγονται έκτοξεύοντας βρισιές έναντίον
τής Γερμανίας καί του Φύρερ καί προσβάλλοντας τούς
Γερμανούς στρατιώτες... Τά πτώματα πολλών Έβραίων
πού πεθαίνουν κάτω από τή γή, ρίχτηκαν από τούς επιζή-
σαντες στους ύπονόμους...»

Τηλεγράφημα τής 3 Μαΐου: «Καθώς άνακαλύψαμε ότι
σέ πολλές περιπτώσεις οι γυναίκες κρύβουν τά όπλα κάτω
από τά φορέματά τους, διατάσσουμε όλους τούς Έβραίους
καί συμμορίτες πού συλλαμβάνονται νά γδυθούν έντελώς
πρίν από τόν έλεγχο τους...».

Τηλεγράφημα τής 4 Μαΐου: «'Ανακαλύπτουμε τούς κρυ-
ψώνες μόνο άπ' τίς καταγγελίες Έβραίων πού προδίδουν
τούς συντρόφους τους. Οι διαταγές μας γιά τήν εκκένωσή
τους δέν έκτελούνται ποτέ. Τότε ρίχνουμε δακρυγόνες
βόμβες καί τούς αναγκάζουμε νά βγούν...».

Τηλεγράφημα τής 7 Μαΐου: «'Από μερικούς αϊχμαλώ-
τους μάθαμε ότι οι Έβραίοι βγαίνουν έξω τή νύχτα: ή συν-
εχής παραμονή στα καταφύγια γίνεται άνυπόφορη... Κατά
τή διάρκεια των νυχτερινών έπιχειρήσεων σκοτώνουμε
κατά μέσον όρο τριάντα μέ πενήντα Έβραίους...».

Τηλεγράφημα τής 8 Μαΐου: «Στά ύπόγεια περάσματα
πρέπει νά βρίσκονται άκόμη τρείς μέ τέσσερις χιλιάδες
Έβραίοι ζωντανοί. 'Ο ύπογράφων είναι άποφασισμένος νά
μήν περατώσει τήν έπιχείρηση πρίν έξοντωθεί καί ο τελευ-
ταίος Έβραίος...».

Τηλεγράφημα της 11ης Μαΐου: «Υπάρχουν ακόμη Έβραιοι σέ καταφύγια. Οι μονάδες μας διέκριναν ανθρώπους νά κινούνται τή νύχτα στους δρόμους, ανάμεσα στά έρείπια. Δώδεκα άπ' αυτούς σκοτώθηκαν επί τόπου. Άνακαλύψαμε ένα καταφύγιο μέ 12 δωμάτια πού ήταν συνδεδεμένα μέ τό δίκτυο ύδρευσεως καί είχε λουτρά γιά άνδρες καί γυναίκες καί άποθήκες τροφίμων. Δέν μπορέσαμε νά προβούμε σέ συστηματική ρίψη άσφυζιογόνων σέ όλα τά ύπόγεια περάσματα γιατί δέν διαθέτουμε έπαρκείς ποσότητες καπνογόνων βομβών...»

Τηλεγράφημα της 13 Μαΐου: «Οι λιγοστοί Έβραιοι καί δολοφόνοι πού βρίσκονται ακόμη στό γκέτο, έδώ καί δυό μέρες αναγκάζονται νά βγαίνουν νύχτα από τά έρείπια των καταφυγίων τους καί νά πηγαίνουν στίς άποθήκες τροφίμων πού μόνο εκείνοι γνωρίζουν, γιά νά γυρίσουν άμέσως καί πάλι κάτω από τή γή. Δέν μπορέσαμε νά μάθουμε από τούς αίχμαλώτους πού βρίσκονται οι άποθήκες αυτές. Όπως πάντα, στέλνουμε τούς Έβραίους πού συλλαμβάνουμε τό στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα».

Τηλεγράφημα της 14ης Μαΐου: «Οι συλληφθέντες συμμορίτες — μερικοί φορούσαν στολές της Βέρμαχτ, γερμανικά κράνη καί μπότες — έπαναλαμβάνουν ότι δέν έχουν συλληφθεί όλοι οι Έβραιοι του γκέτο, ότι ή δράση μας θά πάρει σύντομα τέλος καί ότι στό γκέτο θά συνεχιστεί ή ζωή όπως πρίν. Πολλοί συμμορίτες βεβαιώνουν ότι θά μπορούσαν από καιρό νά εξοντώσουν εκείνον πού διευθύνει τήν έπιχείρηση, τό «στρατηγό» όπως τόν ονομάζουν, αλλά ότι δόθηκε έντολή νά μή τό κάνουν ώστε νά μή γίνουν σκληρότερα τά αντίποινα έναντίον των Έβραίων. Καί σήμερα ναρκοθετήθηκαν από τό μηχανικό πολλά σπίτια πού στεγάζουν συμμορίτες καί ανατινάχθηκαν. Άρχηγός των σημερινών έπιχειρήσεων ήταν ό ομαδόρχης των Ές Ές καί αντιστράτηγος των Waffen - SS, φόν Χέρφ».

Τηλεγράφημα της 16ης Μαΐου: «180 Έβραιοι συμμορίτες καί ύπάνθρωποι εξοντώθηκαν. Η έβραϊκή συνοικία της Βαρσοβίας δέν ύπάρχει πιά. Η Grossaktion περατώθηκε στίς 20.15 μέ τήν ανατίναξη της Συναγωγής της Βαρσοβίας».

Τηλεγράφημα της 24ης Μαΐου: «Από τούς 56.065 συλληφθέντες Έβραίους, 7000 περίπου πέθαναν κατά τή διάρκεια της έπιχειρήσεως. Κατά τή μεταφορά στό στρατόπεδο Τρεμπλίνκα Β' μέ τό τραίνο, πέθαναν άλλοι 6.929. Έτσι ό αριθμός των Έβραίων πού εξοντώθηκαν άνέρχεται σέ 13.929. Έκτός των αναφερομένων 56.065, πρέπει νά θεωρηθούν νεκροί άλλοι 500 — 600 Έβραιοι πού σκοτώθηκαν από τίς έκρήξεις βομβών ή τίς πυρκαϊές».

Όταν ό Στρούπε έστειλε στήν Κρακοβία τό τελευταίο αυτό μήνυμα, τό γκέτο της Βαρσοβίας ήταν μιά θάλασσα έρείπιων, δρόμων χωρίς σπίτια, χωρίς μεγάλους καί παιδιά,

άπομεινάρια κτιρίων καμένα από τίς φλόγες. Η Συναγωγή της όδου Τλομάκι είχε ανατιναχθεί σέ ένδειξη άκρας περιφρονήσεως. Σύμφωνα μέ τίς θελήσεις του άρχηγού των Ές Ές είχαν μείνει όρθια τέσσερα μόνο κτίρια: οι τρεις έκκλησίες στίς όδους Λέζνο καί Ναβολίπκι καί ή φυλακή στήν όδό Ντζιέλνα. Γιατί διασώθηκαν οι τρεις έκκλησίες; Δέν τό γνωρίζουμε, ένω όσον άφορά τή φυλακή τήν άπάντηση δίνει ό ίδιος ό ναζί στρατηγός.

«Έπειδή», έγραφε στό τέλος της έκθέσεώς του «είναι δυνατόν νά ύποτεθεί ότι καί μετά τό τέλος της έπιχειρήσεως θά βρίσκονται ανάμεσα στά έρείπια μερικοί άκόμα Έβραιοι, ή περιοχή αυτή πρέπει νά παραμείνει διαχωρισμένη από τήν άρία πλευρά της πόλεως (Πρίν από τήν καταστροφή του γκέτο ή Βαρσοβία ήταν χωρισμένη σέ τρεις περιοχές: μιά γιά τούς Γερμανούς, μιά γιά τούς Πολωνούς καί μιά γιά τούς Έβραίους, σ.τ.Σ) καί υπό παρακολούθηση. Τό έργο αυτό έχουμε εμπιστευθεί στήν τρίτη μεραρχία της άστυνομίας, πού πρέπει νά έμποδίσει σέ όλους, τήν είσοδο στήν άπαγορευμένη ζώνη. Όποιος συλληφθεί έπ' αυτόφωρο θά τουφεκίζεται επί τόπου, όπως έπίσης τουφεκίζεται όποιος Έβραϊός βρεθεί ζωντανός. Πιστεύω, ότι καί μέ άλλα μέτρα πού θά λάβουμε (άποκλεισμό των άγωγών νερού καί ανατίναξη των τοίχων πού στέκονται άκόμη όρθιοι) κανένας Έβραϊός δέν θά μπορέσει πιά νά έπιζήσει. Προτείνω νά διαμορφωθεί ή φυλακή της όδου Ντζιέλνα σέ «στρατόπεδο συγκεντρώσεως», όπου οι φυλακισμένοι θά συγκεντρώνουν καί θά τακτοποιούν τίς χιλιάδες τουβλα, κομμάτια σίδερο καί άλλα υλικά πού έμειναν στους δρόμους καί πού είναι σημαντικής άξιας».

Τό οικογενειακό δλμπουμ του στρατηγού Στρούπε (πού καταδικάστηκε σέ θάνατο από Άμερικανούς καί Πολωνούς καί άπαγχονίστηκε στή Βαρσοβία στίς 6 Μαρτίου 1952) τελειώνει μ' αυτή τή σατανική πρόταση. Φυσικά, ή πρόταση έγινε δεκτή: ένα στρατόπεδο καταναγκαστικών έργων δημιουργήθηκε πάνω στά έρείπια των σπιτιών. Όνομάστηκε Γκεσιόφκα από τήν όδό Γκέσια, όπου βρισκόταν ή είσοδος του στρατοπέδου. Χιλιάδες Πολωνών καί Έβραίων κλείσθηκαν έκει καί αναγκάστηκαν νά καθαρίσουν τούς δρόμους μαζεύνοντας τά τουβλα από έκει πού κάποτε βρίσκονταν γεμάτα ζωή, τά σπίτια των φίλων καί άμοιρών τους. Μέ τό υλικό πού συγκέντρωναν σχημάτιζαν ίσοϋψείς σωρούς ώστε οι Γερμανοί νά τούς μετρήσουν καί νά ύπολογίσουν τήν άξία τους. Πολλά από τά τουβλα έκείνα φορτώθηκαν σέ τραίνα καί χρησιμοποιήθηκαν γιά τήν κατασκευή παραπηγμάτων από στρατόπεδα καί θαλάμωv άερίων. Ήταν καμμένα στό άλικο πού έσταζε αίμα καί διαιώνιζαν τήν τραγωδία των τέκνων του Δαυίδ.

RICCIOTTI LAZZERO

(Από τό περιοδικό «Ιστορία»)

•••••
'Αλβέρτου Μενασσέ

BIRKENAU

• Ανθρώπινα, ζεστά, ανάγλυφα ό Θεσσαλονικίος Ιατρός 'Αλβ. Μενασσέ δίνει στις παρακάτω γραμμές, πού είναι απόσπασμα από τις σελίδες του όμωνύμου βιβλίου του, τά προσωπικά του βιώματα από τό διωγμό:

«Birkenau» (Auschwitz II)
'Αλβ. Μενασσέ — 'Ιατρού
'Εκδόσεις Ι. Κ. Θ'νίκης — 1974

«Ποιός ήμουν; Ένας γιατρός πού έχαιρε μιās κάποιας φήμης στή γενέτειρά του πόλη, όπου άσκούσα, επί είκοσι χρόνια, τό επάγγελμά μου. Ζούσα εύτυχισμένος. Μοίραζα τόν χρόνο μου ανάμεσα στήν νοσοκομειακήν ύπηρεσία μου καί τήν οικογένειά μου. 'Η εύτυχία μου συνίστατο, άφου τελείωνα αίσίως μιά χειρουργική επέμβαση, στό νά γυρίζω σπίτι μου, ν' άσχολούμαι, μαζί μέ τήν κόρη μου πού τήν λάτρευα, μέ λίγη μουσική. 'Η κόρη μου τό 1942, ήτο 16 ετών καί τελείωνε τίς γυμνασιακές σπουδές της, καθώς καί τό 'Ωδείο. 'Ετοιμαζόταν ν' άρχισή τίς πανεπιστημιακές σπουδές της στήν Ιατρική. Όσο γιά τή γυναίκα μου, φρόντιζε μέ κάθε τρόπο νά καθιστά τήν παραμονή στό σπίτι μας όσο γινόταν πιό εύχάριστη καί νά μέ άνακουφίζει από τούς κόπους του επάγγελμάτός μου. Παραμένων μακράν τής πολιτικής εξεπλήρωνα τό χρέος τής κοινωνικής άλληλεγγύης, άσχολούμενος μέ τά Ιδρύματα άγαθοεργίας τής 'Ισραηλιτικής Κοινότητας. Μέ λίγα λόγια ήμουν τόσο εύτυχής, όσον ένας άνθρωπος ήμπορεί νά είναι σέ τούτη τή γή.

Σέ τί είχα μεταβληθί έπειτα από δύο χρόνια παραμονής μου σέ γερμανικό «Λάγκερ»; Σέ έναν **αίχμάλωτο**, άθλιο, πού ήταν υποχρεωμένος νά τρώγ χορτάρι γιά νά συμπληρώνη τήν τροφή του, σκύβοντας τόν αυχένα κάτω από τούς ραβδισμούς καί τίς βρισιές, γεμάτος σκουλίκια, ζωύφια, εκτεθειμένος στίς πιό επικίνδυνες άρρώστειες, τόν εξανθηματικό τύφο, τόν τυφοειδή πυρετό, μιá δρυσ, παραδερμένη, καχεκτική, σκελετώδης πού περίμενε, άπ' τήν μιá ώρα στήν άλλη, τόν θάνατο.

Πιό έγκλημα είχα διαπράξει ώστε νά εξαφανισθούν τόσες υπάρξεις πού μου ήσαν προσφιλείς, ή γυναίκα μου, ή κόρη μου, οι τέσσερις άδελφές μου καί ό άδελφός μου:

•••••
Στά μάτια του Χίτλερ, τό έγκλημά μου ήτο τό πλέον φριχτό άπ' όλα τά έγκλήματα. Είχα τό δυστύχημα νά γεννηθώ Έβραίος. Ούτε τό παρελθόν σάν τιμίου καί νομοταγούς πολίτου, ούτε ή ζωή μου σάν Ιατρός του έλληνικού στρατού κατά τόν πόλεμο εναντίον τής 'Ιταλίας, δέν μπορούσε νά εξαλείψη τούτο τό άσυγχώρητο έγκλημα, πού έπρεπε νά πληρώσουμε καθώς καί όλοι οι όμόθρησκοί μου τής Εύρώπης.

Όλος ό άγώνας, του Χίτλερ εναντίον του Έβραϊκού λαού, καθώς άλλωστε, καί εναντίον όλων τών λαών, ήταν βασισμένος στόν όλο καί τό ψέμα.

Καί, στί' άλήθεια, τίποτε δέν επέτρεπε τήν πρόβλεψη κατά τήν είσοδο τών γερμανικών στρατευμάτων στή Θεσσαλονίκη, τής άπαισίας σφαγής πού επρόκειτο νά λάβη χώραν εναντίον ενός ειρηνικού πληθυσμού πενήντα χιλιάδων ψυχών.

Γιά ένα δλόκληρο χρόνο οι Έβραίοι τής Θεσσαλονίκης έζησαν περίπου ήσυχοι. Καί είναι βέβαια άλήθεια πώς ήδη από τίς πρώτες ήμέρες τής κατοχής, οι Γερμανοί είχαν κατάσχει τά ραδιόφωνα τών Έβραίων. Τούτο τό δικαιολογούσαμε. Κατόπιν ήλθεν ή σειρά τών πιάνων. Τούτο ήταν λιγώτερο δικαιολογημένο. Τώρα είναι σειρά τών επίπλων καί όλοκλήρων κατοικιών. Τούτο ήταν πολύ ένοχλητικό, άσφαλώς. Τά ύποφέραμε όμως όλ' αυτά, σκεπτόμενοι πώς

•••••
έπί τέλους δέν έθιγαν τή ζωή μας. Βασανίστηκαν μερικοί Έβραίοι, μέ τή δικαιολογία ότι δέν ήθελαν νά παραδώσουν τό χρυσάφι τους, μερικοί όμηροι τυφεκίστηκαν καί τά γεγονότα αυτά άρχισαν νά γεννούν σοβαρούς φόβους. Όμως, ό Έβραίος, στωικός μπροστά σέ τούτες τίς δυστυχίες, έξακολουθεί νά άσχολήται μέ τίς εργασίες του, άν καί μιá τρομερή άγωνία του έσφιγγε τήν καρδιά. Κάθε μέρα καί μιá νέα ταπείνωση; άπαγόρευση νά συχνάζει σέ καφενεία, στούς κινηματογράφους, νά χρησιμοποιή μεταφορικά μέσα, ή δημοσίευση βιαίων αντίσημητικών άρθρων στίς έφημερίδες πού είχαν εξαγορασθί από τούς στρατούς κατοχής κλπ., άνήγγειλαν τά τρομερά μέτρα του τέλους του Φεβρουαρίου 1943, πού αποτελούσαν τό προοίμιο του φρικαλέου δράματος, πού στοίχισε τή ζωή 72.000 Έλλήνων Έβραίων.

Έτσι, ξέσπασε στίς 15 Φεβρουαρίου, ό μεγάλος νόμος πού σκόρπισε τόν τρόπο καί τήν άπόγνωση άνάμεσα στόν έβραϊκό πληθυσμό τής Θεσσαλονίκης. Πράγματι, τήν ίδιαν αύτήν ήμερομηνία, δημοσιεύεται τό διάταγμα πού υπεχρέωνε τούς Έβραίους νά φέρουν κατά τρόπον έμφανή πάνω στα ρούχα τους, τό άστρον του Δαβίδ μέ τίς έξη αιχμές, σέ κίτρινο χρώμα. Έπρεπε επίσης νά συγκεντρωθούν σέ ώρισμένες περιοχές τής πόλεως, Έξω από αυτές νά απαγο-

BIRKENAU (Συνέχεια)

ρεύεται να κυκλοφορήσουν. Είναι η αναγέννηση των γκέττο. Έπειδή υπήρχαν στην πραγματικότητα πολλά γκέττο, ο πληθυσμός είχε αποκοπή σε πολλά τμήματα, χωρίς δυνατή μεταξύ των επικοινωνία, γιατί είχαν απαγορευθεί η χρήση του τηλεφώνου στους Έβραίους.

Στις 25 Φεβρουαρίου διαδίδεται ένα τρομερό νέο που απλώνεται ταχύτατα. "Όλοι οι κάτοικοι του γκέττο που άπεκαλείτο «**Βαρώνος Χίρς**» (πρόκειται για μία συνοικία που βρίσκεται λίγα μέτρα πέρα από τον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό), απηλάθησαν τη νύχτα προς άγνωστον προορισμό. Μιλούν για την Πολωνία και ιδιαίτερα, για την πόλη της Κρακοβίας. 'Η Κομμουντατούρ καλεί άμέσως τον άρχιραββίνο καί του έξηγει ότι ο έβραϊκός πληθυσμός δέν πρέπει ν' άνησυχί για τουτο τό μέτρο που έλήφθη άποκλειστικά για τό συμφέρον της άσφαλείας του στρατού κατοχής, έπειδή η συνοικία «**Βαρώνος Χίρς**» περιελάμβανε μεγάλην άριθμό κατοίκων μέ κομμουνιστικές διαθέσεις. Άλλωστε, οι μετανάστες θά έπήςγαιναν στην Κρακοβία, όπου η τοπική έβραϊκή κοινότητα θά τους ύπεδέχτο μέ άνοιχτές άγκάλες.

Τούτες οι δηλώσεις δέν καθισχυάζουν έντελώς τον έβραϊκό πληθυσμό, που ήδη, άρχίζει να ύποψιάζεται η γερμανική δολιότητα.

Πράγματι, έπειτα από δύο μέρες, μπλοκάρεται η συνοικία Ρεζή — Βαρδάρ. 'Ο πληθυσμός της μεταφέρεται (του Βαρώνου Χίρς. Δέκα χιλιάδες ψυχές στοιβάζονται σ' ένα χώρο, που μόλις θά μπορούσε να χωρήσει τρεις χιλιάδες. Τρομερός είναι ο συνωστισμός. 'Η ύγειονομική κατάσταση θλιβερή. Οι προνομιούχοι στεγάζονται σε δθλια δωμάτια — τριάντα σε μίαν επιφάνεια 16 τετρ. μέτρων. Πολλοί κοιμούνται στο ύπαιθρο. Άλλωστε, τούτη η κατάσταση δέν διαρκεί πολύ. Έπειτα από τρεις μέρες, στις 28 Φεβρουαρίου, νέα άποστολή προς την Πολωνία, 3.000 άτόμων. Νέα πρόσκληση του άρχιραββίνου από τις γερμανικές άρχές. Τώρα, του έξηγούν, πώς όλες οι λαϊκές συνοικίες είναι μολυσμένες από τό κομμουνιστικό μικρόβιο καί θά προβούν στον καθαρισμό τους μέ μίαν άναγκαστικήν έξοδο στην Πολωνία. Οι μεσαίες τάξεις που κατοικούν στο κέντρο της πόλεως, δέν έχουν τίποτε να φοβηθούν.

Τούτες οι διαβεβαιώσεις δέν άργούν να διαψευσθούν. Πράγματι, οι άποστολές συνεχίζονται, μέ τό ρυθμό των τριών κάθε έβδομάδα, Δευτέρα, Τετάρτη καί Παρασκευή. Κάθε μεταφορά περιλαμβάνει τρεις περίπου χιλιάδες άτομα. Μέ τη σειρά του, ο πληθυσμός κάθε συνοικίας, κλείνεται στο στρατόπεδο Χίρς καί στέλλεται μακριά. 'Ο Διεθνής Έρυθρός Σταυρός, δέν έχει τό δικαίωμα να μπη μέσα στο στρατόπεδο.

'Η έλληνική κυβέρνηση άποπειράται ένα διάβημα ύπέρ των Έβραίων. Όμως τό διάβημα τουτο άποκρούεται μέ άγανάκτηση από τό στρατό κατοχής. Τό έβραϊκό θέμα πρέπει να διευθετηθή μεταξύ Έβραίων καί Γερμανών. Κανείς δέν έχει τό δικαίωμα να επέμβη.

Στις άρχές Μαΐου τό δράμα είχε συντελεσθή. Μέσα σε έξη έβδομάδες, δέν υπήρχαν πιά παρά 900 άτομα από τις 50.000 ψυχές που άποτελούσαν τη λαμπρά έβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης.

Τέλος, στις 30 Μαΐου, μς άνήγγειλαν την άναχώρηση του προσωπικού του στρατοπέδου, που περιοριζέτο σε εκατό ψυχές, γιατί οι λοιποί 800 θά έγκατέλειπαν, την άλλη μέρα, τη Θεσσαλονίκη. Άλλο παράδειγμα της γερμανικής δολιότητας: Τά 800 αυτά άτομα έπρόκειτο να έχουν μία προνομιούχο τύχη. Θά έφευγαν, όχι πιά για την Πολωνία, αλλά για τό ειδικό στρατόπεδο του Τερέζιενστατ. Έν τώ μεταξύ, ό,τι περιουσιακό στοιχείο μς είχε άπομείνει, τό ανταλλάσαμε μέ μία δήθεν έπιταγή σε ζλότυ. Τη νύχτα της πρώτης 'Ιουνίου, μεγάλη άναστάτωση. Τά ζλότυ έπρεπε να μετατραπούν σε μάρκα, γιατί στο Τερέζιενστατ μόνο τά μάρκα κυκλοφορούσαν.

Στις τέσσερις τό πρώι, προσκλητήριο. 'Η έξοδός μας άρχίζει. Μέ μαστιγώσεις καί, συχνά, πυροβολισμούς, μς στοιβάζουν σε βαγόνια για κτήνη, έξήντα σε κάθε βαγόνι. Καθένας μς έπαιρνε μαζί του άρκετές άποσκευές μέ είδη ρουχισμού καί τρόφιμα, στερνά κατάλοιπα όλης της περιουσίας μας.

Τό ταξίδι διήρκεσε όκτώ μέρες. Δέν είναι δυνατόν να περιγραφί η ζωή που περάσαμε σε τουτα τά βαγόνια. Φαντασθήτε έξήντα δυστυχιμένους, κλεισμένους στο στενό χώρο ενός βαγονιού για ζώα, χωρίς σχεδόν δόλου νερό, μέ παιδιά κάθε ηλικίας που κλαίνε όλη τη μέρα αδιάκοπα. Φαντασθήτε αυτό τό στοίβαγμα, τη φριχτή άνάγκη να ικανοποιηθούν ώρισμένες σωματικές άπαιτήσεις, η άδυναμία να ξεπλωθούμε, άκόμη καί να καθήσουμε. Έτσι θά έχετε κάποια ιδέα του μαρτυρικού έξευτελισμού μας. Μία μονάχα παρηγοριά μς έμεινε. Πηγαίναμε στο Τερέζιενστατ καί όχι στην Πολωνία. Όμως, κατά βάθος, κανείς δέν ήξερε ούτε τί είναι τό Τερέζιενστατ, ούτε τί είναι η Πολωνία. Ένα πράγμα είχε σημασία: να φθάσουμε καί να βγομε από τούτη την κινητή κόλαση.

Κακόμοιρο πλήθος που άγνοούσε τί τό περίμενε! Γυναίκες, παιδιά, άνδρες κάθε ηλικίας! Σας περίμεναν πολύ σύντομα τά βασανιστήρια καί ο θάνατος, ενώ έσεις κάμνατε σχέδια για τη ζωή. Σας άπασχολούν μικρές άσήμαντες λεπτομέρειες, ενώ ο θάνατος έχει ήδη άποφασίσει για σας. Άθώς ψυχές που δέν καταλάβατε μέχρι ποίου σημείου ήταν πρόστυχη καί βάρβαρη η χιτλερική ψυχή.

ΔΙΑΤΑΓΗ

1) 'Απαντες οι εις την περιοχήν Γερμανικής Διοικήσεως εύρισκόμενοι 'Εβραῖοι ὀφείλουν νά μεταβούν άνυπερθέτως εις τās μονίμουσ κατοικίας των, ὅπου παρέμενον τήν 1 - 6 - 1943.

2) 'Απαγορεύεται εις τούς 'Εβραίους νά ἐγκαταλείπουν τήν μόνιμον κατοικίαν των ἢ νά ἀλλάσσουν κατοικίαν.

3) Οι εις τās 'Αθήνας καί τὰ προάστια εύρισκόμενοι 'Εβραῖοι ὑποχρεούνται ὅπως προσερχόμενοι ἐντός 5 ἡμερῶν εις τήν ἐβραϊκήν θρησκευτικήν κοινότητα 'Αθηνῶν, ἐγγραφοῦν εις τὰ ἐκεῖ μητῶα. Κατά τήν ἐγγραφὴν ὀφείλουν νά δηλώσουν τήν μόνιμον κατοικίαν των. Εἰς τās ἐκτός τῶν 'Αθηνῶν περιοχάς ἡ δῆλωσις πρέπει νά διενεργηθῇ εἰς τὰ ἀρμόδια ἑλληνικά δημοτικά ἢ κοινοτικά γραφεῖα.

4) 'Εβραῖοι, μὴ συμμορφούμενοι πρὸς τās διαταγὰς ταύτας, θά τουφεκίζονται. Μὴ 'Εβραῖοι, οἱ ὅποιοι ἀποκρύπτουν 'Εβραίους, παρέχουν αὐτοῖς καταφύγιον ἢ βοηθοῦν αὐτούς ὅπως δραπετεύσουν, θά μεταφέρωνται εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως ἐφ' ὅσον δέν ἐπιβάλλεται εἰς αὐτούς ἐτι βαρυτέρα ποινὴ.

5) Οι ξένης ὑπηκοότητος 'Εβραῖοι ὀφείλουν νά παρουσιασθοῦν τήν 18 - 10 - 1943 καί ὡραν 8ην εἰς τήν ἐβραϊκὴν θρησκευτικὴν κοινότητα 'Αθηνῶν καί ἐγγραφοῦν ἐκεῖ, ὑποβάλλοντες τὰ πιστοποιητικά τῆς ὑπηκοότητός των. 'Εκτός τῶν 'Αθηνῶν ἡ δῆλωσις θά γίνεται πρὸς τās ἀνωτέρω μνημονευόμενας ἑλληνικὰς ἀρχάς.

6) 'Η ἐβραϊκὴ θρησκευτικὴ κοινότης 'Αθηνῶν ὀρίζεται, μέ ἄμεσον ἰσχύν, ὡς μόνη ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἐν 'Ελλάδι 'Εβραίων. Αὕτη ὀφείλει νά καταρτίσῃ ἀνευ ἀναβολῆς συμβούλιον γερόντων καί νά ἐπιληφθῇ τῆς δράσεώς της. Περαιτέρω οδηγία δοθήσονται ἐν δέοντι χρόνῳ.

7) Μετά τήν ἐγγραφὴν ἅπαντες οἱ ὑπερβαίνοντες τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας των ἄρρενες 'Εβραῖοι ὀφείλουν νά παρουσιάζωνται ἡμέραν παρ' ἡμέραν εἰς τās ἄνω ἀναφερομένας ὑπηρεσίας.

8) 'Απαγορεύεται εἰς τούς 'Εβραίους νά διέρχωνται ἀπὸ τās ὁδοὺς καί τās δημοσίας πλατείας ἀπὸ τῆς 17.00 μέχρι τῆς 07.00 ὥρας.

9) 'Εφιστᾶται ἡ προσοχὴ τῶν ἑλληνικῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν ὅπως ἐλέγχουν αὐστηρότατα τήν ἐκτέλεσιν τῆς ἄνω διαταγῆς καί συλλαμβάνουν πάραυτα τούς παραβαίνοντας αὐ-

ANORDNUNG

1) Alle Juden im Befehlsbereich haben sich unverzüglich in ihren ständigen Wohnsitz, den sie am 1.6.1943 bewohnten, zu begeben.

2) Es ist den Juden verboten, ihren ständigen Wohnsitz zu verlassen oder die Wohnung zu wechseln.

3) Die Juden in Athen und Vororten sind verpflichtet, sich binnen 5 Tagen bei der jüdischen Kultusgemeinde in Athen zu melden und sich dort registrieren zu lassen. Bei der Registrierung ist die ständige Wohnung anzugeben. Außerhalb Athens hat die Meldung bei den zuständigen griechischen Bürgermeister- oder Gemeindegastern zu erfolgen.

4) Juden, die diesen Anordnungen nicht nachkommen, werden erschossen. Nicht-Juden, die Juden versteckt halten, ihnen Unterschlupf gewähren oder ihnen zur Flucht beihilflich sind, werden in Arbeitslager eingewiesen, falls keine schwerere Bestrafung erfolgt.

5) Juden ausländischer Staatsangehörigkeit haben sich am 18.10.1943 um 08.00 Uhr bei der jüdischen Kultusgemeinde in Athen einzulinden und sich dort unter Vorlage ihrer Staatsangehörigkeitsnachweise registrieren zu lassen. Ausserhalb Athens hat die Meldung bei den oben angeführten griechischen Behörden zu erfolgen.

6) Die jüdische Kultusgemeinde in Athen wird mit ausschliesslicher Wirkung zur alleinigen Interessensvertretung aller Juden in Griechenland bestimmt. Sie hat unverzüglich einen Ältestenrat zu bilden und ihre Tätigkeit aufzunehmen. Weitere Anweisungen ergeben zu gegebener Zeit.

7) Nach erfolgter Registrierung haben alle männlichen Juden vom vollendeten 14. Lebensjahre ab sich jeden zweiten Tag bei den oben angeführten Stellen zu melden.

8) Es ist den Juden verboten, Strassen und öffentliche Plätze in der Zeit von 17.00 Uhr bis 07.00 Uhr zu betreten.

9) Die griechischen Polizeibehörden werden angewiesen, die Durchführung obiger Anordnung auf das Scharfste zu kontrollieren und zuwiderhandelnde Juden oder Personen, die ihnen bei der Nichtbeachtung der Anordnung beihilflich sind, sofort festzunehmen.

10) Als Jude im Sinne dieser Anordnung gilt, wer von mindestens drei der Rasse nach jüdischen Grosseltern abstammt, ohne Rücksicht auf die derzeitige Religionszugehörigkeit.

Athen, den 4.10.1943

Der Höhere SS- und Polizeiführer

gss. **STROOP**

SS-Brigadeführer und Generalmajor
der Polizei

τήν 'Εβραίους ἢ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὑποβοηθοῦν αὐτούς ὅπως παραβοῦν τήν διαταγὴν αὐτήν.

10) 'Εβραῖος ὑπὸ τήν ἐννοίαν τῆς διαταγῆς ταύτης θεωρεῖται πᾶς ὅστις κατάγεται ἐκ τριῶν τοῦλάχιστον 'Εβραίων τήν φυλὴν προπατόρων, χωρὶς ἐν προκειμένῳ νά λαμβάνεται ὑπ' ὅσιν τό θρήσκευμα, εἰς τό ὅποιον οὗτος ἀνήκει νῦν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1943
Ὁ ἀνώτατος ἀρχηγός Ταγμάτων Ἀσφαλείας
καί τῆς ἀστυνομίας Ἑλλάδος
(ὑπογρ.) **ΣΤΡΟΟΠ**

Διοικητὴς Ταξιαρχίας Ταγμάτων Ἀσφαλείας
καί ὑποστράτηγος τῆς Ἀστυνομίας

Ἡ τελετή τοῦ Σέντερ

Παιδιά στο τραπέζι τοῦ Σέντερ. Ἴσως νά προγραμματίζουν τό κρύψιμο τοῦ Ἀφικομάν.

Ἀπό τήν ἱστορία τοῦ βιβλίου τῆς Ἑξόδου πού ἀναφέρεται στήν ἀπολύτρωση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο, ἀντλοῦμε τά κύρια συστατικά στοιχεῖα τῆς **τελετουργίας τοῦ Σέντερ**, πού γιορτάζουμε στά σπίτια τίς δύο πρώτες βραδιές τοῦ Πέσαχ. Ἡ τελετή αὕτη εἶναι ἡ ἀπόρροια τῆς βιβλικῆς παροτρύνσεως:

«Καί ὅταν σᾶς λέγωσιν οἱ υἱοί σας, τί σημαίνει εἰς ἐσᾶς ἡ λατρεία αὕτη; Θέλετε ἀποκρίνεσθαι: τοῦτο εἶναι θυσία τοῦ Πέσαχ εἰς τόν Κύριον, διότι παρέτρεξε τās οἰκίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἴγύπτῳ, ὅτε ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους καί ἔσωσε τās οἰκίας ἡμῶν», (Ἑξ. 12:26-27).

Ἡ Βίβλος τονίζει μέ ἐμφαση τήν ὑποχρέωση τῶν γονέων νά ἀφηγοῦνται τήν ἱστορία τοῦ Πέσαχ στά παιδιά τους. Αὐτό τό παράγγελλμα γιά τήν ἐξιστόρηση τῆς Ἑξόδου, πού ἐπαναλαμβάνεται τέσσερις φορές, ἀπετέλεσε τή βάση γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ βιβλίου **Ἀγκαδά σελ Πέσαχ**, τῆς πασχαλινῆς διηγήσεως, τό ὁποῖο διαβάζουμε κατὰ τήν τελετή τοῦ Σέντερ. Ἡ ἴδια ἡ ὀνομασία **ἀγκαδά** παράγεται ἀπό τό ρῆμα **ו' higdta**, «Καί θέλεις ἀφηγηθεῖ» (Ἑξ. 13:8), πού χρησιμοποιεῖται ἀναφορικά μέ τήν ὑποχρέωσή τοῦ γονέος νά ἐξιστορήσει στό παιδί του τά θαυμαστά ἔργα τῆς Ἑξόδου.

Γιά τήν ἐφαρμογή καί τήν ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς ἐπιταγῆς, υιοθετήθηκαν, κατὰ τή διάρκεια τοῦ χρόνου, κάθε εἴδους «τεχνάσματα», πού σκοπό ἔχουν νά ξυπνήσουν τό ἐνδιαφέρον καί τήν περιέργεια τῶν παιδιῶν καί νά τά κάνουν νά ὑποβάλουν τό ἐρώτημα: **γιατί αὕτη ἡ νύχτα διαφέρει ἀπό τίς ἄλλες νύχτες**; Ἡ ἐν γένει διαρρύθμιση τοῦ τραπέζιου, γύρω ἀπό τό ὁποῖο εἶναι συναθροισμένη ὅλη ἡ οἰκογένεια, τά διάφορα φαγώσιμα πού ὑπάρχουν ἐπάνω σ' αὐτό καί πού διαφέρουν ἀπό τά ἀγαθὰ πού συνήθως καταναλώνουμε ὅλο τόν ὑπόλοιπο χρόνο, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο καθόμαστε γύρω ἀπό τό τραπέζι, (ἀναπαυτικά, ἀνετα) — ὅλα αὐτά διεγείρουν τήν παιδική περιέργεια, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀπό μέρους τους ὑποβολή ἐρωτήσεων καί ἀποριῶν.

Αὐτές οἱ παιδικές ἐρωτήσεις, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, τυποποιήθηκαν καί ἐκφράζονται μέ τίς τέσσερις περίφημες ἐρωτήσεις τοῦ **Μά - Νιστανά**. Στόχος αὐτῶν τῶν ἐρωτήσεων εἶναι νά προσανατολίσουν τό ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν γύρω ἀπό τά τέσσερα συστατικά στοιχεῖα τοῦ τελετουργικοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Σέντερ. Ὅλη δέ ἡ ὑπόλοιπη ἀφήγηση τῆς Ἀγκαδά, πού ἀρχίζει μέ τήν παράγραφο **Ἀβαντίμ Ἀγίνου Μπεφαρό Μπέμιτοράϊμ**, «Δοῦλοι ἡμα-

σταν στόν Φαραῶ στήν Αἴγυπτο», δέν ἀποτελεῖ παρά τήν ἀπάντηση στά παραπάνω διατυπωθέντα ἐρωτήματα.

Σέ ὀρισμένες πολύ παλιές ἐκδόσεις τῆς Ἀγκαδά, ἡ ἀφήγηση (δηλ. ἡ ἀπάντηση στά ἐρωτήματα πού ὑποβλήθηκαν), ἀρχίζει ἀπό τήν παράγραφο πού μᾶς μιλάει γιά τήν ἱστορία τῶν πρώτων πατριαρχικῶν χρόνων: **Μιτεχιά Ὁβντέ Ἀβοντά Ζαρά Ἀγιού Ἀβοτένον** «Στήν ἀρχή οἱ πρόγονοί μας ἦσαν εἰδωλωλάτραι...». Τοῦτο σημαίνει πῶς σέ κάποια παλαιότερη ἐποχή, ὅταν ἀκόμη δέν εἶχε ὀριστικοποιηθεῖ τό κείμενο τοῦ βιβλίου τῆς Ἀγκαδά, ὑπῆρχε κάποια διχογνωμία μεταξύ τῶν εἰδημόνων Χαχαμίμ, ἀναφορικά μέ τήν ἔκταση τῆς ἀπαντήσεως πού θά ἔπρεπε νά δοθεῖ στά παιδικά ἐρωτήματα καί τίς ἀπορίες τους. Κατά τήν πρώτη ἀποψη, ἡ ἀπάντηση θά πρέπει νά περιοριζόταν πάνω στό συγκεκριμένο ἐρώτημα καί γι' αὐτό ἡ ἀφήγηση ἀρχίζει μέ τήν παράγραφο, «δοῦλοι ἡμασταν στόν Φαραῶ στήν Αἴγυπτο». Ἐνῶ, κατὰ τήν δευτέρα ἀποψη ἡ ἀπάντηση γιά νά θεωρεῖται ὅλοκληρωμένη θά πρέπει νά ἀρχίζει μέ μιὰ ἀναφορά στήν ἱστορία τῆς πατριαρχικῆς ἐποχῆς, διότι οἱ Πατριάρχαι ὑπῆρξαν τό προοίμιον τῆς καθόδου τῶν Ἑβραίων στήν Αἴγυπτο.

Σήμερα στό βιβλίο τῆς Ἀγκαδά, ὅπως αὐτό διαμορφώθηκε διά μέσου τῶν αἰώνων, συνυπάρχουν καί οἱ δύο παραπάνω ἀπόψεις. Ἡ Ἀγκαδά δέν μᾶς μιλά μόνο γιά τήν ἀφιξη, τήν ὑποδούλωση καί τήν ἀπελευθέρωση τῶν Ἑβραίων ἀπό τήν φαραωνική δουλεία, ἀλλά μᾶς μιλά καί γιά τήν ἱστορία τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους, τοὺς Πατριάρχες. Ὅλη ἡ ἀφήγηση τῆς πασχαλινῆς ἱστορίας διανθίζεται μέ ἐπίκαιρες περικοπές ἀπό τή Βίβλο καί τίς ἀλληγορικές ἐρμηνείες τῶν ραββίνων ἀπό τό Ταλμούδ καί τό Μιντράς. Τελειώνει δέ μέ τήν παράθεση τῶν δέκα πληγῶν, πού ἔγιναν ἡ αἰτία γιά τήν Ἑξοδο. Ἐπειτα ἀκολουθεῖ ἡ ἀπαγγελία τοῦ **Ἀλλέλ**, μιὰ ὕμνολογία ἀπό ψαλμούς, μέ τήν ὁποία ἀναγνωρίζουμε τόν Ὑψιστο σάν τόν ἀνώτατο κριτή καί Ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἔδωσε τήν ἀπολύτρωσή μας.

Τό καθαυτό γεῦμα τῆς νύχτας τοῦ Σέντερ δέν διαφέρει ἀπό τά συνήθη ἐορταστικά γεύματα. Μοναδική διαφορά ἀποτελεῖ τό μικρό κομμάτι τῆς **Ματσά** πού τρώμε στό τέλος τοῦ γεύματος, τό γνωστό **Ἀφικομάν**, ἀντί γι' ἄλλο ἐπιδόρπιο. Αὕτη ἡ συνήθεια ἀποτελεῖ μιὰ ἀνάμνηση ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ναοῦ, ὅταν ἀπαγορευόταν μετά τό φάγωμα τοῦ **Κορμπάν Πέσαχ**, τῆς πασχαλινῆς θυσίας, νά φᾶνε ὁ,τιδήποτε

ποτε άλλο — και τοῦτο γιά νά διατηρήσουν τή γεύση ἀπό τό ψητό ἀρνί.

Μετά τό γεῦμα καί τό Μπρκατ 'Αμαζόν,¹ ἀκολουθεῖ ἡ ἀπαγγελία τοῦ Νισμάτ,² μέ τήν ὁποία ὁλοκληρώνεται ἡ τελετουργία τοῦ Σέντερ. Κατά τοὺς μεταγενέστερους χρόνους, 15ο - 16ο αἰώνα, προστέθηκαν καί διάφοροι ὕμνοι καί τραγούδια. Δύο χαρακτηριστικά τέτοια τραγούδια, καί τά πιό δημοφιλή, εἶναι τὸ Χάντ Γκαδιά, «ἕνα κατσικάκι... ἡ οὖν καβρετικό» καί τὸ 'Εχαντ Μί Γιοντέα, «ἕνα ποιός ξέ-
ρει...».

Οι τέσσερις ἐρωτήσεις

Ὁ ἀριθμός τέσσερα διαδραματίζει σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐν γένει τελετὴ τοῦ Σέντερ. Ἔχουμε τὰ τέσσερα ποτήρια τοῦ κρασιοῦ, πού ὅλοι πρέπει νά πιοῦμε· τοὺς τέσσερις τύπους τῶν παιδιῶν, τὸ καθένα μέ τὸ χαρακτηριστικὸ ἐρώτημά του ἢ ἀπορία καί, τέλος, τὶς τέσσερις ἐρωτήσεις τοῦ Μά Νιστανά.

Ἀκολουθώντας πιστὰ τὴ βιβλικὴ φρασεολογία, οἱ Χαχαμίμ καθιέρωσαν ὅπως ἡ τελετουργία τοῦ Σέντερ ἀρχίζει μέ τὴν ὑποβολή τῶν ἐρωτήσεων ἀπὸ τὸ παιδί καί κατόπιν νά ἀκολουθεῖ ἡ ἀφήγηση — πού ἀποτελεῖ καί τὴν ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ναοῦ ἡ σειρά τῶν ἐρωτήσεων ἦ-
ταν ἡ ἐξῆς: (1) Γιατί τοῦτη τὴ νύχτα τρώμε μόνο ματσά, ἐ-
νῶ τὶς ἄλλες νύχτες χαμέτς ἢ ματσά; (2) Γιατί τοῦτη τὴ νύ-
χτα τρώμε μόνο πικρά χόρτα καί ὄχι ἄλλα χορταρικά; (3)
Γιατί τοῦτη τὴ νύχτα τρώμε μόνο ψητό κρέας καί ὄχι κρέας
παρασκευασμένο μέ ἄλλον τρόπο; (4) Γιατί τοῦτη τὴ νύχτα
βουτᾶμε δύο φορές ἐνῶ τὶς ἄλλες νύχτες μόνο μία; Μὲ τὴν
καταστροφή τοῦ Ναοῦ καί τὴν κατάρρευση τῶν θυσιῶν ἡ
τρίτη ἐρώτηση, φυσικά, καταργήθηκε· τὴ θέση της πῆρε ἡ
τέταρτη, καί μία καινούργια ἐρώτηση προστέθηκε: «Γιατί
δλες τὶς ἄλλες νύχτες μπορούμε νά φάγωμε εἴτε ἀκουμπι-
σμένοι³ εἴτε καθισμένοι, τοῦτη τὴ νύχτα μόνο ἀκουμπισμέ-
νοι;»

Οι τέσσερις τύποι παιδιῶν

Σὲ τέσσερα σημεία τῆς Τορά γίνεται ἀναφορά γιά τὸ
πῶς πρέπει νά γιορτασθεῖ τὸ Σέντερ: Ἐξοδος 12:26, 13:5,
13:8 καί Δευτερονόμιον 6:20. Καί στίς τέσσερις παραπά-
νω περικοπές τονίζεται ἡ ὑποχρέωση τοῦ πατέρα νά ἀφη-
γηθεῖ στό παιδί του τοὺς λόγους γιά τοὺς ὁποίους γιορτά-
ζουμε τὸ Πέσαχ. Οἱ ραββίνοι, οἱ ὁποῖοι ἦταν σχολαστικά
προσεχτικοί καί παρατηρητικοί στὴ μελέτῃ τῆς Γραφῆς,
προσπάθησαν νά ἐξηγήσουν γιατί αὐτὴ ἡ ὑποχρέωση τοῦ
πατέρα ὑπαγορεύεται τέσσερις φορές. Κατέληξαν, τελικά,
στό συμπέρασμα ὅτι οἱ παραπάνω τέσσερις ἐκφράσεις
πρέπει νά ἀπευθύνονται πρὸς τέσσερις διαφορετικούς τύ-
πους ἀνθρώπων. Ὅτι στὸν καθένα, σύμφωνα μέ τὴν ἰδιο-
συγκρασία του, θά πρέπει νά δίνεται καί ἡ ἀνάλογη ἀπάν-
τηση. Ἀπὸ τὸν παραπάνω συλλογισμό ἀναπτύχθηκε ἡ
«θεωρία» τῶν τεσσάρων τύπων παιδιῶν γιά τὰ ὁποῖα μᾶς
μιλάει ἡ Ἀγκαδά: ἕνα σοφό, ἕνα κακό, ἕνα ἄκακο (ἢ ἀπλο-
ϊκό), καί ἕνα πού δέν ξέρεי νά ρωτᾷσει.

Τὸ σοφὸ παιδί ρωτᾷ: «Ποιά εἶναι ἡ σημασία τῶν μαρ-
τυριῶν, τῶν διατάξεων καί τῶν νόμων;» Μὲ τὴν ἐρώτηση
αὐτὴ τὸ παιδί διαδηλώνει τὴν ἐπιθυμία του νά μάθει τὴν ἐ-
ξήγηση καί τὴν αἰτιολογία ὧλων-τῶν κανόνων καί τῶν ἐθί-
μων τῆς τελετῆς τοῦ Σέντερ. Τὸ κακὸ παιδί ρωτᾷ: «Τί ση-
μαίνει γιά σᾶς ὅλη αὐτὴ ἡ τελετουργία;» Ἡ ἐρώτησή του
δέν ἀποτελεῖ παρά ἕναν χλευασμὸ γιά τὴν ἐν γένει «φασα-
ρία» καί «ἀναστάτωση», πού ἐπικρατεῖ αὐτὴ τὴ νύχτα μέσα
στό σπίτι. Τὸ ἄκακο παιδί, μέ τὴ σειρά του, ρωτᾷ: «Τί εἶ-

Ἐξώφυλλο ἀπὸ μίαν ἔκδοσιν τοῦ σωματεῖου
Ἑβραϊστῶν Θεσσαλονίκης «Καδίμα», τοῦ 1914,
γιά τὴν γιορτὴ τοῦ Πάσχα, τὴν ἱστορία της καί
τὴν σημασία της.

ναι τούτο;» Παρόλον ότι δέν εἶναι σέ θέση νά ξεχωρίσει τίς διάφορες λεπτομέρειες τῆς τελετῆς, ἀντιλαμβάνεται ὅτι κάτι ἀσυνήθιστο συμβαίνει καί ἐπιζητεῖ νά μάθει. Τέλος, τό παιδί πού δέν ξερί νά ρωτήσει, πού εἶναι τόσο μικρό ὥστε ἡ περιέργειά του νά παραμένει ἀπαθής σέ ὅ,τι συμβαίνει τριγύρω, θά πρέπει νά καθοδηγηθεῖ ἀπό τούς μεγαλύτερους στό πῶς πρέπει νά ἀναρωτηθεῖ καί νά ὑποβάλει τίς ἐρωτήσεις του.

Οἱ ἐρωτήσεις τοῦ σοφοῦ καί τοῦ κακοῦ παιδιοῦ παρουσιάζουν πολλές ὁμοιότητες καί ὅλοι οἱ σχολιαστές δυσκολεύονται πολύ στήν αἰτιολόγησή τῆς σκληρῆς καί ἀποστομικτῆς ἀπαντήσεως πού δίνεται πού δεύτερο. Προφανῶς, οἱ ραββίνοι δέν ἐξετάζουν ἐδῶ τήν ἐρώτηση αὐτή καθεαυτή, ἀλλά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὑποβάλλεται, δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή στή διατύπωση καί τῆ φρασεολογία τῆς. Ἡ διατύπωση τῆς ἐρωτήσεως τοῦ σοφοῦ παιδιοῦ ἐκφράζει τήν εὐκρινῆ ἐπιθυμία του γιά νά μάθει καί νά γνωρίσει. Ἀντιθέτως, ἡ ἐρώτηση τοῦ κακοῦ παιδιοῦ, «τί σημαίνει γιά σᾶς ὅλη αὕτη ἡ τελετουργία», ὑποδηλώνει καί ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία του γιά τόν ἐμπαιγμό καί τό χλευασμό αὐτῶν πού γίνονται, παρά γιά νά μάθει καί νά διδασχθεῖ. Τοῦτο, ἄλλωστε, ὑπογραμμίζεται καί ἀπό τήν ἐκφραση «γιά σᾶς» καί **דכי γי'** αὐτόν. Τό ἐρώτημά του, τέλος, περιέχει τήν ταυτόχρονη ἀπόρνηση, ἀπό μέρους του, τῶν συλλογικῶν ἰουδαϊκῶν ἰδανικῶν καί διδασκαλιῶν. Γιά τοῦτο καί ἡ ἀπάντησή πού παίρνει εἶναι σκληρή καί ἀποστομικτική.

Σέντερ: ἕνα σύγχρονο παιδαγωγικό ἐγχειρίδιο

Ἀπό τά ὅσα μέχρι ἐδῶ παρατηρήσαμε, βλέπουμε ὅτι ἡ τελετή τοῦ Σέντερ μᾶς παρέχει μία πρώτη τάξεως εἰκόνα σχετικά μέ τούς τρόπους καί τίς μεθόδους μέ τίς ὁποῖες πρέπει νά διαπαιδαγωγούμε τά παιδιά. Τό βιβλίο τῆς Ἀγκαδά ἀποτελεῖ, πράγματι, ἕνα ὑπερσύγχρονο βιβλίο παιδαγωγικῆς. Στόχος του εἶναι ἡ διαπαιδαγώγηση τῶν νεωτέρων γενεῶν.

Παλαιότερα τά περισσότερα σχολικά μαθήματα διδασκόνταν μέ βάση τό κείμενο τῶν βιβλίων. Ἡ ἱστορία π.χ. διδασκόταν, ἀποκλειστικά, μέ βάση τήν ἀφηγηματική ἱκανότητα τοῦ δασκάλου, ἢ μέ τήν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου ἀπό τό παιδί. Σήμερα, ὅπως γνωρίζουμε, ὅλα τά σύγχρονα σχολεῖα χρησιμοποιοῦν διάφορα ὀπτικο - ἀκουστικά μέσα, ὥστε οἱ μαθητές νά ζοῦν ἀπό κοντά τά γεγονότα καί τήν ἱστορία πού διδάσκονται.

Γιортάζοντας τό Σέντερ, ὅλη ἡ ἐβραϊκή οἰκογένεια συμμετέχει, ἐνεργά, στήν παρουσίαση τῆς Ἑξόδου. Τά παιδιά δέν ἀκοῦνε ἀπλῶς ἀπό τό στόμα τῶν μεγαλύτερων τήν ἀφήγηση τῆς ἱστορίας, ἀλλά καί οἱ ἴδιοι τή διαβάζουν. Ὅλοι τῶν τῶν τό ἴδιο τό **«Ψωμί τῆς δουλείας»**, ὅλοι γευόμαστε τόν πίκρα τῆς σκληριᾶς τρώγοντας τά πικρά χόρτα καί, νιώθουμε τή χαρά γιά τό πέρασμα ἀπό τή δουλεία πρὸς τήν ἐλευθερία, καθισμένοι ἀναπαυτικά - σάν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ἀφέντες τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ἀναφερθήκαμε στοὺς τέσσερις τύπους τῶν παιδιῶν. Κατά κάποιον τρόπο ὅλοι μας εἴμαστε παιδιά· ὁ ἄνθρωπος σέ ὅλη τή ζωή διατηρεῖ τίς παιδικές τάσεις καί παρορμήσεις. Αὐτούς τοὺς τέσσερις τύπους τοὺς συναντᾶμε καί μετὰ τῶν μεγάλων καί τῶν ἐνήλικων. Θά πρέπει νά μάθουμε πῶς νά πλησιάσουμε τόν καθένα ἀπό αὐτούς. Πῶς νά βοηθήσουμε τό σοφὸ νά βρεῖ τίς λύσεις στά προβλήματα πού τόν ἀπασχολοῦν, πῶς νά ὑποδείξουμε καί νά κάνουμε τόν κακὸ νά συνειδητοποιήσει τήν ἀντι - ἀνθρώπινη ἡ ἀντι - ἰουδαϊκή στάση του, πῶς νά ἐξηγήσουμε μέ ἀπλά καί σαφῆ λόγια τά ἐρωτήματα τοῦ ἀκακοῦ καί, τέλος, πῶς νά ξυπνήσουμε τό πνεῦμα τῆς κριτικῆς καί τῆς ἐρευνας ἐκεῖ ὅπου ὑστερεῖ.

Πιάτλα τοῦ Σέντερ, ἀπὸ τήν Πάδοβα, 1673. Στό κέντρο εἶναι τό κείμενο τοῦ Κιντοῦ καί ἀκολουθεῖ ἡ διάταξις τοῦ Σέντερ.

Τό Σέντερ πρέπει νά ἀποτελέσει γιά ὅλους μας τό μορφωτικό ἐκεῖνο ὁδηγό, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο θά οἰκοδομήσουμε τίς νέες ἐβραϊκές γενιές.

Η. Σ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἡ προσευχή πού ἀπαγγέλλουμε μετά τό γεῦμα. Ὅρα σχετικά καθημ. Προσευχολόγιο, σελ. 608.
2. Παράγραφος ἀπὸ τήν πρωϊνὴ λειτουργία τοῦ Σαββάτου καί τῶν ἑορτῶν. Ὅρα, καθημ. Προσευχ. σελ. 391.
3. Διηλ. ἀναπαυτικά καθισμένοι· εἶναι ἡ ἀπόδοση τῆς λέξεως **Μεσομπίν**, τοῦ πρωτότυπου ἐβρ. κειμένου. Στὴ σύγχρονη ἐβραϊκή γλῶσσα χρησιμοποιοῦμε τὴ λέξη **μεσιμπά** γιά τὴν ἀπόδοση τῆς ἐννοίας τοῦ συμπόσιου ἢ τῆς δεξιῶσεως. **Μεσομπίν**, συνεπῶς, σημαίνει τόν ἀνέμελο ἐκεῖνο τρόπο καθίσματος, ὅπως καθόμαστε σέ μία δεξίωση ἢ σέ μία συνεστίαιση.

Προσφορά τῆς ἱστορικῆς Κοινότητος Βεροίας στὴ Συλλογὴ Ἑβραϊκῶν Κειμηλίων

Ἡ Κοινότητα Βεροίας δώρισε στὴ Συλλογὴ Ἑβραϊκῶν Κειμηλίων ἱερὰ ἀντικείμενα μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας, πού ὑπῆρχαν στήν παλιὰ Συναγωγή τῆς.

Τό Κ.Ι.Σ. εὐχαρίστησε θερμὰ τὴν Κοινότητα Βεροίας γιά τὴν εὐγενική αὐτὴ προσφορά τῆς. Παράλληλα ἐξέφρασε τὴν εὐχὴ ἡ πράξις αὐτὴ νά βρεῖ μιμητὲς καί στίς ἄλλες Κοινότητες.

Σκοπὸς μας εἶναι νά συγκεντρωθοῦν στὸ Μουσεῖο μας καί νά διαφυλαχθοῦν ὅσα ἀντικείμενα - ντοκουμέντα τῆς παραδοσιακῆς θρησκευτικῆς καί κοινοτικῆς ζωῆς τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος ἔχουν περιστωθεῖ ἀπὸ τὴ ναζιστικὴ λαίλαπα καί κινδυνεύουν νά καταστραφοῦν ἢ ἀπὸ τὴν φθορὰ τοῦ χρόνου ἢ, πολλές φορές, ἀπὸ τὴν ἀγνοία μας πᾶν στὴν ἱστορικὴ τους ἀξία.

«ΠΟΤΕ ΠΙΑ»

Τό διαλαλοῦν σ' ὄλες τίς γλῶσσες
στόματα ἄφωνα, ἀνοιχτά
σ' ἀπίθανες γκριμάτσες,
πρόσωπα ἄλλοσούσουμα ἀπ' τή φρίκη,
κορμιά κουλουριασμένα
στό στερνό σπασμό τους.
— Αὐθεντικές φωτογραφίες,
ἀπό εὐλάβεια, γιά τήν Ἱστορία, κρατημένες,
ἀπτά, καυτά στοιχεῖα,
γιά τήν τεκμηρίωση τοῦ Μουσείου!

Τό λέν, μέσα ἀπό πλαίσια μεγαλόπρεπα,
πολύγλωσσες ἐπιγραφές-στούς τοίχους.
Πυρό μελάνι: Nimmer mehr!
Never again!
Jamais plus!

νά γίνει μάθημα τρανό στήν οἰκουμένη.
«Never again!» ποτέ πιά, μήν ἀξιωθεῖ
χαμένου ζῶου νά πάρει ὁ ἄνθρωπος μορ-
φή,
ὁ «κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ» πλασμένος,
στά τέσσερα νά σέρνεται στή γῆ,
σκυλί, σκυλήκι, πίθηκος δαρμένος,
σ' ἀνελπίδη ἱκεσία,
χωρίς φωνή.

Ἀνθρώπου γλῶσσα — «Nimmer mehr!» —
μήν ἀκουστεῖ,

νά μουκανιέται
νά βρυχιέται
νά γρυλλίζει,

«φωνή βοῶντος», σέ μιά κόλαση ἑπτα-
σφράγιστη
τήν ὥρα πού ἀνοιγόκλειναν οἱ θόλοι,
τῶν ἀερίων τό κύμα νά δεχτεῖ.

Τά στόματα τῶν κλίβανων πού χάσκουν,
βιαστεῖτε, ἄνθρωποι, φράξτε τα μέ λούλου-
δα,
βιαστεῖτε, ἄνθρωποι, πνίξτε τίς κραυγές
τους,
μήν πᾶν, μακάβριες μαρτυρίες, σ' ἄλλα τ'
ἔστρα,
μήν πᾶν στούς γαλαξίες καί στούς ἥλιους,
καί τή ρότα τους ἀλλάζουν!

Βιαστεῖτε, ἄνθρωποι,
τοῦτο τόν προθάλαμο τῆς κόλασης,
πού ζῶνει ἀκόμα, ἀγκαθερό, τό τέλι,
ἐτοῦτο τό λειβάδι τ' αὐχηρῶ

πού μήτε ἓνας ἀσφόδελος δέν τό γλυκαίνει,
ὀργῶστε το μέ τά γυνιά,
τά φτυάρια, τίς σκαπάνες,
τά σπλάχνα τοῦ ἀνασκάψετε μέ τά τρακτέρ,
φυτέψετε τριαντάφυλλα καί δέντρα,
νά κελαηδοῦν πουλιά στίς φυλλωσιές τους,
νά τό λαλᾶν τ' ἀηδόνια
καί νά διώχνουν τά φαντάσματα,
πού στοίχειωσαν, σ' ἀσάλευτη ἀγωνία,
μέσα σ' αὐτά τά Τάρταρα, πού ξέφυγαν
ἀκόμα καί τή φαντασία τοῦ Δάντη!

Ποῖός νά τό πεῖ
καί πῶς νά τό πιστέψουν
πῶς σβήστηκεν ἡ Γέεννα τοῦ Πυρός,
νά πᾶνε πιά στόν τάφο τους
νά ξαποστάσουν!

Πῶς νά τό δοῦν
καί πῶς νά τό πιστέψουν
πῶς ἔγιναν Μουσεῖα τά κρεματόρια
κι οἱ θάλαμοι τῶν ἀερίων
Πινακοθήκες!

Καί πῶς οἱ τοῖχοι
εἶναι σοφά διακοσμημένοι:
μέ τά στερνά τους γράμματα,
τά λόγια,
τά σκαλισμένα σ' ἀγκωνάρια ὀνόματά
τους,
τήν τελευταία τους πνοή,
πούγινε στίχος!

Πυρό μελάνι: Nimmer mehr!
Never again!
Jamais plus!

στούς τοίχους, στίς προθήκες, στίς καρδιές
μας;
ἔπος χρυσό, σέ νέους Δελφούς, νά χαρα-
χτεῖ,
τραγούδι στήν ἡχώ νά μένει,
νά τό κρατήσῃ ἡ Ἱστορία ἡ χρησιμῶδς,
νά τό πετᾷ, πυρακτωμένα μύδρο,
πάνω στήν περηφάνεια τῶν ἀνθρώπων.

Νά γίνει πίδακας ζωῆς εὐφραντικός,
ἀέναος κρουνός εἰρήνης,
νά τό πιστέψουν κι οἱ νεκροί κι οἱ ζωντανοί
πῶς εἶναι πιά στυγνή προϊστορία
τῶν μαρτυρίων οἱ τόποι καί Μουσεῖα.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ — ΠΑΠΑΔΑΚΗ

38ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων Τύπου

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἀθηναϊκός Τύπος: Νεαρά άτομα - Νεοφασίστες, πού κατεδικάστηκαν σέ φυλάκιση 5 - 7 μηνῶν, κραύγαζαν στό Β' Γυμνάσιο Ἀρμελοκήπων «Εἴμαστε φασίστες καί σκοτώνουμε Ἑβραίους, κομμουνιστές, γυναῖκες καί παιδιά». (3/3).

«Καθημερινή»: Μέ ἀφορμή τήν προβολή τοῦ «Ὁλοκαυτώματος» καί μέ τίτλο «Μιά ἀγάπη στή Γερμανία» ὁ κ. Π. Τζεργιάς ἀναλύει τή ψυχολογία τῶν Γερμανῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (2/3). Στήν ἴδια ἐφημερίδα σέ ἀρθρο τῆς ἀναφέρεται ὅτι τό «Ὁλοκαύτωμα εἶναι ἕνα σήριαλ πού ἀφυπνίζει συνειδήσεις. Διδάσκει μιὰ ὁλόκληρη γενιά τί σημαίνει Ναζισμός» (4/3). Γιά τό «Ὁλοκαύτωμα» ὁ «Ἑλληνικός Βορρᾶς» (Θ/νίκης) γράφει ὅτι «προκαλεῖ σάλο σέ ΗΠΑ, Εὐρώπη, ἐνῶ οἱ Ἀραβες βλέπουν ἑβραϊκό παιχνίδι» (4/3).

«Ἡμέρα (Πατρῶν): Ἀρθρο γιά τό ὅτι «Δέν ἀντέδρασαν δυναμικά οἱ ἐλεύθερες χώρες γιά τή σωτηρία τῶν Ἑβραίων ἀπό τόν Χίτλερ» (4/3).

«Βραδυνή»: Σέ χρονογράφημα τοῦ «Ἀνταίου» μέ τίτλο «Ἐμεῖς εἴμαστε λεβέντες...», γράφει, μεταξύ ἄλλων: «Ὅλες οἱ εὐρωπαϊκές χώρες πού αἱματοκυλίσθηκαν καί ἀφανίσθηκαν ἀπό τοὺς χιτλερικούς ἀναζητήσαν, ἀμέσως μετά τήν ἀπελευθέρωση, τοὺς ἐγκληματίες πολέμου. Ἀνακάλυψαν πολλούς, τοὺς συνέλαβαν, τοὺς δίκασαν, τοὺς καταδίκασαν. Ἀρκετοὺς σέ θάνατο. Ὅλες οἱ χώρες, ἐκτός ἀπὸ τήν Ἑλλάδα. Ἐδῶ καμμιὰ δίσωξη. Ἀπὸ τό Βιβλίον τῶν ντοκουμέντων γιά τόν κολασμό τῶν ναζιστῶν κακούργων, πού κυκλοφόρησε πρὶν λίγες μέρες στή Βόννη, μόνο ἡ Ἑλλάδα ἀπουσιάζει. Κι' ὅς ἔπαθε τά χειρότερα. Καί μάλιστα ἀπρόκλητα, στά καλά καθούμενα... Δέν πιστεύω πὺς ὑπάρχει Ἕλληνας ἐκείνης τῆς γενιᾶς — τῆς Μαύρης Τετραετίας — ἢ τῆς νεώτερης πού νοιώθει περήφανος γι' αὐτή τήν ἀπουσία ἀπὸ τή λίστα. Γι' αὐτό τό συχωροχάρτι... Πραγματικά, κανένας ἀπὸ τοὺς ἀρχιδήμιους, ἀπὸ τοὺς ἀρχιβασανιστές δέν ἐφθασε σιδηροδόσιμος στήν Ἑλλάδα μετά τήν ἀπελευθέρωση. Μπορεῖ ὅμως νά συχνотаξιθεύουν ὡς τουρίστες στὸν τόπο τῶν ὠραίων ἀναμνήσεων...» (10/3).

«Βῆμα»: Μέ τίτλο «Τό μεγάλο ἐγκλημα καί ἡ ἀναβίωσή του» σημειώνει: «Τριανταπέντε ὁλόκληρα χρόνια μετά τή διάπραξη τοῦ «Μεγάλου Ἐγκλήματος» ἀπὸ τά ἀνθρωπόμορφα τέρατα τοῦ ναζισμοῦ ἀναβιώνουν τελευταῖα ἐφιαλτικές μνήμες ἀνθρώπων ὁλοκαυτωμάτων, παύ μαύρισαν ἀνεξίτηλα τήν ἱστορία ἐνός ἔθνους — τοῦ γερμανικοῦ — καί θά βαραίνουν ἀσυγχώρητα τή συνειδήσή του στοὺς αἰῶνες τοὺς ἅπαντες. Ἀναρωτιέται φυσικά κανεὶς τί συγκεκριμένα προκάλεσε αὐτὴν τήν ἀναβίωση; Εἶναι, βέβαια, τό ἀνατριχιαστικό ἐκεῖνο σήριαλ τῆς ἀμερικανικῆς τηλεοράσεως, ἡ ταινία μέ τίτλο «Τό Ὁλοκαύτωμα», γιά τήν ἀνατριχιαστική ἐκείνη γενοκτονία σέ βάρος τῶν Ἑβραίων, πού οἱ χιτλερικοὶ ναζιστές καί ρατσιστές εἶχαν ἀποκαλέσει «Τελικὴ Λύση». Φυσικό ἦταν νά ἀναμοχλεύσει ὀδυνηρότατες μνήμες. Καί οἱ ἐπιπτώσεις παίρνουν τὴ μορφή τῆς ἀλυσωτῆς ἀντιδράσεως». (10/3).

«Γυναίκα»: Παρουσιάζει τόν Ἰσαάκ Μπάσεβιτς Σίγκερ, σημειώνοντας: «Φανταστικές ἱστορίες, μέ ξωτικά καί μάγισσες, τὰ βιβλία τοῦ Ἑβραίου συγγραφέα πού πῆρε τό Νόμπελ λογοτεχνίας 1978. Στοιχειοθετοῦν ὡστόσο τὰ πάθη καί τήν τραγωδία ἐνός λαοῦ, ἕνα μακρὺ παρελθόν ἀπὸ διώξεις καί φόβους». (14/3).

«Νέα»: «Ζωντανὸ μάθημα» ἱστορίας ἀποτελεῖ ἡ προβολή τοῦ «Ὁλοκαυτώματος» στή δίκη τῶν Γερμανῶν ἐγκληματιῶν πολέμου τοῦ στρατοπέδου συγκεντρώσεως Μάτζντανεκ (Πολωνία), πού ἄρχισε στίς 26 - 11 - 1975 καί προβλέπεται νά τελειώσει τό 1980. Στό στρατόπεδο Μάτζντανεκ καθημερινὰ ἑκατοντάδες κρατούμενοι (Ἑβραῖοι, Πολωνοί, Ρῶσοι) εὗρισκαν τό θάνατο μέ τοὺς πιὸ φρικτοὺς τρόπους (24/3).

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Ἀθηναϊκός Τύπος: «Στό Φεστιβάλ τοῦ Ἰσραήλ, πού ὁργανώνεται κάθε χρόνο στό ρωμαϊκὸ θέατρο τῆς Καισάρειας, προσκλήθηκε νά πάρει μέρος τό «Ἀμφιθέατρο» τοῦ Σπύρου Εὐαγγελάτου. Τό Ἀμφιθέατρο θά παρουσιάσει τὴ «Λυσιστράτη» τοῦ Ἀριστοφάνη μέ ἀποκλειστικά ἀνδρική διανομή». (12/3)

ΟΧΙ ΛΗΘΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ!

‘Αντίδραση του έλληνικού Τύπου γιά τήν παραγραφή των έγκλημάτων των Ναζί

‘Η ενέργεια του Κεντρικού ‘Ισραηλτικού Συμβουλίου, μέ τήν έπιστολή του πρός διάφορες προσωπικότητες, γιά τό θέμα τής παραγραφής στή Δ. Γερμανία των έγκλημάτων των Ναζί βρήκε ζωηρή απήχηση από μέρους του έλληνικού Τύπου (τό κείμενο τής έπιστολής έδημοσιεύθη στό προηγούμενο τεύχος των «Χρονικών»).

Παρακάτω άναδημοσιεύουμε χαρακτηριστικά άποσπάσματα αύτών των σχολίων του Τύπου:

→ ‘Η «**‘Ακρόπολις**», σέ σχόλιό της «Έγκλήματα πολέμου», γράφει τά εξής (10 - 2 - 1979):

«Κατανοούμε άπόλυτα τήν αντίδρασι του Κεντρικού ‘Ισραηλτικού Συμβουλίου Συντονισμού καί Γνωματεύσεως στήν παραγραφή, από 1ης ‘Ιανουαρίου του 1980, των έγκλημάτων πολέμου, πού διέπραξαν οι Ναζί. Καί συμμεριζόμαστε τά αισθήματα πού τήν ένέπνευσαν. Οι ‘Ισραηλίτες πλήρωσαν, βέβαια, βαρύτερα από κάθε άλλο λαό τήν χιτλερική μάστιγα. Όμως κι ‘εμείς δέν υπέστημεν λίγα κατά τήν διάρκεια τής κατοχής τής χώρας μας. Καί χωρίς κανέναν ένδοιασμό θά λέγαμε νά μή παραγραφούν ποτέ τά έγκλήματα αυτά, γιά τά όποια δλλωστε δέν θά ύπάρξει ποτέ έξίλειψις. Όμως, δέν μπορούμε ν’ άποφύγουμε καί μερικές μελαγχολικές σκέψεις μέ τήν άφορμή αύτή. Τό ‘Ισραηλτικό Συμβούλιο προειδοποιεί ότι ή παραγραφή των ναζιστικών έγκλημάτων είναι άκρως επικίνδυνη, γιατί μπορεί νά δημιουργήση νέα έγκλήματα ένάντιον τής πολιτισμένης κοινωνίας, πού επέτρεψε τήν άτιμωρησία των προηγούμενων. Φοβούμεθα ότι είναι πολύ αισιόδοξη ή άποψι ότι ό κολασμός όλων άνεξαιρέτως των ναζιστικών έγκλημάτων μπορεί νά άποτρέψη τήν επανάληψί τους στό μέλλον. ‘Ακόμα κι’ άν πληρώση καί ό τελευταίος Ναζί έγκληματίας ό κίνδυνος θά παραμείνη άκέραιος, όπως παρέμεινε, δλλωστε, καί κατά τήν 30ετία τής διώξεώς τους. Αυτό δέν σημαίνει καθόλου, βέβαια, ότι δέν πρέπει νά κολάζονται τά έγκλήματα. Σημαίνει απλώς ότι δέν πρέπει νά χάνουμε από τά μάτια μας τήν πραγματικότητα καί νά ζούμε σέ αύταπάτες. Ό κολασμός των έγκλημάτων ενός όλοκληρωτισμού είναι πολιτική καταπολεμήσεως των συμπτωμάτων μιάς νόσου τής ανθρωπότητας. Όχι θεραπείας τής νόσου. Καί αυτό ίσχύει γιά όλα γενικά τά έγκλήματα, τά όποια επαναλαμβάνονται, καί μάλιστα σέ αύξανόμενη κλίμακα, παρά τό γεγονός ότι κανένα άπ’ αυτά δέν έχει παραγραφεί. Έγκλήματα κατά τής ανθρωπότητας έχουν διαπράξει καί εξακολουθούν νά διαπράττουν καί άλλα όλοκληρωτικά κινήματα. Καί όμως έμειναν καί μένουν άτιμώρητα. Καί ή άπειλή του όλοκληρωτισμού παραμένει έφ’ όσον δέν

στερεύουν οι πηγές πού τόν τροφοδοτούν. Καί οι πηγές αυτές βρίσκονται στόν φανατισμό καί στό τυφλό πολιτικά πάθος πού καλλιεργούν οι προπαγάνδες του μίσους. Στίς δμαδικές ψυχώσεις ή καί ψυχασθένειες πού δημιουργούν οι ίδιες οι «πολιτισμένες» κοινωνίες. Στήν έπιθετικότητα καί τήν καταστροφικότητα πού διαμορφώνουν στήν ανθρωπινή ψυχή υπό ώρισμένες συνθήκες. Πώς θά ξεριζωθούν αυτά τά δεινά; Νά τό μέγα πρόβλημα πού πρέπει νά μάς άπασχολή, παράλληλα μέ τόν κολασμό των προηγούμενων έγκλημάτων».

→ ‘Η ίδια έφημερίδα είχε δημοσιεύσει καί σχόλιο πάνω στήν, γιά τό ίδιο θέμα, έκκληση τής Κνεσσέτ (5 - 12 - 1978).

→ ‘Η «**‘Ελευθεροτυπία**», μέ τίτλο «Λήθη γιά τους Ναζί!» έγραφε, έκτός των άλλων, στίς 10 - 2 - 1979:

«Αλλά, γιατί τάχα θά πρέπει νά μάς θυμίζει τό ‘Ισραηλτικό Συμβούλιο τό μεγάλο χρέος τής μνήμης προς τίς 500.000 κατοχικούς νεκρούς μας; Γιά ποιά λόγια θά πρέπει νά γρηγορεί μόνο ή έβραϊκή μνήμη, όταν ή ναζιστική θηριωδία δήλωσε όλοκληρη τήν Εύρώπη καί καταντρόπιασε τήν παγκόσμια Ιστορία; Κάθε άνθρωπος, κάθε όργάνωση, κάθε κόμμα καί κάθε κυβέρνηση (σέ κάθε κράτος πού σέβεται τήν ανθρωπινή άξία) είναι άνάγκη νά συμπασασταχθεί μέ όλες τίς άντιναζιστικές δυνάμεις όλης τής γής, γιά νά μήν ύπάρξει ποτέ παραγραφή γιά τους συγγενούς δολοφόνους του Τρίτου Ράιχ. Δύση καί Άνατολή, Λαϊκές καί Άστικές Δημοκρατίες, Συνασπισμένοι καί Άδέσμευτοι πρέπει νά διαμηνύσουν στή Βόννη, ότι ή παραγραφή των έγκλημάτων των Ναζιστών δέν είναι έσωτερική γερμανική υπόθεση, αλλά υπόθεση όλων των χωρών, οι όποιες — διαρκούσης τής ανθρωποσφαγής — υπέγραψαν πρώτα τόν Χάρτη του Άτλαντικού καί ύστερα τήν Ιδρυτική πράξη των ‘Ηνωμένων Έθνών.

‘Η ελληνική Κυβέρνηση (καί τά κόμματα όλα) όφείλει νά μήν ξεχνάει ότι ζούν ακόμη κάπου 150.000 ναζιστές έγκληματίες άνά τόν κόσμο, μέ ψευδώνυμα, ότι άνάμεσα τους βρίσκονται καί δήμιοι του έλληνικού λαού, ότι ή παραγραφή θά τους άποθρασύνει καί ότι διαθέτουν καί χρήματα καί γνωριμίες γιά νά δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα στήν Εύρώπη. Καί έν πάση περιπτώσει, άς διαμηνύσει ή ελληνική Κυβέρνηση στή Βόννη ότι ό ελληνικός λαός είναι σφόδρα αντίθετος προς κάθε παραγραφή (άμνηστευση) του Ναζισμού καί ότι γιά τήν ‘Ελλάδα θά θεωρούνται πάντα καταζητούμενοι έγκληματίες».

→ ‘Η ίδια έφημερίδα είχε γράψει κι’ άλλο σχόλιο, μέ τίτλο «Οι Ναζί έλεύθεροι», στίς 16 - 1 - 1979.

‘Επίσης στήν «‘Ελευθεροτυπία» ή κα ‘Ελ. Χαλκούση, σέ

άρθρο της με θέμα «Νά δοῦμε κι' ἐμεῖς αὐτὸ τὸ φοβερὸ 'Ολοκαύτωμα», τελειώνει ὡς ἑξῆς (28/2/79):

«Ἰσως ἡ προβολὴ τοῦ σήριαλ «'Ολοκαύτωμα» νὰ ἐρχε-
ται στὴν κατάλληλη ὥρα, ἀφοῦ στὶς 31 Δεκεμβρίου τοῦ
1979 λήγει στὴ Δυτικὴ Γερμανία ἡ προθεσμία γιὰ τὴ δίωξη
τῶν ἐγκληματιῶν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Καί ἡ ἀναμενόμενη παραγραφὴ Ἰσως νὰ μὴ εἶναι ἀσχε-
τη μὲ τὴν προσπάθεια ξαναζωντανέματος τοῦ Ναζισμοῦ,
ὅπως παρουσάζεται, τελευταία, σὲ πολλὲς χώρες τοῦ πλανή-
της μας.

Ἔτσι, ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1980 οἱ ἐγκληματίες
πολέμου, οἱ Ναζιστὲς ποὺ ἐξόντωσαν τὸν πληθυσμὸ, στὸ
Δίστομο, στὰ Καλάβρυτα, αὐτοὶ ποὺ ἐκάψαν τὴν Κάνανο, αὐ-
τοὶ ποὺ δολοφόνησαν ἑξῆς ἑκατομμύρια Ἑβραῖους, αὐτοὶ
ποὺ ὁμαδικὰ ἐξόντωσαν τὸν πληθυσμὸ τῆς Οὐκρανίας καὶ
τόσα ἐγκλήματα ἔκαναν παντοῦ, θὰ μποροῦν νὰ βγοῦν ἀπὸ
τὰ σκοτάδια τῆς ἀνυμνίας, ὅπου τοὺς ἔχει καταδικάσει ἡ
παγκόσμια συνείδησις, νὰ βγοῦν ἀπὸ προσκῆνιο καὶ Ἰσως
νὰ ἐπαίρουνται γιὰ τὰ ἐγκλημάτα τους. (Ὅπως ἔγινε πρόσ-
φατα στὴ Γαλλία μὲ τὴ συνέντευξη τοῦ Λουί Νταρκιέ ντέ
Πελεπούα, ἀρμοστή τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βισῦ γιὰ τὶς ἐ-
βραϊκές ὑποθέσεις).

Τὸ σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ «Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ Συμ-
βουλίου Συντονισμοῦ καὶ Γνωματεύσεως» στὴν Ἀθήνα ἀ-
ναγνωρίζει ὅτι: «Εἶναι Ἰσως δύσκολο στὶς δικαστικές ἀρχές
νὰ ἀπονεύμουν Δικαιοσύνη, ὕστερα ἀπὸ 30 καὶ πλέον χρό-
νια, γιὰτὶ καὶ οἱ μάρτυρες ἐκλείπουν καὶ ἡ μνήμη ἀμβλύνε-
ται.

Ὅμως, εἶναι ἀκρως ἐπικίνδυνη ἡ εὐκολὴ καὶ ἀτιμώρητη
παραγραφὴ αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς Ἀνθρωπώ-
τητας, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ αὐριο νέα ἐγκλήματα,
ἐνάντια στὴν ἴδια τὴν πολιτισμένη κοινωνία ποὺ ἐπέτρεψε
τὴν ἀτιμωρησίαν τους».

Καί τελειώνοντας, ἀναφέροντας σάν ἐνδεικτικὸ τῆς σοβα-
ρότητος τοῦ θέματος ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Καγκελάριος Σμίτ,
μιλώντας στὴ συναγωγὴ τῆς Κολωνίας στὶς 9 Νοεμβρίου
1978 (ἐπέτειο τῆς τραγικῆς «Νύχτας τῶν κρυστάλλων»)
ζήτησε σχετικὰ τὴν ἀποψη «τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν γειτό-
νων μας» (κυρίως τῶν Πολωνῶν) γιὰ μίαν ἀπόφαση «μὲ
τὴν ὁποία οἱ κυριότερες ἠθικές ἀρχές εἶναι ἐπόμενο νὰ
συγκρουθοῦν».

Νομίζω ὅτι καί ἡ Ἑλλάδα, ποῦ — ἐκτός ἀπὸ τὰ 80% τῶν
Ἑβραίων τῆς ποῦ ἐξολοθρεύθηκαν — ἐξῆσε τὴ φρίκη τῆς
κατοχῆς, ἀπὸ τὴ Μάχη τῆς Κρήτης, τὸ Δίστομο καὶ τὰ Κα-
λάβρυτα ὡς τὰ σκελετωμένα παιδιὰ τῆς Ἀθήνας ποῦ φώ-
ναζαν «πεινῶ! πεινῶ!», καὶ τὰ χτυποῦσαν ἀλύπητα οἱ Γερ-
μανοὶ στρατιῶτες, καθὼς καὶ τοὺς τόσους ἥρωες καὶ ἠρωί-
δες μας, ποῦ στάθηκαν ἀντίκρου στὸ γερμανικὸ ἐκτελεστικὸ
ἀπόσπασμα, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίσει ἀπὸ τὶς ὁδὸνες
τῆς Τ.Υ. τὸ «ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ», ἔχει τὴν ὑποχρέωσι νὰ πεῖ
«ΟΧΙ!» στὴν παραγραφὴ τῶν ἐγκλημάτων ποῦ ἔγιναν προ-
μελετημένα, βάσει κρατικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ὁμαδικὴ ἐ-
ξόντωση πληθυσμῶν, γιὰ γενοκτονία, γιὰ τὴ φρίκη τῶν
στρατοπέδων θανάτου, ποῦ ἔφεραν τὴν ἐπιγραφή:

«Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ».

→ Τὰ «**Επίκαιρα**» μὲ τίτλο «Ξεκινᾷ ἡ ὁχι» ἐδημοσίευ-
σαν τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Κ.Ι.Σ. καὶ σὲ ἄλλη στήλη τὰ παρακά-
τω, μαζί με εἰκόνες ἀπὸ τὰ γερμανικὰ στρατόπεδα συγκεν-
τρώσεως (8/3/1979):

«Στὶς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1979 λήγει στὴ Δ. Γερμανία ἡ
προθεσμία γιὰ τὴ δίωξη τῶν ἐγκληματιῶν τοῦ Β' Παγκο-
σμίου Πολέμου. Ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔ-
τους ὅλοι οἱ ἐπιζώντες ναζίσταί, ποὺ δόγησαν στὰ κρεμα-
τόρια ἑξῆς ἑκατομμύρια Ἑβραῖους, ποὺ ἐξόντωσαν ἑκατομ-

μύρια ἀνυπεράσπιστους σὲ κάθε χώρα, θὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ
σκοτάδι τῆς ἀνυμνίας καὶ θὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα
τους. Δὲν θὰ ἔχουν πλέον κανένα λόγο νὰ ζοῦν κρυμμένοι
στὴ Βραζιλία, στὴν Ἀργεντινὴ ἢ στὸ Μεξικό. Ἀπὸ τότε
ποῦ ἔγιναν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα ἔχουν περάσει βέβαια
σάραντα περίπου χρόνια, ἡ μνήμη ἀμβλύνεται κι ὁπὼς ἔλεγε
πολλοὶ ὑπάρχει ἡ λήθη, ἡ μετάνοια καὶ ἡ συγγνώμη. Κάπως
δύσκολο νὰ λησμονηθοῦν ὅμως αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, κά-
πως δύσκολο νὰ παραγραφεῖ αὐτὴ ἡ προμελετημένη ὁμα-
δικὴ ἐξόντωση πληθυσμῶν. Ἄν σκεφθοῦμε ὅτι γίνονται
προσπάθειες ἀναβιώσεως τοῦ Ναζισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἀμετα-
νόητους, τότε ἡ ἀτιμώρητη παραγραφὴ αὐτῶν τῶν ἐγκλη-
μάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι λίαν ἐπικίνδυνη καὶ
μπορεῖ αὐριο νὰ δημιουργήσῃ νέα ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἱ-
δίας τῆς κοινωνίας.

Δὲν μείναμε καὶ ἐμεῖς ἔξω ἀπὸ αὐτὸν τὸ χορὸ τοῦ θανά-
του. Στὸ Δίστομο, στὰ Καλάβρυτα, στὴν Κάνανο δὲν ξε-
χάστηκαν αὐτοὶ ποῦ χάθηκαν ὁμαδικὰ καὶ ἄδικα. Ὁ Ναζι-
σμός εἶναι καταδικασμένος ἀπὸ τὴν παγκόσμια συνείδησις,
οἱ ναζίστες ὅμως, οἱ ἥδη ὑπάρχοντες ἀλλὰ καὶ ἐκκαλοπτό-
μενοι, παραμένουν ὑπερήφανα ἀσυνείδητοι».

→ Ἡ «**Ἑστία**», σὲ σχόλιό της μὲ τίτλο «Ἀπαράγραπτος
ἐνόχη» ἐδημοσίευσε τὰ παρακάτω (9 - 2 - 1979), καὶ κα-
τεχώρισε ἐπίσης περίληψι τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ΚΙΣ (8 - 2 -
1979):

«Ἐχουν ἀπόλυτον δικαίον ὅσοι ἀντιτάσσονται πρὸς τὴν
ἰδέαν τῆς ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους παύσεως τῆς δίωξης
τῶν ἐγκληματιῶν πολέμου εἰς Δυτ. Γερμανίαν, ἥτις θὰ ση-
μαίνη οὐσιαστικῶς παραγραφὴν καὶ «συγχωροχάρτι» διὰ
τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ διέπραξαν αὐ-
τοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Οὐτῶ
δέ, ἀπὸ τοῦ χρόνου οἱ ἐπιζώντες ἐγκληματίαι αὐτοὶ θὰ κυ-
κλοφοροῦν ἐλευθέρως καὶ Ἰσως θὰ ἐπαίρουνται διὰ τὰ...
κατορθώματά των, ὅπως ἦτο ἡ ἐξόντωσις Ἑλλήνων εἰς τὸ
Δίστομον, τὰ Καλάβρυτα ἢ τὴν Κάνανον ἢ ἡ δολοφονία ἐ-
κατομμυρίων Ἑβραίων, Πολωνῶν, Γάλλων κ.λ.π. εἰς τὰ
στρατόπεδα συγκεντρώσεως καὶ εἰς τὰ κρεματορία τοῦ
Αουσβιτς, τοῦ Νταχάου, τοῦ Μάουτχάουζεν, τῆς Τρεμ-
πλίγκα κ.ά.

Καί ναί μὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀντιτάξῃ τὸ ἐπιχείρημα
ὅτι 35 χρόνια ἀπὸ τοῦ Ὀλοκαυτώματος ἐκείνου εἶναι ἀρ-
κετά, διότι καὶ ἡ Δικαιοσύνη εἶναι δύσκολον νὰ ἐπιβληθῇ,
ἀφοῦ οἱ μάρτυρες ἐκλείπουν καὶ ἡ μνήμη ἀμβλύνεται. Ἀλλ'
ὑπάρχει ἓν προκειμένω καὶ ὁ ἀντίλογος, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐ-
πιτρέπεται νὰ ὑπάρξῃ παραγραφὴ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἀπάν-
τα, ὅταν πρόκειται δι' ὁμαδικὴν ἐξόντωσιν πληθυσμῶν ἢ
διὰ γενοκτονίαν, ποῦ ἔγιναν βάσει ἐνὸς συγκεκριμένου
προγράμματος κρατικῆς πολιτικῆς. Διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει
ἐπικίνδυνον προηγούμενον, τὸ ὁποῖον Ἰσως μίαν ἡμέραν
δημιουργήσῃ νέα ἐγκλήματα τοῦ εἴδους, ἀφοῦ τὰ πρῶτα ἔ-
μειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτιμώρητα. Ἄλλως τε, ἡ μὴ παρα-
γραφὴ τούτων, θὰ εἶναι καὶ ἡ ἐλαχιστοτέρα τιμωρία τῶν
ἀνθρωπίνων αὐτῶν κτηνῶν, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ ἀφε-
θοῦν νὰ ζοῦν μέχρι τοῦ θανάτου των μὲ τὸν φόβον εἰς τὴν
ψυχὴν καὶ μὲ τὰς ἐρινύας νὰ τοὺς θυμίζουσιν τὰ ἐγκλήματα
των!...

→ Ἡ ἴδια ἐφημερίδα ἐπανήλθε μὲ σχετικὸ σχόλιό, μὲ
τὴν ἀφορμὴ τῆς προβολῆς τοῦ «'Ολοκαυτώματος» στὴ Δ.
Γερμανία (26/2/1979).

→ Ἡ «**Ἡμερησία**» σὲ σχόλιό της μὲ τίτλο «Πράξις φρο-
νήσεως», ἐσημείωσε (10 - 2 - 1979):

«Μὲ ἐπιστολὴ τοῦ ἀπὸ τὴν «Η» τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλικοῦ
Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος ὑπενηθυμίζει ὅτι στὶς 31 Δεκεμ-
βρίου 1979 λήγει ἡ προθεσμία ποὺ ἐπιτρέπει τὴ δίωξη
τῶν ἐγκληματιῶν πολέμου στὴ Δυτικὴ Γερμανία. Μὲ ἄλλα

λόγια από την 1η Ιανουαρίου του επόμενου έτους οι κτηνάνθρωποι των γκέττο και των κρεματορίων θα μπορούν, τυπικά, να κυκλοφορούν ελεύθεροι. Και λέμε τυπικά, γιατί δεν νομίζουμε πώς στην πραγματικότητα, θα τολμήσουν όσοι έχουν καταφέρει να αποφύγουν τη δίωξη, να μπορούν να κάμουν πανηγυρικά την εμφάνισή τους. Όχι, από σεμνότητα και αίσθημα ένοχης, βέβαια, αλλά από τόν φόβο να αναγνωρισθούν και να υποστούν εκείνο που τους άρμόζει, πέρα από οποιοδήποτε ευεργέτημα παραγραφής. Κανένας δεν δικαιούται να διαιωνίζει το μίσος και την εκδίκηση. Αλλά εδώ δεν πρόκειται περί απλών εγκληματιών! Πρόκειται περί «ανθρώπων» που μελέτησαν και καταστράωσαν επίσημα και ύστερα εξετέλεσαν εν ψυχρώ το σχέδιο γενοκτονίας εξη εκατομμυρίων Εβραίων. Όσο και αν ήθελε, ο οποιοσδήποτε καλής θελήσεως άνθρωπος, να ρίξει λήθη στο απότροπαιο έγκλημα, θα ήταν δύσκολο, όχι να τό έπιχειρήσει, αλλά και να τό διανοηθεί ακόμη. Η γενοκτονία των Εβραίων από τους Ναζί θα παραμένει πάντοτε ένα από τα φρικιαστικότερα εγκλήματα της Ιστορίας και θα σφραγίζει με την ανεξίτηλη σφραγίδα της ντροπής τόν 20όν αιώνα! Ποτέ άλλοτε στή διαδρομή της Ιστορικής πορείας της Ανθρωπότητας ένα έγκλημα δεν δημιούργησε αίσθημα συνενοχής σέ ολόκληρη την Ανθρωπότητα, όσο ο άφανισμός εξη εκατομμυρίων συνανθρώπων μας, που τό μοναδικό έγκλημά τους ήταν ότι ανήκαν σέ μία ορισμένη εθνότητα. Η Δημοκρατία της Δυτικής Γερμανίας όφείλει να παρατείνει έπ' άδριστον τήν προθεσμία διώξεως των εγκληματιών πολέμου. Αν τό άποφασίσει θά έπιτελέσει τό καθήκον της άπέναντι σέ ολόκληρη τήν Ανθρωπότητα και συγχρόνως θά κάνει μία πράξη φρονήσεως και προνοίας, γιά πιθανόν έλλοχεύοντες εχθρούς εντός και τών ίδιων της τειχών...».

→ Η «Καθημερινή» έδημοσίευσε τό παρακάτω πλήρες άρθρο του κ. Κ. Π. Καλλιγδ, μέ τίτλο «Όχι παραγραφή...» (9 - 2 - 1979):

«Τά πρωτοφανή και άποτρόπαια έγκλήματα του χιτλερικού καθεστώτος βρίσκονται στό επίκεντρο και στό προσκήνιο της έπικαιρότητας στήν Όμοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Μέ δύο άφορμές,

Η πρώτη είναι η μετάδοση από τή δυτικογερμανική τηλεόραση τό αμερικανικής παραγωγής τηλεοπτικού σήριαλ «Όλοκαύτωμα», όπου περιγράφονται μέ Ιστορική πιστότητα οι διωγμοί και η μαζική εξόντωση εκατομμυρίων Εβραίων της Εύρώπης από τους χιτλερικούς.

Η ταϊνία αυτή έχει προξενήσει πραγματικό σάλο και συγκλονισμό στήν Όμοσπονδιακή Γερμανία, όπου — όσο κι αν αυτό φαίνεται παράξενο — σημαντική μερίδα του κοινού (και ίδίως οι νεώτερες γενεές) άγνοούσε τήν αληθινή έκταση και τό είδος των ναζιστικών κακουργημάτων.

Η δεύτερη — και κυριότερη — είναι τό ζήτημα της παρατάσεως της Ισχύος του νόμου περί διώξεως των ναζιστών εγκληματιών, η όποια λήγει στις 31 Δεκεμβρίου του τρέχοντος έτους. Τόν ερχόμενο Άπρίλιο, η όμοσπονδιακή Βουλή θά κληθεί ν' άποφασίσει γιά τήν παράταση ή μή του νόμου αυτού.

Οι σύζητήσεις γύρω από τό φλέγον θέμα έχουν «φουντώσει» στήν Όμοσπονδιακή Γερμανία, ενώ και κυβερνήσεις τρίτων χωρών — κυρίως της Πολωνίας και του Ισραήλ — έχουν προβεί σέ διαβήματα προς τή Βόννη υπέρ της παρατάσεως της Ισχύος του νόμου.

Ο νόμος περί διώξεως των ναζιστών εγκληματιών ψηφίσθηκε τό 1949, εύθύς μετά τήν ίδρυση της Όμοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η διάρκεια της Ισχύος του είχε ορισθεί άρχικά 20ετής. Αλλά μόλις τό 1958 έγινε η πρώτη δίκη ναζιστών εγκληματιών μέ βάση τό νόμο αυτόν. Έτσι, τό 1965, η όμοσπονδιακή Βουλή της Βόννης

παρέτεινε τήν Ισχύ του μέχρι του 1969. Και τό 1969 πατάθηκε μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1979.

Αναζητήθηκε ως όριο ένα «σημείο άναφοράς»: η 30ετηρίς της ίδρύσεως της Όμοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Τά πολιτικά κόμματα της Όμοσπονδιακής Γερμανίας είναι χωρισμένα πάνω στό θέμα αυτό.

Τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, που βρίσκεται στήν έξουσία, είναι κηρυγμένο στήν συντριπτική πλειοψηφία του, άν όχι στήν ολόκληρή του, υπέρ της παρατάσεως της Ισχύος του νόμου περί διώξεως των ναζιστών εγκληματιών.

Τήν ίδια «θέση» έλαβε δημόσια και ο σοσιαλδημοκράτης ύπουργός της Δικαιοσύνης κ. Χάινς - Γιόχεν Φόγκελ.

Τά κόμματα Φιλελεύθερο (που μετέχει στόν κυβερνητικό συνασπισμό) και Χριστιανοδημοκρατικό εμφανίζονται διχασμένα πάνω στό θέμα, ενώ ο κ. Φράνς — Γιόζεφ Στράους έχει κηρυχθεί — όπως θά μπορούσε νά περιμένει κανείς — υπέρ της γενικής άμνηστίας των χιτλερικών εγκληματιών.

Τό βασικό «έπιχείρημα» των κηρυγμένων υπέρ της μή παρατάσεως της Ισχύος του νόμου περί διώξεως των ναζιστών κακούργων είναι ότι όλα τά δόκίματα υπόκεινται σέ κάποια παραγραφή, έστω μακρότατη, ότι είναι «οδύμωροι» νά διώκονται και νά καταδικάζονται πρόσφατα 35 χρόνια μετά τή λήξη του πολέμου και ότι, πέρα άπ' όλα αυτά, είναι πού δύσκολο νά βρεθούν πειστήρια και μάρτυρες πράξεων που τελέσθηκαν πριν από 35 και πλέον χρόνια.

Τά έπιχειρήματα, όμως, των κηρυγμένων εναντίον της παραγραφής των ναζιστικών εγκλημάτων είναι πολύ Ισχυρότερα. Υπάρχει, πρό παντός, ζήτημα άρχης: εγκλήματα τό είδους και της έκτάσεως των ναζιστών, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, δεν μπορούν νά υπόκεινται σέ παραγραφή.

Πρός τό ζήτημα άρχης συγκλίνει και η σκοπιμότης, δηλαδή η γενική και ειδική πρόληψη, που αποτελεί τό στόχο του ποινικού δικαίου.

Πέραν από αυτά, προβάλλονται η βραδύτης της δυτικογερμανικής δικαιοσύνης στήν εκδίκαση και διεκπεραίωση των σχετικών υποθέσεων και ο σχετικά μικρός αριθμός καταδικών. Σύμφωνα μέ ορισμένους ύπολογισμούς, ο αριθμός των Γερμανών και Αυστριακών που έλαβαν ένεργό μέρος σέ εγκλήματα του χιτλερικού καθεστώτος, κατά τή διάρκεια του πολέμου και πριν από αυτόν, κυμαίνεται μεταξύ 120.000 και 150.000.

Γιά μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, ήταν δύσκολο νά βρεθούν στοιχεία ή νά έντοπισθούν οι δράστες. Τελικά, έως τώρα δικάσθηκαν (ή άσκήθηκε δίωξη εναντίον τους) 45.000 περίπου.

Αλλά και από τό έξωτερικό άσκούνται πιέσεις επί της Βόννης. Στό Ισραήλ σημειώνεται κινητοποίηση της κοινής γνώμης ενώ ο Ισραηλινός πρωθυπουργός κ. Μπένγκιν έδήλωσε άπερίφραστα προς τόν ύπουργό Έξωτερικών της Όμοσπονδιακής Γερμανίας κ. Γκένσερ, κατά τήν πρό μηνών έπίσκεψη του τελευταίου στήν Ιερουσαλήμ, ότι η μή παράταση της Ισχύος του νόμου θά ζημίωνε τίς σχέσεις των δύο χωρών.

Σέ άνάλογα διαβήματα έχει προβεί και η πολωνική επιτροπή διερευνήσεως και διώξεως των ναζιστικών εγκλημάτων, που νομιμοποιείται από τό «Ιδιόζον δικαίωμα» της Πολωνίας ως της χώρας που υπήρξε τό κύριο θύμα του ναζισμού».

→ Η ίδια έφημερίδα σέ σχολίο της σημειώνει (11/2 1979): «Τό πρόβλημα είναι πολύπλευρο. Όχι μόνο ηθικό και συναισθηματικό. Αλλά και κοινό πρόβλημα άσφαλείας όταν ομάδες και όργανώσεις έμφοροόμενες από τίς ίδιες

Στιγμιότυπο από τη συγκέντρωση των Έβραίων από τους Ναζί, στην πλατεία Έλευθερίας της Θεσ/νίκης.

Ιδέες που δημιούργησαν τότε την τρομοκρατία και τὰ γκέτο, τὰ ολοκαυτώματα και τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εξακολουθούν νά δηλώνουν μέ τόσο αιματηρό τρόπο τήν παρουσία τους και σήμερα.

→ Στό «**Νέα**» χρονογράφημα τοῦ κ. Ἰακ. Καμπανέλλη, μέ τίτλο «Τά παράλληλα», (23/3/1979) και μέ θέμα τοὺς ἀπολυθέντες Ἑλληνες δημοσίους ὑπαλλήλους κατά τή διάρ- κεια τῆς ναζιστικῆς κατοχῆς, ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Καθώς πῆγαινα νά συναντήσω μιὰ ἐπιτροπή πού ἦθε- λε νά μ' ἐνημερώσει γιά ἓνα πρόβλημά της, διάβασα στήν ἐφημερίδα μιὰ εἰδηση πού δέν τῆς ἔδωσα και πολλή σημα- σία. Ἀλλά τί περίεργο! Μισή ὥρα πιά ὕστερα, ἡ εἰδηση αὐτή γρονθοκοποῦσε τό νοῦ μου σάν νά ἦταν κάτι συγ- κλονιστικό!

Και πραγματικά ἦταν, ἀλλά χρειάστηκε νά μεσολαβήσει ἡ συνάντηση μέ κείνη τήν ἐπιτροπή γιά νά πάρει ἡ εἰδηση τήν ἀληθινή της ἡ πιό σωστά τή «συγκριτική» της σημασία.

Ἡ εἰδηση ἔλεγε πώς μέ τή λήξη αὐτοῦ τοῦ χρόνου λήγει στή Δυτική Γερμανία και κάθε δικαίωμα μνηύσεων και διώξεων ἐναντίον τῶν παλιῶν ναζί, πού ἐκκρεμοῦν σέ βά- ρος τους κατηγορίες γιά ἐγκληματικές πράξεις. Δηλαδή ὁ- σοι ναζί, Ἔς - Ἐς κλπ. ἦταν ὡς τώρα καταδικασμένοι ἐρή- μην ἡ ὑπό ἀναζήτηση γιά τὰ γνωστά και ἄνευ προηγουμέ- νου στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος ἐγκλήματά τους στίς κατεχόμενες χώρες, στό χιτλερικό στρατόπεδο και τίς ψυ- λακές, παίρνουν ἀφεση ἀμαρτιῶν.

Ἐχοντας λοιπόν, πληροφορηθεῖ τελείως συμπτωματικά τήν εἰδηση γιά τή μεγαλοψυχία τῆς γερμανικῆς πατρίδας πρὸς τοὺς ναζί ἐγκληματίες, συναντήθηκα σέ λίγο μέ τήν ἐπιτροπή πού μέ περίμενε. Και τότε ἐνίωσα, ὅ,τι ἀσφαλῶς θά νιώσετε και σεις, ἀν συγκρίνετε, ἀν βάλετε πλάι - πλάι, τό περιεχόμενο τῆς εἰδησης και τό πρόβλημα πού μ' ἔνα ἡ- ρεμο και πικραμένο τόνο μοῦ ἐκθέσανε τὰ μέλη τῆς ἐπι- τροπῆς τοῦ «Συλλόγου Ἀπολυθέντων Ὑπαλλήλων Ἑλλά-δος».

Και τό χρονογράφημα τελειώνει:

«Αὐτά πού λέτε, συμβαίνουν στή Δυτ. Γερμανία και αὐ- τὰ ἐδῶ! Ἐκεῖ ἀμνηστεύονται οἱ ναζί. Ἐδῶ οἱ ἀγωνιστές κατά τοῦ ναζισμού δέ βρίσκουν στοιχειώδη δικαίωση.

Προσωπικά κι ἀφοῦ κάθε Ἑλληνας πολίτης ἔχει λόγο νά ντρέπεται γιά τὰ παραπάνω, θά ζητοῦσα ἀπ' τοὺς ἀρμό- διους ὑπουργούς νά ρυθμίσουν τό θέμα, τό γρηγορότερα. Πρίν ἡ Δυτ. Γερμανία συχωρέσει τοὺς ἐγκληματίες τοῦ πα- ρελθόντος της, ἡ Ἑλλάδα ἂς δικαιώσει τοὺς ἀγωνιστές της!

Εἶναι μιὰ σύμπτωση, ὁρόσημο, πού θά κρίνει τήν πολιτι- κή μας ὠριμότητα!».

→ Ἡ ἴδια ἐφημερίδα σέ σχολίό της μέ τίτλο «Ὅχι παρα- γραφή γιά τοὺς Γενοκτόνους» καταλήγει: «Ἐνώνουμε τή φωνή μας μέ τοὺς Ἰσραηλῆς ἀδελφοὺς μας: Ὅχι γομολά- στιχα στή γενοκτονία» (8 - 2 - 1979).

→ Τό περιοδικό «**Πολιτικά Θέματα**» δημοσίευσε τό κεί- μενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κ.Ι.Σ. (17/12/79) και ἔρευνα μέ τί- τλο «Ἐλεύθεροι λοιπόν οἱ γενοκτόνοι» (24/2/79). Στό τέ- λος τῆς ἐρεύνης δημοσιεύονται οἱ παρακάτω συνεντεύξεις τῶν κ. κ. Σταθάκη και Λόβιγγερ:

«Ἑλληνική ἀντίδραση. Ποιά εἶναι ἡ ἐλληνική στάση στό θέμα; Χωρίς περιφράσεις ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Φι- λίας Ἑλλάδος - Ἰσραήλ, ναύαρχος ἐ.ἀ. Νικόλαος Σταθάκης λέγει:

— «Πρίν ἀπό ὁ,τιδήποτε ἄλλο πρέπει νά γίνει μιὰ διαφορο- ποίηση - ἄλλο γερμανικός λαός και ἄλλο ναζισμός. Κί ἄλ- λο, ἀκόμη, ὁμάδες ναζιστῶν ἐγκληματιῶν. Ὅρισμένες ὁ- μάδες και ἄτομα εἶναι ὑπεύθυνα γιά ἀπαράδεκτα ἐγκλήμα- τα.

Δέν πρέπει νά ἐμφορούμεθα ἀπό ἐκδίκηση και μνησικα- κία και πρέπει νά πιστεύουμε στή συγνώμη και τήν ἀγάπη. Ἀλλά πῶς μπορεῖ κανεῖς νά πάρει ἓνα σφουγγάρι και νά σβήσει αὐτά, τὰ ἐγκλήματα;

Ἡ γερμανική πολιτεία δέν ἔχει δικαίωμα νά παραγράψει αὐτά τὰ ἐγκλήματα. Ἀλλά οὔτε και τήν συμφέρεῖ. Δέν συμφέρεῖ τήν Ἀνθρωπότητα. Δέν συμφέρεῖ κανέναν.

Εἶναι μιὰ περιφρούρηση και μιὰ ἀποτροπή ἐπαναλή- ψεως. Διαφορετικά ἴσως ἀντιμετωπίσουμε τό φαινόμενο νά δοῦμε ναζιστές ἐγκληματίες πολέμου νά... ἐπαίρονται γιά τό φρικαλέο ἔργο τους».

Τήν ἀντίθεσή του στήν παραγραφή ἐδραιώνει ὁ κ. Στα- θάκης (σάν ἐκπρόσωπος 500 τουλάχιστον μελῶν τοῦ ἙΑ- ληνοῖσραηλινοῦ Συνδέσμου Φιλίας) χρησιμοποιώντας σάν ἐπιχείρημα τή στάση τῆς Δυτικῆς Γερμανίας γιά τὰ στρατό- πεδα συγκεντρώσεως τῆς χιτλερικῆς ἐποχῆς:

«Ἡ Γερμανία δέν θέλησε νά σβήσει τὰ ἐγκλήματα και τὰ κακουργήματα... Θά μπορούσε νά εἶχε ἰσοπεδώσει τὰ Ἀουσβιτς και τὰ Μπούχενβαλντ... Δέν τόχει κάνει, ἀλλ' ἀν- τιθέτως τόχει διατηρήσει σάν μνημεῖα αἰσχύος γιά νά ὑ-

Ἡ XV Παγκόσμια Ἡμέρα τῆς Βίβλου

Οἱ Κυρίες τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν ἐόρ- τασαν τήν Τετάρτη 4 Ἀπριλίου, στό Κοινοτικό Κέντρο, τήν XV Παγκόσμια Ἡμέρα τῆς Βίβλου μέ φιλολογική ἐκ- δόλωση μέ θέμα «Ἡ ποίηση στή Βίβλο».

Ἡ ἐκδόλωση, πού ἦταν ἀφιερωμένη στή μνήμη τοῦ Ἀσέρ Μωϋσῆ, περιελάμβανε ὁμιλία τῆς κ. Ρόζας Ἀσέρ, καθώς και ἀπαγγελία ψαλμῶν και ἀποσπασμάτων τῆς Πα- σχαλινῆς Διήγησῆς ἀπό τήν κ. Τίλντα Νεγρίν (σέ μετάφρα- ση Ἀσ. Μωϋσῆς).

**ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΑΘΗΝΩΝ**

[illegible]

→ Η «**Εξόρμηση**» με τίτλο «Γερμανοί έγκληματίες» αναφέρεται στο θέμα με βάσι ότι «Όσοι επέζησαν από τα στρατόπεδα του θανάτου αλλά και όσοι υπήρξαν μάρτυρες

Στιγμιότυπο από τη συγκέντρωση των Έβραίων από τους Ναζί, στην πλατεία Έλευθερίας της Θεσ/νίκης.

Ιδέες που δημιούργησαν τότε την τρομοκρατία και τὰ γκέ-το, τὰ ολοκαυτώματα και τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εξακολουθούν νά δηλώνουν μέ τόσο αιματηρό τρόπο τήν παρουσία τους και σήμερα.

→ Στό «**Νέα**» χρονογράφημα τοῦ κ. Ἰακ. Καμπανέλλη, μέ τίτλο «Τά παράλληλα», (23/3/1979) και μέ θέμα τοὺς ἀπολυθέντες Ἑλληνες δημοσίους υπαλλήλους κατά τή διάρ-κεια τῆς ναζιστικῆς κατοχῆς, ἀρχίζει ὡς ἑξῆς:

«Καθὼς πῆγαινα νά συναντήσω μιὰ ἐπιτροπή πού ἤθε-λε νά μ' ἐνημερώσει γιά ἓνα πρόβλημά της, διάβασα στήν ἐφημερίδα μιὰ εἰδῆση πού δέν τῆς ἔδωσα και πολλή σημα-σία. Ἀλλά τί περίεργο! Μισή ὥρα πιά ὕστερα, ἡ εἰδῆση αὐτή γρονθοκοποῦσε τό νοῦ μου σάν νά ἦταν κάτι συγ-κλονιστικό!

Και πραγματικά ἦταν, ἀλλά χρειάστηκε νά μεσολαβήσει ἡ συνάντησή μέ κείνη τήν ἐπιτροπή γιά νά πάρει ἡ εἰδῆση τήν ἀληθινή της ἡ πιό σωστά τή «συγκριτική» της σημασία.

Ἡ εἰδῆση ἔλεγε πῶς μέ τή λήξη αὐτοῦ τοῦ χρόνου λήγει στή Δυτική Γερμανία και κάθε δικαίωμα μνηύσεων και διώξεων ἐναντίον τῶν παλιῶν ναζί, πού ἐκκρεμοῦν σέ βά-ρος τους κατηγορίες γιά ἐγκληματικές πράξεις. Δηλαδή ὁ-σοι ναζί, Ἐς - Ἐς κλπ. ἦταν ὡς τώρα καταδικασμένοι ἐρή-μην ἡ ὑπό ἀναζήτηση γιά τὰ γνωστά και ἄνευ προηγουμέ-νου στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος ἐγκλήματά τους στίς κατεχόμενες χώρες, στό χιτλερικό στρατόπεδο και τίς ψυ-λακές, παίρνουν ἀφεση ἁμαρτιῶν.

Ἐχοντας λοιπόν, πληροφορηθεῖ τελειῶς συμπτωματικά τήν εἰδῆση γιά τή μεγαλοψυχία τῆς γερμανικῆς πατρίδας πρός τοὺς ναζί ἐγκληματίες, συναντήθηκα σέ λίγο μέ τήν ἐπιτροπή πού μέ περίμενε. Καί τότε ἐνίωσα, ὅ,τι ἀσφαλῶς θά νιώσετε και σεις, ἄν συγκρίνετε, ἄν βάλετε πλάι - πλάι, τό περιεχόμενο τῆς εἰδήσεως και τό πρόβλημα πού μ' ἔνα ἡ-ρεμο και πικραμένο τόνο μοῦ ἐκθέσανε τὰ μέλη τῆς ἐπι-τροπῆς τοῦ «Συλλόγου Ἀπολυθέντων Ὑπαλλήλων Ἑλλά-δος».

Καί τό χρονογράφημα τελειώνει:

«Αὐτά πού λέτε, συμβαίνουν στή Δυτ. Γερμανία και αὐ-τά ἐδῶ! Ἐκεῖ ἀμνηστεύονται οἱ ναζί. Ἐδῶ οἱ ἀγωνιστές κατά τοῦ ναζισμοῦ δέ βρίσκουν στοιχειώδη δικαίωση.

Προσωπικά κι ἀφοῦ κάθε Ἑλληνας πολίτης ἔχει λόγο νά ντρέπεται γιά τὰ παραπάνω, θά ζητοῦσα ἀπ' τοὺς ἀρμό-διους ὑπουργοὺς νά ρυθμίσουν τό θέμα, τό γρηγορότερο. Πρίν ἡ Δυτ. Γερμανία συχωρέσει τοὺς ἐγκληματίες τοῦ πα-ρελθόντος της, ἡ Ἑλλάδα ἂς δικαιώσει τοὺς ἀγωνιστές της!

Εἶναι μιὰ σύμπτωση, ὁρόσημο, πού θά κρίνει τήν πολιτι-κή μας ὠριμότητα!»,

→ Ἡ ἴδια ἐφημερίδα σέ σχόλιό της μέ τίτλο «Ὅχι παρα-γραφή γιά τοὺς Γενοκτόνους» καταλήγει: «Ἐνώνουμε τή φωνή μας μέ τοὺς Ἰσραηλῆς ἀδελφοὺς μας: Ὅχι γομολά-στιχα στή γενοκτονία» (8 - 2 - 1979).

→ Τό περιοδικό «**Πολιτικά Θέματα**» δημοσίευσε τό κεί-μενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κ.Ι.Σ. (17/12/79) και ἔρευνα μέ τί-τλο «Ἐλεύθεροι λοιπόν οἱ γενοκτόνοι» (24/2/79). Στό τέ-λος τῆς ἐρεύνης δημοσιεύονται οἱ παρακάτω συνεντεύξεις τῶν κ. κ. Σταθάκη και Λόβιγγερ:

«Ἑλληνική ἀντίδραση. Ποιά εἶναι ἡ ἐλληνική στάση στό θέμα; Χωρίς περιφράσεις ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Φι-λίας Ἑλλάδος - Ἰσραήλ, ναύαρχος ἐ.ἀ. Νικόλαος Σταθάκης λέγει:

— «Πρίν ἀπό ὅ,τιδήποτε ἄλλο πρέπει νά γίνει μιὰ διαφορο-ποίηση - ἄλλο γερμανικός λαός και ἄλλο ναζισμός. Κί ἄλ-λο, ἀκόμη, ὁμάδες ναζιστῶν ἐγκληματιῶν. Ὅρισμένες ὁ-μάδες και ἄτομα εἶναι ὑπεύθυνα γιά ἀπαράδεκτα ἐγκλήμα-τα.

Δέν πρέπει νά ἐμφορούμεθα ἀπό ἐκδίκηση και μνησικα-κία και πρέπει νά πιστεύουμε στή συγνώμη και τήν ἀγάπη. Ἀλλά πῶς μπορεῖ κανεῖς νά πάρει ἓνα σφουγγάρι και νά σβήσει αὐτά, τὰ ἐγκλήματα;

Ἡ γερμανική πολιτεία δέν ἔχει δικαίωμα νά παραγράψει αὐτά τὰ ἐγκλήματα. Ἀλλά οὔτε και τήν συμφέρε. Δέν συμφέρε τήν Ἀνθρωπότητα. Δέν συμφέρε κανέναν.

Εἶναι μιὰ περιφρούρηση και μιὰ ἀποτροπή ἐπαναλή-ψεως. Διαφορετικά ἴσως ἀντιμετωπίσουμε τό φαινόμενο νά δοῦμε ναζιστές ἐγκληματίες πολέμου νά... ἐπαίρονται γιά τό φρικαλέο ἔργο τους».

Τήν ἀντίθεσή του στήν παραγραφή ἐδραιώνει ὁ κ. Στα-θάκης (σάν ἐκπρόσωπος 500 τουλάχιστον μελῶν τοῦ ἙΑ-ληνοῖσραηλινοῦ Συνδέσμου Φιλίας) χρησιμοποιώντας σάν ἐπιχείρημα τή στάση τῆς Δυτικῆς Γερμανίας γιά τὰ στρατό-πεδα συγκεντρώσεως τῆς χιτλερικῆς ἐποχῆς:

«Ἡ Γερμανία δέν θέλησε νά σβήσει τὰ ἐγκλήματα και τὰ κακοουργήματα... Θά μπορούσε νά εἶχε ἰσοπεδώσει τὰ Ἀουσβιτς και τὰ Μπούχενβαλντ... Δέν τόχει κάνει, ἀλλ' ἀν-τιθέτως τόχει διατηρήσει σάν μνημεῖα αἰσχύος γιά νά ὑ-

Ἡ XV Παγκόσμια Ἡμέρα τῆς Βίβλου

Οἱ Κυρίες τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν ἐόρ-τασαν τήν Τετάρτη 4 Ἀπριλίου, στό Κοινοτικό Κέντρο, τήν XV Παγκόσμια Ἡμέρα τῆς Βίβλου μέ φιλολογική ἐκ-δήλωση μέ θέμα «Ἡ ποίηση στή Βίβλο».

Ἡ ἐκδήλωση, πού ἦταν ἀφιερωμένη στή μνήμη τοῦ Ἀσέρ Μωϋσῆ, περιελάμβανε ὁμιλία τῆς κ. Ρόζας Ἀσέρ, καθώς και ἀπαγγελία ψαλμῶν και ἀποσπασμάτων τῆς Πα-σχαλινῆς Διήγησε ἀπό τήν κ. Τίλντα Νεγρίν (σέ μετάφρα-ση Ἀσ. Μωϋσῆς).

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)